

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 75

София, петък, 30 април

1930 г.

81. заседание

Четвъртък, 1 май 1930 година

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ въ 16 ч.)

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Агушевъ Еминъ, Анастасовъ Петъръ, Андреевъ Никола, Андреевъ Ставри, Баевъ Христо, Баралиевъ Христо, Бечевъ Милко, Бурилковъ д-ръ Владимиръ, Геговъ Петъръ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Данчевъ Панайотъ, Димитровъ Владимиръ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Желѣзковъ Георги, Желѣзовъ д-ръ Димо, Ивановъ Савчо, Калайджиевъ Христо, Каранджуловъ Иванъ, Каранешевъ Димитъръ, Колевъ Боню, Колевъ Еню, Колевъ Иванъ, Кръстевъ Гето, Кузмановъ Анани, Кулишевъ Георги, Кънчевъ Теодоси, Лулчевъ Коста, Манасиевъ Добри Даневъ, Мангърговъ Димитъръ, Мариновъ Христо, Марулевъ Йосифъ, Милевъ Милю, Митевъ Василъ, Митевъ Добри, Нейковъ Димитъръ, Николаевъ Йовчо, Орошаковъ д-ръ Хараламби, Пастуховъ Кръстю, х. Петковъ х. Георги, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Сакъзовъ Янко, Стайновъ Петко, Стефановъ Стефанъ, Томчевъ Ангелъ, Цаневъ Александъръ, Цвѣтковъ Цвѣтко, Чернооковъ Георги, Юртовъ Георги, Яневъ Сотиръ и Януловъ Илия)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпуски на следнитъ народни представители:

На г. Таско Стойковъ — 3 дни;

На г. Проданъ Поповъ — 2 дена;

На г. х. Георги х. Петковъ — 1 день;

На г. Борисъ Божковъ — 1 день и

На г. Станю Златевъ — 1 день.

Следва да се разреши отпускъ отъ Събранието на народния представителъ г. Левъ Кацковъ, понеже се е ползвалъ вече съ 20 дни отпускъ. Той моли да му се разреши 3 дни отпускъ. Които сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че сж постѣпили следнитъ питаня:

Отъ дупнишкия народенъ представителъ г. Сотиръ Яневъ къмъ г. министра на народното просвѣщение — относно уволнението на лектора въ Музикалната академия Христо Панчевъ.

Отъ свищовския народенъ представителъ г. Георги Енчевъ къмъ г. министра на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството — относно причинитъ за бавене строже на моста надъ р. Осъмъ при с. Козаръ-Бѣлене, Свищовско.

Тия питаня ще се изпратятъ на съответнитъ г. г. министри, за да отговорятъ.

Пристѣпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за „Посмъртенъ фондъ“ за учителитъ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ П. Йоловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ поправкитъ и прибавкитъ, приети на второ четене)

Г. г. народни представители! За да се избѣгнатъ излишни и криви прѣтѣлжувания на нѣкои положения въ законопроекта, има да поясня следното.

Въ чл. 2 не се включва преподавателскиятъ персоналъ въ частнитъ инородни и иновѣрни училища, а подъ думитъ „както и служителитъ по ведомството на сѣщото министерство, длѣжноститъ на които произхождатъ отъ учителски или сж приравнени къмъ тѣхъ“, се разбиратъ директоритъ, уредницитъ и асистентитъ при музентъ, директорътъ, библиотекаритъ и пазителитъ при Народната библиотека, както и асистентитъ и просекторитъ при Държавния университетъ.

Къмъ чл. 7 ще дамъ едно пояснение, което се отнася до последнитъ редове на първата алинея. То е, че подъ думитъ „първото имъ служене по Министерството на народното просвѣщение“ трѣбва да се разбира първото имъ служене отъ влизането на този законъ въ сила, откогато членоветъ на фонда придобиватъ право да получаватъ посмъртна помощъ.

Г. министърътъ на народната просвѣта предлага въ края на първия редъ на втората алинея, следъ думитъ „вноскитъ си“ да се прибавятъ думитъ „въ продължение на три или повече месеци преди смъртта имъ“. По този начинъ втората алинея на чл. 7 добива следната редакция: (Чете) „Пенсионери, които престанатъ да внасятъ вноскитъ си въ продължение на три или повече месеци преди смъртта имъ или постѣпятъ на държавна или общинска служба, губятъ правото на членство. Наследницитъ на такива следъ смъртта на пенсионера получаватъ помощъ въ размѣръ на внесенитъ отъ него вноски безъ лихви“.

Следва по-нататъкъ забележката.

Председателстващъ В. Димчевъ: Които сж за прие- мането на тая прибавка къмъ чл. 7, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Които сж за прие- мането на трето четене докладвания законопроектъ, заедно съ поясненията, които се дадоха отъ г. докладчика и съ готу-що приетата прибавка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

(Вж. прил. Т. II, № 69)

Пристѣпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ: второ четене бюджетопроекта за разходитъ по Министерството на външнитъ работи и изповѣданията за 1930/1931 финансова година.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете)

БЮДЖЕТЪ *)

за разходитъ по Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията за 1930/1931 финансова година“.

Председателстващъ В. Димчевъ: Които приематъ за- главнето на бюджетопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете)

*) За тѣщата на бюджетопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 76.

„ОТДЪЛЪТ I.

Глава I.

Централно управление“.

Председателстващ В. Димчев: Които приемат прочетеното заглавие, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията увеличи кредита за заплатата и представителни на личния състав от 4.907.900 л. на 4.931.660 л., а общият кредит от 5.347.900 л. става 5.371.660 л.

Председателстващ В. Димчев: Има думата народният представител г. Янко Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ние можем да се поздравим, че въ нашия Парламент се създаде едно значително съгласие за главните линии, по които ще трябва да се води нашата външна политика. По партийно оценяване, или по принуждение от минали събития, всички обществени групи въ страната са застанали върху мисълта, възприета и от правителството, че сега-засага, а може би и за по-дълго време, ние ще има да разрешаваме нашите народни задачи по един миролюбив начин. Влизането на България въ Обществото на народите, потвърждаването пакта Келлогъ — всичко това задължава българските правителства да съобразяват достигането и стремлението да се достигне националната политика не чрез войни, а по миролюбив начин, по споразумение, и конфликтите между нас и съседните и по-далече държави да бъдат разрешавани чрез Обществото на народите. Недавното приключване на въпроса за репарациите, да го кажем засега окончателно, развързва ръцете на българското правителство да влезне въ едно по-свободно отношение към държавите, които ни заобикалят и да поведе политиката на страната по начертаните главни линии и пътища, които то е поело съ влизането на България въ Обществото на народите и съ приемането на пакта Келлогъ.

Отношенията ни към съседните ни държави, обаче, не са отъ такова естество, щото да могат заеднѣж да събератъ гласовете, мненията и съгласието на всички обществени групи у насъ по този въпросъ. Мене ми се струва, че тези нови отношения, въ които ние влизаме къмъ съседните държави, ще изискватъ едно, тъй да се каже, конструиране наново върху казаните начала въ политиката. Какво разбираме ние съ това? Новото време, г-да, ще изисква отъ насъ да нагаждаме интересите на страната къмъ създаденото положение отъ войните насамъ. Това, което намъ се вижда, че е като вреда на нашите национални интереси, това, което ние сме смѣтаме, че сме загубили несправедливо, че мирните договори са и жестоки и несправедливи къмъ насъ — всичко това ще трябва да го поправимъ съ срдѣствата, които ни са дадени, при условията, въ които сме поставени, да намеримъ начини за облекчаване и разрешаване. Разбирамъ и още по-нататъкъ, че въ последно време нашите интереси надминаватъ тъй наречените тѣсни национални интереси. Въ националните интереси, където трябва да вмъкнемъ елемента на новото икономическо съществуване на българската държава, който се определя отъ една нова констелация на икономическите сили въ Европа и свѣта, икономическиятъ елементъ ще да играе една голѣма, за да не кажа доминираща роля въ начините за разрешаване на националните тежнени.

Върху тая двойна основа ще трябва да се съгради една нова политика на българската държава спрямо съседите ни. Затова азъ казвамъ, че не може още на първо време да се изисква едно общо съгласие между отдѣлните партийни групи и въ Парламента, и въ обществото, и въ тежненята на нѣкои части отъ нашето население. Не можемъ да изискваме едно предварително съгласие за начините, по които ще трябва да бъде водена тази политика.

Г. г. народни представители! Ние сме поставени да туримъ началата, основите, да набележимъ начертанията на тази политика, която трябва да се води. Азъ съжалявамъ много, че г. министърътъ на външните работи отъ доста дълго време нѣма възможностъ да свика парламентарната комисия по външните работи, за да ни осветли по нѣкои въпроси, които изникнаха напоследъкъ, и то доста остро, между насъ и нашите съседи. И затуй моята речъ, моето предложение, ако щете, по-нататъкъ моите очертавания на политиката, които трябва да следваме, ще бъдатъ лишени

отъ ония нови сведения, които би могълъ г. министърътъ на външните работи да даде върху новите събития.

Нека разгледаме подробно отношенията ни съ нашите съседи, защото за насъ, малката държава, преди всичко уреждането на тези отношения е най-близка, най-непосрдѣствена и най-належаща задача. Защото това, което ние имаме къмъ голѣмите държави — да се смѣтаме русофили, австрофили, че сме съ Антантата, че сме съ победителите или победените — на всичко това му е минало времето, всичко това е размѣстено. Последната война размѣсти силите въ Европа и имъ представи други задачи; и ние знаемъ мѣстото си въ този голѣмъ европейски концертъ — едно отъ последните. Балканскиятъ полуостровъ вече не може да се смѣта, или съ твърде голѣма мъжността може да се смѣта като кръстопътъ на нѣкакви си конкуриращи се и съперничащи сили. Голѣмите европейски сили намѣриха своите периметри на друго мѣсто, завладѣни са колонияте, всичко това горе-долу е установено и никоя европейска политика нѣма да минава вече презъ Балканите, за да отива въ Азия и съ това да измѣнява и нашата политика. Нашето мѣсто въ голѣмия европейски концертъ е въ втората окръжностъ, на малките сили, които гледатъ да се нагаждатъ къмъ новото политическо и икономическо положение на свѣта. Какви сили ще командуватъ въ този новъ политически и икономически свѣтъ, е ранс още да бъде казано, но то вече се вижда. Европа е загубила своето централно мѣсто въ свѣта. Тя е загубила частъ отъ своето влияние въ свѣтовните работи. Тя се приспособява къмъ новия свѣтъ, който иде; а той се ръководи отъ най-голѣмата икономическа и политическа сила, каквато е държавата на Северноамериканските съединени щати. Тѣ, колкото и да стоятъ вънъ отъ европейския концертъ, колкото и да не се намисатъ въ Обществото на народите, играятъ голѣма роля въ политиката на Европа, а още повече въ икономиката. Голѣмата Интернационална банка за репарациите, която ще събира капиталите на цѣлия свѣтъ, която ще събира суровите произведения на цѣлия свѣтъ въ видъ на репарации, е творение на Северноамериканските съединени щати. Тѣ изоставятъ политическото влияние и се мѣчатъ чрезъ икономиката направо да влияятъ на народите. И, следователно, това, което може да се очертае занаяпредъ, ще бъде една фигура, която още ясно не можемъ да си представимъ. Но въ тая голѣма фигура нашето мѣсто се знае. Политически, ние за дълго време нѣма да можемъ, не ще можемъ и никой нѣма да ни остави съ тия малки сили да се пълчимъ, че можемъ да играемъ нѣкаква си роля. Икономически, обаче, ние можемъ не да играемъ роля, но можемъ да станемъ обектъ на по-силни отъ насъ икономически държави. Следователно, нашата роля въ икономиката е да се нагодимъ, ако искаме да живѣемъ, да дадемъ нѣкакъвъ поминѣкъ на нашето население; да се нагодимъ върху тази нова основа, върху която се нареждатъ новите икономически сили, влиянието на които ние ще има по-нагледъ, подиръ години, да видимъ, да разберемъ, да оценимъ.

Сега се връщамъ пакъ на въпроса, който е моята задача — какво е отношението ни къмъ нашите съседни държави — къмъ Турция, къмъ Гърция, къмъ Ромъния и къмъ Югославия, защото съ тяхъ ние имаме още и политически въпроси, и на втори планъ и икономически въпроси да разрешаваме.

В. Кознички (нац. л): И национални!

Я. Сакжзовъ (с. д): Съ Турция ние бихме могли или би трябвало да бждемъ отъ много години по-добре, отколкото сме. Нашата политика къмъ Турция въ миналото — не е време да критикуваме — не винаги е била еднаква; не е имало една мисълъ, която да я ръководи. Ако си позволимъ да си спомнимъ времената на Стамболова, може да се каже, че тогава имаше една набелязана политика, един известни отношения, но тѣ бѣха временни; тѣ бѣха командвани не отъ нашите тогавашни български разбирания, а бѣха командвани отвънъ, отъ силите, които ни покровителстваха срещу голѣмата наша освободителка и за него време претендентка да влияе върху нашата политика — Русия. Тѣй че нашата политика въ миналото къмъ Турция може да е давала проблеми на едно ясно разбиране на нашите отношения къмъ тая държава. Но дойдоха войните. Първата война се завърши съ едно голѣмо злощастие за нашите българи, живущи въ турската империя. Македония остана на друга страна, една частъ отъ Тракия се даде на Гърция, друга — на Турция. Тракийското население биде изгонено съ щикове отъ връщащите се турски войски, които нашите войски бѣха победили на толкова бойни полета. Поради гламавостта на нашите

държавни ръководители и военни, и цивилни, ние имаме нещастieto да загубимъ завинаги — т. е., завинаги, както се казва човѣшки завинаги, ...

В. Кознички (нац. д.): Временно!

Я. Сакжзовъ (с. д.): ... за днешно време — тракийскиѣ жилища на нашитѣ българи, които отъ вѣкове бѣха заселили тия мѣста.

Какви сѣ сегашнитѣ ни отношения съ Турция? Ние имаме отъ преди нѣколко години единъ договоръ за приятелство и за установяване между дветѣ държави. Приятелство — да. Приятелство на думи — добре е, тѣ сѣ хубави работи, но установяване? Никакво българско установяване ние не виждаме въ Турция, а турско установяване у насъ виждаме. Имотитѣ на българитѣ, които бѣха изгонени отъ тамъ, ставатъ турски държавни; имотитѣ на турцитѣ, излѣзли отъ тукъ — не казвамъ изгонени — ставатъ български държавни. Но голѣма частъ отъ турцитѣ се върнаха — не вървамъ да има по-точни сведения за това — и си завзеха имотитѣ. Нашитѣ българи не могатъ да се върнатъ нататѣкъ. Какъвъ е този договоръ за приятелство и за установяване, сключенъ между насъ, когато ние не виждаме никакви послѣдствия за едната страна? Той не е едностраненъ, нали? Той не е само въ полза на Турция. Тѣзи, които го правиха, и тѣзи, които го подкрепиха и одобриха, мислѣха, че ще бѣде двустраненъ. Но той не остана такъвъ, той е едностраненъ. И не само това. Въ тия мѣста не може да мине българинъ, за да отиде да види бащинитѣ си мѣста — говоримъ за селата. Въ градоветѣ сѣщо не могатъ да минаватъ българитѣ, освенъ ако нѣкой отиде по търговия. Но и това е твърде ограничено. Азъ съмъ получавалъ писма отъ български работници, които сѣ стигли къмъ Одринъ, къмъ Цариградъ и по-нататѣкъ, на които единъ пътъ се позволява да влизатъ и подиръ това, ако намѣрятъ мѣсто тамъ да живѣятъ, да работятъ, добре, ако не, ще трѣбва да се върнатъ. Живѣнето на българи въ Турция е твърде мѣчно: отношенията на турско то правителство къмъ българитѣ, които отиватъ тамъ, не е добро; а пъкъ ние нѣмаме тамъ българи, освенъ едно малко количество въ Цариградъ и — едно или две български села. Българитѣ, които отиватъ тамъ, не ги търпятъ, нито полицейски, нито търговски: на тѣхъ не се дава възможностъ да живѣятъ тамъ така, както турцитѣ, като дойдатъ тукъ, могатъ да живѣятъ. При това, ние имаме едно многобройно турско население, на което ние гледаме като на български граждани, на което спомогаме всѣкакъ — не само по договори, но чисто по нашитѣ закони. Азъ питамъ интеллигентнитѣ турци на нова, реформирана, революционна Турция, която събори толкова традиции отъ миналото, какъ разбира тя едно приятелство, едно добро съседство; така едностранно, както тя го върши на дѣло ли, или така както цѣлъ свѣтъ го разбира? Ние имаме 300—400 хиляди турци. Тѣ казватъ, че сѣ 600.000 души тукъ. Ние не правимъ разлика между българскитѣ граждани и между тѣхъ. Ние се радваме на тия наши земляци, когато тѣ заедно съ насъ се борятъ покрай насъ за нѣщо, което ние всички можемъ да смѣнемъ за по-добро. Но ние не виждаме сѣщото отношение на турцитѣ къмъ българитѣ въ турско то царство, въ турската империя.

Министъръ А. Буровъ: Република е сега.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Да, република. Това е съ Турция. Какво има направено тамъ отъ страна на българското правителство? Какво се прави? Каква е политиката на българското правителство по тия въпроси? Туй е критика на дейността на министра на външнитѣ работи по този голѣвъ отлѣвъ въ нашата държава. Но азъ бихъ прескочилъ отговорността на г. министра и бихъ попиталъ васъ, Парламента, каква е българската политика спрямо Турция? Какъ ще можемъ да измѣнимъ тия отношения? Какъ ще направимъ тия договори двустранни? Какъ ще можемъ да живѣемъ съ тая съседка, съ която вече нѣмаме какво много да дѣлимъ? Нашитѣ, тѣй да кажа, повреди, загуби и т. н. сѣ повечето въ други направления, отколкото къмъ Турция. И тамъ има нѣщо, което не е така, както трѣбва. И тамъ имало би нѣщо да се каже: защо ви пуштѣтъ полетата отъ Свиленградъ нататѣкъ; защо вие изгочихте тая трудолюбива българска рѣка, която ви даваше богатства, която хранѣше Цариградъ и т. н.? Одринъ запустява, става едно село и т. н. Имало би много нѣщо да се каже. Бихме могли да живѣемъ съ тая съседка ние, българитѣ, които сме израсли подъ нейното старо имперско крило, гдето се научихме на занаяти, на добро земледѣлие, на дребна търговия, толкова, колкото е нужна, за да жи-

вѣятъ тия населения. Ние бихме могли тамъ да подновимъ нѣщо. Имаме ли ние, българитѣ, такава една политика? Като казвамъ „ние, българитѣ“, азъ така разбирамъ, защото е вѣрно, че въ този въпросъ мѣчно може да сѣ дѣлимъ на партии, още повече сега въ туй оскѣдно време. Вземете статистиката въ миналото, погледнете я и ще видите, какъвъ притокъ отъ стоки, стоки живи, животни, и сирене, и кашкавалъ, и аби, и гайтани, и какво не — всичко това е минавало нататѣкъ, отъ тази работна страна за въ Турция. Сега това е намалено, намалява; това се спира отъ турцитѣ; на това се противодействува дори. Най-сетне ние всички тукъ, въ Камарата, не сме отговорни. Но азъ питамъ правителството: какво е направено, какво прави? Онзи день чухме да се изпращатъ дѣма представители на България въ Турция да сключатъ търговски договори. Да знаемъ нѣщо по-положително по това изпращане, не знаемъ: ние нѣмаме честта да чуемъ отговорния министъръ да ни каже каква работа ще вършатъ тия пратеници тамъ — дали ще вършатъ нѣкоя работа въ по-голѣмъ размѣръ, или това сѣ нѣкои частни технически уреждания, които ще правятъ тамъ.

Министъръ А. Буровъ: Търговски договоръ ще сключаватъ. Както ви е известно, Турция денонсира всички търговски договори, сключени съ всички държави. Това право тя го бѣше запазила въ своитѣ търговски конвенции. Има единъ опредѣленъ срокъ, който изтича, мисля, на 1 юний и дотогава ще останатъ въ сила. Всички държави сѣ влѣзли въ преговори за сключване на нови търговски договори. И ние правимъ сѣщото тоже въ този духъ, върху базата на взаимностъ да намѣримъ разрешение на стопанскитѣ и търговски интереси на дветѣ страни.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Добре, азъ се радвамъ, че дадохъ възможностъ на г. министра да ни каже каква е ролята, каква е задачата на тия господа. Но тамъ има още друго нѣщо: какво става съ договора за разбирателство и за установяване? Защо тамъ не мръдна нищо, защо революционна, реформена Турция, която се нуждае и отъ помощта на деятели, на трудолюбиви хора, каквито ние бихме могли да бждемъ за нея, мълчи по това? По това ние нищо не чуваме, нищо не знаемъ. И затова азъ смѣтамъ, че българското обществено мнение би трѣбвало да бжде държано въ течение на това, което правителството смѣта да прави. То би трѣбвало да бжде предупреждавано за прѣчкитѣ, които ние срѣщаме, за да не си правимъ голѣми илюзии, за да не хранимъ голѣми надежди и да знае какво ще бжде отношението на нашата страна къмъ тази наша съседка.

По-нататѣкъ да минемъ къмъ друга една държава — къмъ Гърция. Съ Гърция ние имаме много нѣщо да разглеждаме. Тамъ висятъ още въпроситѣ за преселницитѣ, за тѣхнитѣ имоти. Както и оня день чухме тукъ отъ г. д-ръ Руменовъ — 8 хиляди декларации има издадени, които още не сѣ разгледани. Какво правятъ тѣзи комисии, подкомисии? Защо се бавятъ тѣзи работи? Защо цѣлата тази работа се влачи така?

Министъръ А. Буровъ: Работата по своето естество е такава, че не може да стане въ година-две.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Да, азъ зная този отговоръ, така е. Но ние знаемъ какви прѣчки срѣщатъ преселницитѣ, които сѣ у насъ; ние знаемъ, че ги пращатъ да отиватъ въ Солунъ да си показватъ мѣстата. Ние знаемъ, съ какви голѣми мѣчнотии могатъ да показватъ тѣ онова, което сѣ притежавали и, най-сетне, че следъ като го направятъ това съ голѣми разноски и си дойдатъ тукъ, минаватъ месеци и не получаватъ отговоръ.

Питамъ тукашната подкомисия: не можете ли вие нѣщо да направите, за да ускорите това? — „Не, отъ тукъ нищо не може да се направи, всичко е тамъ“. И ето сега чуваме, че вече се пренася и централата на тази комисия въ Атина, Гърция. Имамъ, значи, по този въпросъ нѣколко степени мѣчнотии. Първата мѣчнотия е, че следъ втората година, когато трѣбваше да се приключи даването на декларации, бѣхме толкова гламави, че продължихме срока. Бѣха подадени дотогава 20 или 30, или по-малко декларации.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Само осемъ бѣха подали за две години.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Кой ни бодѣше да продължаваме този срокъ? За чии очи, за кого? Въ Драмско, Сѣрско щѣха да си останатъ тѣзи хора съ своитѣ богати земи.

Министър А. Буровъ: Когато се продължи срокът, бѣха ги изгонили вече.

Я. Сакжзовъ (с. д): Презъ втората година?

Министър А. Буровъ: Разбира се. Тѣ бѣха вече изгонени.

Я. Сакжзовъ (с. д): Но поне декларации не бѣха дали.

Министър А. Буровъ: Продължаването на сроковетѣ стана по решение на Обществото на народитѣ, за което не можемъ да не държимъ смѣтка. То не е наше дѣло.

Я. Сакжзовъ (с. д): Мене ми се струва, че нашето съгласие да се продължи срокът е играло голѣма роля.

Министър А. Буровъ: При голѣмата настойчивостъ отъ Обществото на народитѣ, моятъ предшественикъ тогава, г. Калфовъ, е далъ съгласието си, запазвайки изрично правата на всѣки бѣжанецъ, който не би желалъ да подаде декларация. Това е документално потвърдено.

Я. Сакжзовъ (с. д): Отъ друга страна ние имаме цѣлъ списъкъ на искания отъ гърцитѣ, засѣгащи църковни владения, училищни имоти и т. н., възлизащи на милиарди. Питамъ се: нис какво правимъ по тия материални въпроси? Населението отчасти поради наши грѣшки бѣше принудено да напусне тия имоти, отъ които е платено само 40—50%. Бѣжанцитѣ взематъ тия облигации, дойдатъ тукъ и отиватъ по банцитѣ да ги осребриватъ и на ново — азъ го казахъ това и на г. Молловъ — тѣ ставатъ жертва на наши тукъ, които имъ взематъ по нѣколко хиляди лева, за да ги доведатъ до гишетата на банцитѣ, дето имъ се плаща.

Ц. Табаковъ (зан): Отъ патриотизмъ!

Я. Сакжзовъ (с. д): То е вътрешенъ патриотизмъ на тия, които се кичатъ съ него. Но то не е важно. Важното е ние не можемъ ли малко да оградимъ тия хора, поне когато сж у насъ, да не се намалява цената на онова, което тѣ и тѣхнитѣ бащи сж създали съ своя трудъ? Ние не знаемъ въ какво положение сме: какви аргументи е срещнувало българското правителство на исканията на гърцитѣ. Азъ не съмъ чулъ да се е събирала комисия, която да обмисли тия въпроси, да ги изследва юридически и исторически; да имъ бѣде показано, какви сж тия владения, съ чий потъ сж създадени тия имоти — и църковни, и училищни, и други имоти. Нищо подобно ние не виждаме, а българското обществено мнение е длъжно да изисква това отъ своето правителство. Да, г. министре — да не Ви се зловиди това — настало е време да искаме повече ясностъ въ тия работи.

Министър А. Буровъ: Извинявайте, не сте въ течение на много работи.

Я. Сакжзовъ (с. д): Не съмъ въ течение. . .

Министър А. Буровъ: Принуждавате ме да взема думата, макаръ че моята метода е да изслушвамъ търпеливо докрай.

Я. Сакжзовъ (с. д): Азъ ще бѣда много доволенъ, ако Вие ме пресичате колкото искате и ми дадете колкото щете освѣтления по тия въпроси.

Министър А. Буровъ: Въпросътъ за ликвидиране имотитѣ на българскитѣ бѣжанци не е въпросъ създаденъ отъ насъ, като правителство, нито отъ нашитѣ предшественици, а е фатално послѣдствие на войната — тежко, както самото изгубване на войната; тежко, както самиятъ миренъ договоръ. Конвенцията за изселването, *soi disant* доброволна, въ сжщностъ въ голѣма степенъ принудителна, е единъ инструментъ политически, наложена намъ като правеща нераздѣлна частъ отъ мирния договоръ. Въ изпълнение на тази конвенция, която стои подъ контрола на Обществото на народитѣ, се създаде институтътъ на Смѣсената гръцко-българска комисия. Въ тази комисия решаващъ гласъ иматъ двамата неутрални членове, тъй като единиятъ отъ тѣхъ председателствува, а въ случай на раздѣляне на гласоветѣ, неговиятъ гласъ е решаващъ. Никакъвъ апелъ, никаква юрисдикция, никакъвъ начинъ за ревизия на решенията на тази комисия не сжществува по текста на тази конвенция. Въ рамкитѣ на тази конвенция българската държава и нейнитѣ представители сж на-

правили всички усилия, за да запазятъ, доколкото е възможно, интереситѣ на българското население, принудено да напусне своитѣ родни огнища. Усилията сж грамадни и резултатитѣ сж сравнително добри — дѣлка да го каже и да го подчертая. Докато преди две, преди три години почти всички, които се интересуваха отъ проблемата, се питаха дали отъ тази ликвидация ще остане нѣщо или всичко това ще се свърши само съ разходи и безъ резултатъ, днесъ азъ мога да твърдя, че резултатитѣ, достигнати до днесъ отъ тази ликвидация, даватъ въ полза на България една сума крѣгло 1.700.000.000 л. — единъ милиардъ 670 и нѣколко милиона лева къмъ края на м. мартъ, ако щете точната цифра. Мога да прибавя, че дѣлата, които сж останали неликвидирани и които сж около 1.400 български дѣла и около 400 гръцки дѣла, не могатъ сжществува да измѣнятъ цифрата. Мога да прибавя на трето мѣсто, че манастирскитѣ имоти, изобщо общественитѣ имоти сж въ една фаза на арбитражъ предъ Хагския сѣдъ и по отношение защитата на българската теза българското правителство е направило всичко, за да намѣри при компетентнитѣ хора въ България най-добрата основа за защитата на тѣзи интереси. Имамъ всичкитѣ основания да вѣрвамъ, че тази теза, която се поддържа отъ България предъ Хага, ще бѣде възприета. Въ тѣзи работи абсолютна сигурностъ човѣкъ не може да има. Не виждамъ, какво повече бихме могли да направимъ и въ какво отношение би могло да се хвърли упрѣкъ върху правителството по тоя въпросъ. Че е една злочестина да бѣдатъ принудени мирнитѣ жители, отъ вѣкове, на една страна да напуснатъ своитѣ родни огнища — две мнения нѣма. Безспорно е, че това е една фатална послѣдница, която никое българско правителство следъ 1918 г. не можа да предотврати. Сжщо така вѣрвамъ, че нѣма да има две мнения и по този въпросъ.

А. Малиновъ (д): Сжщитѣ тѣзи обяснения Вие ги дадохте по поводъ речъта на г. д-ръ Руменовъ. Сега повтаряте сжщото.

Министър А. Буровъ: Г. Сакжзовъ повтаря сжщитѣ критики, безъ да държи смѣтка за обясненията, които дадохъ. И това повторение на сжщитѣ критики ме принуди да дамъ сжщитѣ обяснения.

Какво друго, ново, се каза тукъ по отношение на бѣжанцитѣ? Облигациитѣ падали. Мислите ли вие, че цената на една облигация може да бѣде резултатъ на добрата или злата воля на едно правителство? Облигацията има една цена, която отговаря изобщо на цената на всички ценни книги въ България. Тази цена се приравнява къмъ лихвения процентъ. Би могла съ особени жертви българската държава да повдигне тѣхния курсъ. Въпросъ е сега може ли българската държава да направи финансовитѣ жертви, които сж необходими, било като плаща допълнително нѣкави дивиденди, било въ друга форма, за да повдигне курса — единъ въпросъ, който е свързанъ съ цѣлото наше финансово положение.

Влачило се е до безконечностъ! Ами азъ ви казвамъ 9/10 не, а 12/13, бихъ казалъ, отъ цѣлата работа е свършена, ликвидирана окончателно. Дѣло траело! Касае се да се проучатъ 40.000 досиета на самото мѣсто, да се констатира имотитѣ, да се измѣрятъ, да се оценятъ, да се ревизиратъ евентуално оценкитѣ, за да се дойде най-посрѣ до една пълна ликвидация. Това е една грамадна работа, много тежка, много неприятна, свързана съ разходи неизбѣжни. Ако бѣхмѣ приели една формула на кулурица, интереситѣ на българскитѣ бѣжанци щѣха да бѣдатъ оцетени въ много по-голѣма степенъ, отколкото при системата, която се прие отначало, на едни баремни, установени, по които имаше дълги и широки борби, и които днесъ сж въ сила. Какво би могло да се каже по този въпросъ, не въ защита на правителството, а въ обяснение на проблемата? И какво остана, на което не отговорихъ?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Г. министре! Извинете, искамъ да кажа една дума.

Министър А. Буровъ: Моля.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Вие миналия пѣтъ, когато азъ говорихъ по § 3 отъ бюджета за приложението на мирния договоръ, казахте, че азъ говоря въобще по въпроси, които трѣбва да бѣдатъ изяснени въ комисията по външнитѣ работи.

Министър А. Буровъ: Пакъ стоя на тази позиция.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Вие тогава казахте, че преди да се разглежда бюджетопроектътъ на Министерството на

външните работи, тази комисия ще бъде събрана и там ще се изяснят тези въпроси. Сега, съгласно обяснения, които Вие давате, аз съмтам, че не са изяснени всички въпроси, които не бива тук да се изясняват публично. Затъ и аз, когато говорихъ по тези въпроси, не бяхъ свършено свободенъ. Има нѣща, които действително трѣбва да бъдатъ изяснени, за да бъде, така да се каже, общественото мнение, за което говори г. Сакъзовъ, до известна степенъ удовлетворено и да знае какво се е вършило и какво ще се върши въ бъдеще. Азъ тогава казахъ, че старитѣ въпроси нѣма да ги повдигамъ, но, понеже предстои разрешението на голѣми въпроси, които засѣгатъ интереситѣ на българската държава въ много голѣма степенъ, трѣбва да се изяснимъ. Тия нѣща не се изясниха и мене ми се чини, че ще останатъ да се изяснятъ въ предстоящитѣ заседания на комисията по външнитѣ работи.

Министъръ А. Буровъ: Азъ не казахъ, че ще дамъ обяснения преди дебатитѣ, защото азъ не знаехъ кога ще дойде редътъ на настоящия бюджетпроектъ. Но азъ казахъ, че ще дамъ обяснения предъ комисията и азъ вчера повторихъ сѣщото и ще го направя тези дни. Досега бѣхме заети, както знаете, въ бюджетарната комисия. Но, понеже се повтарятъ сѣщитѣ тия общи обвинения, азъ съмтамъ за нужно наново да повтора тия общи освѣтления върху цѣлостта на въпроса, а не върху отдѣлнитѣ специфични страни, по които има да поговоримъ въ комисията.

За декларациитѣ. На тези, които са подали такива, точното число не мога да ви кажа — то не е 8; говори се за 6. Много отъ тези декларации засѣгатъ може би имоти, които подъ други имена са били декларираны. Въ всѣки случай тези работи има да се установятъ по-нататъкъ. Но азъ мога да ви заявя, че българското правителство още първия денъ, когато се е констатирало, че има просрочени декларации, е поддържало тезата, какво това просрочване не може да лиши правоимащитѣ отъ тяхното естествено право да бъдатъ или снабдени съ тия имоти, или обезщетени за тяхната стойностъ. Ние винаги сме поддържали като отговорно правителство, че правото за отнасяне къмъ Смѣсената комисия е едно право, дадено въ полза на пострадалитѣ, за да намѣрятъ едно бързо и справедливо ликвидиране. Ако тѣ, по една или друга причина, не са могли или не са искали да се възползуватъ отъ туй право, то съ туй тѣ не са изгубили правото, което държатъ по договоритѣ — право, което държатъ и по клаузитѣ за протекция на малцинствата — да искатъ да бъдатъ турени въ владение на своитѣ имоти, или — ако това нѣщо е невъзможно практически и фактически, защото на тяхнитѣ имоти има настанени бѣжанци или защото тия имоти са преобразени — да получатъ поне едно справедливо обезщетение. Не е чудно тоя въпросъ да дойде до арбитражъ. И азъ съмъ убеденъ, че при единъ арбитражъ гая теза ще може да се защити съ убедителни аргументи и ще намѣри успѣхъ.

Правителството не е било въ сила да принуди всички да подадатъ декларации въ срока — онай денъ това се обясни тукъ отъ г. Молдова. Правителството е направило усилия, когато вече декларирането бѣше въ своя разгаръ, да пропагандира тая идея по силата на известни ангажменти, поети въ Женева по-отрано, да направя публично достояние тия срокове, да обърне внимание върху интереса, който има самото население да прибѣгне къмъ този институтъ, Смѣсената комисия, за да може да запази своитѣ интереси. Въпреки всичко туй, известно количество хора, не подадоха декларации. Ние поддържаме, още веднѣжъ казвамъ, че тѣ не си губятъ правото, което тѣ държатъ на основание едно естествено право, на и на основание на мирнитѣ договори. Каквото трѣбва да се прави по-нататъкъ, ще се направи, за да се защити тази теза и за да може тя да се наложи.

Я. Сакъзовъ (с. д): Азъ виждамъ, г. г. народни представители, доколко е било необходимо това пресичане, по желание отъ наша страна, та г. министърътъ да се изясни. Вие виждате, че е пропуснатъ единъ моментъ за едно обяснение предъ комисията по външнитѣ работи — нѣщо, което не би трѣбвало да става; това обяснение трѣбваше да предшества тези дебати. Тези дебати завършватъ сесията; ние вървимъ къмъ лѣтото и не знаемъ ще ли имаме възможностъ наново да се срещнемъ, било тукъ, въ Парламента, било въ комисията. Следователно, трѣбваше това заседание на комисията да предшества тия дебати, за да не бъдатъ принудени както г. Руменовъ, така и уважаемиятъ г. Малиновъ, да кажатъ, че е било излишно повтарянето на вече казани нѣща. И еди-

ниятъ, и другиятъ можеха да подкрепятъ нуждата отъ едно срѣщане въ комисията по външнитѣ работи, което щѣше да направи малко по-ясни въпроситѣ, които сега предстоятъ да се разглеждатъ.

Но това е една частъ отъ нашитѣ отношения къмъ Гърция. Къмъ Гърция ние имаме и други отношения — политически, двойни, двустранни. Отъ нея ние имаме да искаме единъ изходъ на Егейско море. По тоя въпросъ сѣщо ще трѣбва да се говори и то правителството на първо мѣсто трѣбва да стори това. Сега ни предлагатъ единъ изходъ на Солунъ — свързване на желѣзницитѣ. Какво е нашето мнение по тия въпроси — мнението на правителството? Какъ ние ще трѣбва да организираме българското общественото мнение да мисли по това? Какъ да го възпитаваме въ това отношение? Кое ще бъде отъ по-голѣма полза: дали свързването на нашитѣ желѣзници къмъ Солунъ — а има и въпросъ за свързването ни съ Ромъния презъ Дунава — или къмъ друга една точка на Егея? Ето, тоя въпросъ е свързанъ съ отношенията ни съ Гърция. Ето маса въпроси, както виждате, които се отварятъ, ако погледнемъ отношенията ни само съ една Гърция! Ние би трѣбвало по тяхъ да бъдемъ наясно.

На последно мѣсто — говоря за „последно“, макаръ то да бъде едно отъ по-важнитѣ за насъ — е въпросътъ за икономическитѣ отношения съ Гърция. Гърция е била винаги добра потребителка на българскитѣ произведения, като захванемъ съ житнитѣ и свършимъ дори и съ занаятчийскитѣ произведения. Гърция не е затворила своитѣ врати тъй херметически, бихъ казалъ, както Турция, за нашитѣ произведения. Какво се прави, за да бъде улесненъ вносите на тия произведения? Въ днешно време, когато ние не намираме другде въ Европа пазари, бихме могли да направимъ, щото въ сѣсѣднитѣ намъ страни да ни отворятъ по-широко вратитѣ. А каквито и да бъдатъ облекченията и улесненията, които ще ни направятъ, ние ще туримъ на една нова база покровителството на нашитѣ произведения съ износа въ сѣсѣднитѣ държави. Тамъ бихме могли много нѣщо да направимъ. И мене ми се струва, че правителството би могло да ни посочи въ какво направление ще се води нашата политика въ това отношение и възможно ли е да става нѣщо, особено сега, когато и Гърция се мобилизира да създаде отъ Тракия и Тесалия — отъ Горна, Северна Гърция — една отдѣлна икономическа единица. Ние чуваме напоследъкъ, че между тяхъ ставатъ разни движения — една мисль, която се сподѣля почти отъ всички партии тамъ — за едно конфедериране на балканскитѣ държави. Отъ какво се мотивиратъ тия предложения, какво целятъ грѣцкитѣ политики, грѣцкитѣ партии, когато искатъ подобно едно федериране? Тукъ ние ще трѣбва да бъдемъ наясно и мисля, че правителството би могло сѣщо да ни каже нѣщо по това. Ето, напоследъкъ, чуваме, че Венизелостъ трѣбва за 15—20-дневна обиколка изъ македонскитѣ и тракийски области. Ние ще трѣбва да следимъ всичко това и да знаемъ какво се върши; ние ще трѣбва да чуемъ за всичко това отговора на правителството. Ние имаме тамъ едно българско население — въ Леринъ, Костуръ и въ други точки на грѣцка Македония. Каква защита се дава на него? Неотдавна четохме въ вестникитѣ, че тамошнитѣ офицери заплашватъ българското население, защото говорѣло на български езикъ. По тия работи, които могатъ да се повтарятъ, които могатъ да се вършатъ и са известни на българската публика, ние ще трѣбва да бъдемъ наясно; съземъ не значи това, че ние ще трѣбва да бъдемъ въ враждебни отношения съ нашата сѣсѣдка — ние ще трѣбва да бъдемъ кавалерски наясно съ тяхъ. Ние трѣбва да имъ кажемъ: Г-да! Станалото, станало. Ние стоимъ на една известна база. Ние имаме у васъ едно население, националността на което вие не можете да отричате. Ние сме естественитѣ защитници предъ Бога и предъ свѣта на това население; ако направио ние не можемъ да го говоримъ, ние ще ви го кажемъ където трѣбва — има вече посрѣдници, има медиуми, чрезъ които може да се говори.

Ето ви, прочее, друга една област на действие отъ наша страна, съ която завършвамъ.

Да минемъ на трета една страна — къмъ Добруджа. Отъ къде нѣмаме ние загубено? Нашата малка държава е загубила толкова много и отъ своята територия, и отъ своето население; тя е потънала въ дългове, затисната е отъ криза. Нашето население не е сигурно нито за живота си, нито за имота си. Ето единъ въпросъ, по който вие би трѣбвало да ни дадете обяснение, какво е направено, въобщо прави ли се нѣщо? Къзано ли е нѣщо за онова, което стана онай денъ въ Богданово? Всѣки денъ азъ сега получавамъ „Добруджански куриеръ“ — вестникъ, който излиза въ Добруджа, въ Добричъ. Въ него

пишат за всички ония золуми, които се вършат надъ това население. То е вътрешен въпрос на Ромъния — свършено върно — но това население е българско, то е малцинство въ Ромъния, и, следователно, е подъ защитата на интернационалните закони. Ние сме настоящиците на това население; щатъ не щатъ, майка България е настоящица на всички ония, които останаха въ чуждите страни, и тамъ ние можемъ да си кажемъ каквото трѣбва. Наистина, положението въ Добруджа е друго. Ние трѣбва да признаемъ тукъ, че положението на българитѣ въ Добруджа е несравнено по-добро отъ това на българитѣ въ която и да бѣде друга държава, но въ всѣки случай, въ всѣка една държава, споредъ свободата, съ която разполага и споредъ нуждитѣ, които има българското население тамъ, ние трѣбва да се явимъ винаги въ негова помощ. Че положението на българитѣ въ Ромъния е по-добро, това не значи, че ние ще трѣбва да се дезинтересиране отъ тѣхъ и да ги изоставимъ. Нѣщо повече бихъ казалъ. Въ Добруджа сега има едно стремление за сближение на българския елементъ отъ стара и нова Добруджа. Това стремление даже преминава Дунава и отива чакъ въ Бесарабия. Мене ми се струва, че българското правителство и българското обществено мнение може да подкрепи и защити това население; не да го защити съ срѣдствата, съ които вътре се действува, но отъ тукъ. Ние нѣма защо да мълчимъ. Ромъния твърде много нѣщо е вземала отъ насъ, за да бѣдемъ принудени ние да мълчимъ. Сега ние сме ония, които ще искаме. За тѣхъ може да бѣде износно да забульватъ всичко това, което става въ Добруджа; тѣ биха могли да искатъ приятелство и т. н.; тѣ биха могли и за федерация да говорятъ, но ние сме, които ще имъ кажемъ: преди федерацията или заедно съ нея грѣбва и друго нѣщо — това наше население, което живѣе въ вашата страна, трѣбва да се чувствува свободно като граждани на тая страна, защото всѣки човекъ, всѣко малцинство има това право. Ето, въ заключение, какви трѣбва да бѣдатъ отношенията ни съ Ромъния, както и съ другитѣ две наши съсѣдки.

За жалостъ, съ Ромъния ние нѣмаме никакви икономически сношения. Тамъ имаме пъкъ друго: българитѣ отъ тамъ идатъ при насъ; тѣ ходятъ въ Русчукъ, въ Шуменъ, въ Варна. И азъ се чудя, защо българското правителство създава прѣчки за това преминаване на българското население, защо го не улеснява, защо сѣ тия визи лѣтно време? Съ една речъ, защо се боимъ отъ ония българии добруджанлии, които ни посещаватъ, защо не ги улесняваме съ нѣколко стотинъ хиляди франка? Азъ съмъ говорилъ това даже на нѣкои г. г. министри, но нашитѣ полицаи не разбиратъ и не знаятъ, какво правятъ — тѣ спиратъ онова население, което иска да посети България! Така бѣше и по-рано съ Солунъ. Преди 2 години имаме изложение въ Солунъ; тая година сѣщо искатъ да има. Ето единъ случай българското правителство да се намѣси, да подкани да стане това изложение, защото то не е само търговско, то е и етническо, народностно, тамъ се сичатъ маса българи отъ всички краища на Гърция, да видятъ българи, да видятъ български произведения. Даже гръцки преселници отъ тукъ отиватъ да посетятъ изложението съ драгостъ; мило имъ е, защото това представлява земята, гдето сѣ се раждали. Ето кѣде би могло българското правителство да бѣде пионеръ, да подканва, да улеснява. Като ви говоря това, разбирате, че то не е само за да се задоволи едно наранено чувство, то цели въ сѣщото време да улесни и други наши задачи, да улесни всички наши преселници, които сѣ дошли тукъ, да имъ кажемъ, че има обществено мнение, че има правителство, което се грижи, което помага, което прави нѣщо, вървейки по пътя, въ който е трѣгнала цѣлата българска политика и следователно, нѣма защо да прибѣгвате къмъ своя особена политика, която да налага на държавата. Като граждани въ страната, участвайте въ създаването на общата политика, но не вашата частична, сепаративна политика да налагате на цѣлата държава. Съ туй ние ще облекчимъ нашитѣ задачи.

И така, завършвамъ, като казвамъ, че ние, за жалостъ, имаме много слаби, почти никакви търговски сношения съ Ромъния, но съ добруджанскитѣ българи ние имаме сношения, които ще трѣбва да улеснимъ.

Ромъния иска да склучи съ насъ едно съглашение за постройката на единъ мостъ на Дунава. Какъ стои този въпросъ? Насъ сѣ ни разправяли, че тоя въпросъ е решенъ по-рано. Искатъ да построятъ моста между Оршова и Прахова, та по този начинъ да се свържатъ съ Солунъ. По този въпросъ не може ли българското правителство да направи нѣщо, да направи нѣкакви аванси, за

да може този мостъ да се построи другаде, по-близо, напр. при Гигенъ или нѣкъде другаде, кѣдето специалитѣ техници ще кажатъ, за да свържатъ чрезъ него, по една права линия презъ Ромъния и Полша, Балтийското море съ Егейското? Ето ви единъ въпросъ отъ областта на нашитѣ отношения съ Ромъния. И азъ мисля, че тамъ именно ние трѣбва да работимъ, да видимъ какво може да се направи, за да послужи това като основа за по-нататѣшни действия.

Четвъртата съсѣдна страна — това е Югославия. Тя ни е създавала най-голѣмитѣ мъжи, най-голѣмитѣ страдания и отъ предишни времена, и отъ по-сетнешни времена и, благодарение пакъ на наши голѣми грѣшки, сега имаме най-тежкото наследство отъ нея: тежко наследство отъ преселници тукъ, тежко наследство отъ страждущи тамъ, тежко наследство въ смисълъ, че между България и Югославия нѣма никакви сношения. При Цариградъ, Гюешево и долу при Петричъ — не знамъ кѣде точно — това сѣ тритѣ мѣста, откъдето съ най-голѣми мъжи може да се премине.

В. Кознички (нац. л.): Никакъ не се минава.

Я. Сакъзовъ (с. д): На граница отъ нѣколко стотинъ километра виждате издигнати телени мрежи, издигнати щикове и байонети и не може да става никакво сношение. Говоримъ за добросѣдство, говоримъ за правилни отношения, че тѣ трѣбва да се създадатъ. Е добре, създадохме ги. Каквото искаха, дадохме имъ. Тѣ искаха да възпратъ свободното минаване на легални и нелегални. Ние имъ дадохме това, съгласихме се, теленитѣ мрежи се издигнаха. Добре, сега тѣхенъ е редътъ, тѣ трѣбва да даватъ. Каквото искаха, дадохме имъ — ще се минава презъ еди-кои-си мѣста. Добре, сега тѣ трѣбва да направятъ нѣщо. Правятъ ли? Не правятъ. Нашето правителство говори ли за това? Българското обществено мнение го иска, то очаква — очаква непременно това да последва. Когато ние дадохме туй, което събитѣ искатъ — договора, съглашението съ тѣхъ, което стана — ние искаме, сега пъкъ тѣ да направятъ нѣщо за онова население, безразлично какъ тѣ го смѣтатъ, дали го смѣтатъ българско или не. Ние не можемъ да изкоренимъ отъ главитѣ имъ това, което мислятъ. Ние ще има да го изкореняваме отъ колебающитѣ се на други мѣста. За това население, което създава и за насъ тукъ и за тѣхъ тамъ едно страдание, което ние чувствуваме на всѣка стѣпка, ние ще искаме отъ Югославия да направи съответното. Това прави ли се? Това бихъ искалъ да чуя, когато разглеждаме бюджета на Външното министерство. Въ отношенията ни съ държави около насъ, най-мѣчно е това, което сега имаме съ Сърбия.

Ето четвърта една областъ, въ която ние не сме наясно. Ние не знаемъ какво се прави. Напоследъкъ даже дава се срокъ нѣкакъвъ си на населението до 1 май, до день днешенъ, да бѣдатъ размѣнени доброволно имотитѣ. Досега това не е станало, а отсега нататкъ това ще става принудително. Това принуждение ще бѣде една нова мѣрка.

Министъръ А. Буровъ: И по този въпросъ дължа едно обяснение. Срокътъ 1 май е срокъ, отъ който трѣбва да почнатъ да действуватъ комиситѣ; дава се известно време да се подготвятъ, но то не значи, че отъ тази дата престава да съществува доброволната размѣна на имотитѣ. Напротивъ, при съдействието на комиситѣ, съставени отъ най-компетентнитѣ, безпристрастни хора, сѣдии, висши администратори, ще бѣде улесненъ този контактъ и само когато не може да се постигне доброволно споразумение между отдѣлнитѣ заинтересовани лица, въ краенъ случай комиситѣ ще пристѣпятъ къмъ едно наложително замѣняване тамъ, кѣдето имотитѣ по своето естество и голѣмина могатъ да бѣдатъ предметъ на едно такова замѣняване. Тѣй че недейте гледа, г-да, на тази дата 1 май като на нѣкакъвъ фаталенъ срокъ, следъ който вече ще слѣдва принудителната процедура. Това нито е въ текста, нито е въ духа, нито въ разбиранията на конвенцията и на дветѣ правителства.

Я. Сакъзовъ (с. д): Благодаримъ поне, че тукъ имаме едно уяснение, което дава надежда, че не всичко е загубено — по единъ доброволенъ начинъ да стане размѣната. Но то ще трѣбва да бѣде последвано отъ това, което азъ казахъ и което всички ние очакваме: едно облекчение положението на населението въ Македония и по границата. Сега да се върнемъ къмъ самия апаратъ на Външното министерство. Тази политика, която обществено мнение

на страната очаква да бъде водена по отношение на нашите съседи, тази политика се води от апарата на Външното министерство. Апаратът на Външното министерство досега не е бутанъ. Ние забелязваме, че въ голѣмитъ европейски центрове не стана нѣкакво размѣстване на главнитъ отговорни лица, които представляватъ България. Ние не виждаме и въ самото министерство тукъ да сѫ направени нѣкакви измѣнения въ функциитъ на отдѣлитъ. Мене ми се струва, че единъ старъ апаратъ, ако той бѣде достатъчно гѣвкавъ, ако той бѣде достатъчно приспособимъ, ако той бѣде добре напѣтанъ, ако той е отзивчивъ и къмъ задачитъ на страната, и къмъ условията, при които той има да се проявява, би могълъ да извършва една добра служба. Тукъ, обаче, е въпросътъ: върши ли се тая служба?

Въ вчерашното заседание на бюджетарната комисия г. д-ръ Руменовъ поиска въ Външното министерство да се учреди единъ отдѣлъ за малцинствата. Въ вчерашното заседание на сѣщата комисия азъ казахъ, че би могло да се поразшири нѣкакъ активността на Външното министерство, като не казахъ, че трѣбва нови отдѣли да се създаватъ. Но мисълта на г. д-ръ Руменовъ въ основата си бѣше много права — да има единъ особенъ отдѣлъ въ Външното министерство, който да бѣде нагловаренъ да следи всички перипетии, презъ които минава въпросътъ за малцинствата, да събира материали, да ги подготвя. Г. министърътъ вчера, като отблъсна тази идея на г. д-ръ Руменовъ, каза, че той всичко е съсрѣдоточилъ въ себе си: той напѣва, той извършва тая работа, той ги подготвя, той имъ дава задачитъ. Азъ това разбирамъ, че централната личностъ на Външното министерство е, която ще ръководи, но на апарата трѣбва да му бѣде дадена задача. Тая задача ние не я виждаме да се изпълнява — нѣкаже да се събира като изворъ, дето да отиваме да черпимъ ние, народнитъ представители, общественото мнение да отива тамъ да види, какъ се отразява това, което ние смѣтаме за обществена истина вънъ отъ правителството, какъ мислятъ тѣ тамъ, какъ се зацѣпва българската кауза тамъ, и нашитъ представители въ Европа дали иматъ достатъченъ материалъ за това. Какви срѣдства имате вие да въздействувате върху общественото мнение въ Европа, когато апаратътъ ви не е нагоденъ къмъ това, когато вие нѣмате собственъ материалъ, когато не сте турили въ движение този материалъ?

И тукъ азъ смѣтамъ, че е нужно да се кажатъ нѣколко думи. Ние можемъ да не създаваме нови отдѣли въ Министерството на външнитъ работи, но апарата на Министерството на външнитъ работи ще трѣбва да го нагодимъ къмъ новото време. Нашиятъ представител въ Парижъ, нашиятъ представител въ Лондонъ, въ Римъ, въ Женева, тѣ ще трѣбва да бѣдатъ носителитъ на това, което ние ще искаме да постигнемъ въ този периодъ, който се отваря за българската политика. Ако г. министърътъ мисли, както вчера го каза, че той е достатъчно силенъ и активенъ въ срещитъ си съ външкешнитъ представители, дори въ срещитъ си съ журналисти, да извърши това, то ще бѣде една грѣшка. Азъ разбирамъ, че има такива моменти, когато министърътъ на външнитъ работи трѣбва да развие най-голѣма дейностъ и той, признавамъ, направи това въ последно време и го направи при една неподготвена почва, при една почва, дето нѣмаше хвърлено семе, но азъ вѣрвамъ, че той ще се умори и, сегне, не е негова работа постоянно той да се срѣща, той да говори, той да агитира, той да пропагандира. Той може да даде тона, но подиръ това трѣбва да действуватъ вторитъ и третитъ рѣще на този апаратъ. Въ действията на вторитъ и третитъ рѣще ще трѣбва да стане сѣлази реформа, която ще трѣбва да направи г. министърътъ на външнитъ работи. Министърътъ на външнитъ работи трѣбва да бѣде само ръководителъ. Когато вие говорите за европейски манталитетъ, вие трѣбва да знаете, че европейцитъ сѣ сити на агитаторска и пропагандаторска литература.

Министъръ А. Буровъ: Съвършено вѣрно.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Тѣ не желаятъ да имъ агитирате, когато ги срещнете, както покойниятъ Теодоръ Теодоровъ, когато срещнѣше иностранецъ, го наводняваше съ българскитъ желанія и съ българскитъ стремления. Това не е нужно, това не е полезно, това е вредно. Тамъ е нужно вече друго. Това друго вие ще ни го покажете като какво да бѣде. Но ние можемъ да поискаме отъ васъ да повикате въ тая областъ, по голѣмитъ въпроси на държавата, по голѣмитъ въпроси на нацията, на помощъ и обществената поддръжка, и общественото мнение. Недейте мисли, че безъ влиянието на общественото мнение въ България въ днешното време, при особенитъ условия, при които има да се развива българската политика, вие ще можете съ вашия апаратъ, който е достатъчно заостенѣлъ, да постигнете нѣщо. Личниятъ вашъ приносъ нѣма да бѣде достатъченъ. Ще трѣбва да прибѣгнете къмъ това, което ви казахъ — да повикате българската обществена поддръжка въ помощъ на нашата политика, на първо мѣсто Народното събрание, ако това е много неудобно — комисията по Министерството на външнитъ работи. Азъ Ви слушахъ, г. министре на външнитъ работи, когато Вие правѣхте докладъ съ г. Моллова за извършеното отъ правителството по репарациитъ, но азъ не чухъ отъ Васъ ни съ една дума да посочите и онова, което българското обществено мнение е направило не чрезъ личности, но съ цѣлото свое проявяване — какъ то е възбудило въ нѣкои държави симпатии къмъ България и какъ тия държави сѣ се интересували за положението на България именно поради този викъ, който излизаше отъ цѣлата страна. Следователно, трѣбва да се държи смѣтка на туй, което ние наричаме обществена поддръжка. Нея нѣма да я избѣгнемъ занаятъ нито едно българско правителство. Къмъ нея то трѣбва да прибѣгва. Само че тя трѣбва да се организира. И организацията ѣ ще трѣбва да се направи въ комисията по Министерството на външнитъ работи. Крайно време е въ сношенията ни съ Турция, съ Гърция, съ Ромѣния и съ Югославия, споредъ въпроситъ, споредъ моментитъ, да се изпращатъ българскитъ общественици, представители на българското мнение, да изучаватъ, да се сношаватъ, да подаватъ рѣка тамъ, където е достойно да се подаде рѣка, да се направи всичко, което може, за да се смекчатъ отношенията, безъ да се скрива нищо отъ нашитъ ревандации. Азъ и по-рано казахъ: ние нѣма защо да криемъ отъ Турция, Гърция и Ромѣния, а още по-малко отъ Югославия, това, което ние смѣтаме за наше национално. Но всичко това трѣбва да става въ ония граници, при ония условия, въ които ще има да работимъ още нѣколко години. Тия условия сѣ: прямота, яснота, публичностъ, връзъ основа на договоритъ, връзъ основа на Обществото на народитъ, връзъ основа на пакта Келлогъ, връзъ основа на цѣлата наша миролюбива политика. Догодана, докогато ще трае у насъ тоя курсъ на външна политика, вие ще имате най-голѣмата помощъ на общественото мнение въ България, и тая помощъ се налага вие да я организирате. Това е ваша длъжностъ — днесъ на васъ, утре на други, все едно. Които и да бѣдатъ, тѣ не могатъ да се лишатъ отъ нея, тѣ трѣбва да я иматъ.

Ето мислитъ, които азъ смѣтнахъ за нужно да изкажа, като смѣтамъ, че периодътъ, въ който сме настѣпили следъ договоритъ за миръ, следъ договора за репарациитъ, ни налага една нова политика по отношение на тия държави, която, безъ да жертвува нищо наше, ще се мѣжи да постигне възможното за по-нататѣшното развитие на нашия народъ въ тия тѣсни граници, при тия мѣжни условия, въ които невъзможнитъ договори за миръ поставиха нашата нация. (Рѣкопѣтскания отъ лѣвицата и отъ нѣкои сговористи)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Константинъ Муравиевъ.

К. Муравиевъ (з. в.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ трѣбва да изкажа съжаление за това, че, преди да се сложи тукъ на разглеждане бюджетно-проектътъ на Министерството на външнитъ работи, не се свика парламентарната комисия по това министерство, за да бѣде освѣтлена по всичко и да не става нужда тукъ да се повдигатъ излишни въпроси, да се протакатъ говоренията, или пъкъ безъ нужда да се влиза въ пререкания съ г. министра на външнитъ работи. Не искамъ да упрѣквамъ г. министра въ тайна. . . .

Министъръ А. Буровъ: Г. Муравиевъ! Вие знаете, че въ последнитъ дни бюджетарната комисия непрекъснато заседава преди обѣдъ, а Парламентътъ заседава следъ обѣдъ. Азъ съ нетѣрпение чакахъ да имамъ половинъ день свободенъ, за да свикамъ парламентарната комисия. Вѣрвайте, въпрѣки дебатитъ сега, пакъ ще го направимъ — ще свикамъ комисията. Та нѣма никаква лоша воля въ случая; напротивъ, това би улеснило моята задача, но просто нѣма физическа възможностъ.

К. Муравиевъ (з. в.): Туй нѣщо, г. министре, се повтаря, не става сега за пръвъ пътъ.

Министъръ А. Буровъ: Никога не съмъ ималъ желанне да бѣгамъ отъ обяснения въ комисията; напротивъ, винаги

съмъ бързалъ да я свиквамъ, защото смѣтамъ, че е полезно нейното свикване. Ако е въпросъ само да си приказваме тукъ, то е друго.

К. Муравиевъ (з. в): Всички разбираме, че нашата външна политика трѣбва да бѣде национална. А една национална политика не може да бѣде такава, ако въ нея не участвува нацията съ рѣзко опредѣлена своя воля и мнение. По този начинъ министърътъ на външнитѣ работи ще бѣде по-силенъ както тукъ, така и вънъ, и нѣма никога да бѣде подозиранъ въ прокарването на чужда политика, различна отъ тази, която се прокламира отъ трибуната на Народното събрание. Азъ мисля, че нашиятъ народъ е достатъчно зрѣлъ политически, за да бѣде държанъ въ течение на общитѣ директиви на нашата външна политика. Туй нѣщо, обаче, не става. А тази политическа зрѣлостъ той е показалъ нееднократно. Презъ време на балканската война, когато великиятъ везиръ поиска миръ, на 23 октомврий ми се струва, народътъ подсказва, че този миръ трѣбва да се приеме. Войната, обаче, се продължи — една катастрофална грѣшка, която ни докара много лоши последици. Когато да се почне междусъюзническата война, народътъ подсказва, че тая война ще бѣде пагубна. Не глослушаха, и действително следъ тая война последва катастрофа. Въ 1915 г., когато нашата страна се опредѣли и взе участие въ великата война, народътъ пакъ подсказва, че това ще бѣде едно вмѣшательство катастрофално, и действително катастрофата дойде. Това показва, че нашиятъ народъ трѣбва да бѣде държанъ въ течение на външната ни политика, че нищо тайно не трѣбва да се пази отъ него и че минаха времената, когато се смѣташе, че една външна политика ще има толкова повече успѣхъ, колкото тя се държи въ тайна или пъкъ е достойние само на известни привилегировани хора или сръди.

Всички събития, далечни или близки, влияятъ върху политиката на народитѣ. И когато се говори върху политиката на единъ народъ, когато се говори върху външната политика на нашата страна, трѣбва да се иматъ предъ видъ и разнитѣ събития, които се рзвиватъ, било далечъ, било близко, и които иматъ връзка съ интереситѣ на нашата държава. Азъ не искамъ, както правятъ нашитѣ другари комунисти, да свързвамъ известни далечни събития съ наши такива, да кажемъ, въстанието на Султанъ Арлашъ съ акцията на търговцитѣ, или пъкъ акцията на Абделъ Керимъ съ нѣкаква опасностъ за Русия. Международното положение днесъ въ Европа е пакъ подъ знака на последицитѣ отъ войната, на мирнитѣ договори, които обезпечаватъ придобивки само за победителитѣ. Отъ това се създаде едно ново международно право: договоритѣ за миръ и пактътъ на Обществото на народитѣ. Разбира се, това международно право е едностранчиво, защото защитава само правата на победителитѣ. Ако нѣкои победени иматъ възможностъ да проявятъ оплаквания или да предявятъ претенции, тия претенции ще бѣдатъ разрешени тамъ и така, че пакъ победителитѣ ще иматъ решающъ гласъ. Действително, нѣкои смекчения почнаха да се виждатъ. Локарно и Хага сж едни смекчения на това ново международно право.

Какво е положението на разнитѣ страни? Америка забогатѣ прѣкомѣрно отъ всевъвската война. Тя завладѣ лозаритѣ въ цѣлия святъ, и сега нищо друго не я интересува, освенъ да ѝ се платятъ дълговетѣ и да иска обезоръжение както по сухо, така и по море.

Антантата съществува само на думи: не е скрито съревнуванието между Англия и Франция. Примѣри: акцията на Кемалъ паша бѣше подпомогната открито отъ французитѣ и други нѣкои, а гърцитѣ въ своето нашествие въ Мала-Азия бѣха подпомогнати отъ английското правителство.

Насъ ни интересува тукъ друга една държава, чиито интереси, било ако сж въ разрѣзъ, било ако сж въ унисонъ съ интереситѣ на българската държава, ще иматъ решающе влияние върху изхода на България отъ положението, въ което се намира сега. Думата ми е за Италия. Италия първа се отцепи открито отъ Съглашението; тя първа заяви, че не се солидаризира съ неговата политика по отношение на мирнитѣ договори и изказа рѣзко мнение, че нѣкои договори, като, напр., Трианонскиятъ, трѣбва да бѣдатъ непременно ревизирани. Колчемъ пѣти сж ставали известни съблъковения на дипломатическото поле между Англия и Франция, Италия е вземала страната на Англия. Тя дори се опита да влѣзе въ връзка съ Испания, и не напразно я подозиратъ, че има прѣстъ въ Мароканската акция; опита се сжщо да влѣзе въ връзка и да повлияе върху политиката на Германия, но будното око на Шреземанъ отклони успѣшно този опитъ.

Г. Чернооковъ (д. сг): Тя стана много сложна!

К. Муравиевъ (з. в): Знаеики, че Малкото съглашение е организирано и е подъ влиянието на Франция, Италия се опита и се опитва още да образува единъ блокъ, като противовесъ на това Малко съглашение. Въ резултатъ на тази нейна дейностъ ние виждаме акцията ѝ въ Маджарско, която донѣкъде има успѣхъ; виждаме акцията ѝ въ Албания, която се увѣнча съ пѣленъ успѣхъ; виждаме донейде акцията ѝ въ Ромъния, която, може да се каже, не даде голѣми резултати. Нѣкои казватъ, даже отъ нашата преса се вижда, че има известни опити тази акция да се разпространи и въ България.

Какво е положението на балканскитѣ страни съ огледъ на българската външна политика?

Югославия отъ нѣколко години насамъ се намира въ вътрешна борба. Тамъ става въпросъ за федерализмъ и за централизмъ, и затова не може да се каже, че нейната външна политика е точно опредѣлена. Това сж нейни вътрешни работи, и азъ съжالياвамъ, че се намѣриха даже отговорни правителствени органи, които взеха рѣзко становище по този чисто вътрешенъ въпросъ на Югославия.

Положението на Гърция, както и положението на Албания, сжщо не може да не ни интересува. Гърция, която се опасяваше донейде отъ влиянието на Югославия и отъ насоченото ѝ око на югъ, потърси сътрудничеството на Италия, въпрѣки че тази последната бѣше загребала Додеканеза и бѣше извършила прочутото нашествие въ островъ Кипъръ. Албания, както казахъ и по-рано, остана подъ пълното влияние на Италия.

Тѣзи два факта каратъ югославянското правителство отъ нѣколко години насамъ, покрай, може би, други причини, да потърси по-голѣмо приятелство, по-голѣмо сближение съ България, защото това сближение, това разбирателство донѣкъде ще осигури гърба ѝ отъ една опасностъ, която я обкрѣжава отъсѣкѣде.

Ромъния е гарантирана на западъ отъ Малкото съглашение, но тя има единъ голѣмъ противникъ — Русия, и срещу него тя е гарантирана само чрезъ договора си съ Поша.

България се намира победена, смазана и икономически свършено разнебитена отъ единъ миренъ договоръ, който ѝ наложи едни клаузи очевидно неизпълними. При това положение, единъ министъръ на външнитѣ работи въ България не може да извърши това, за което блѣнува цѣлиятъ народъ — не може да ни върне къмъ онова положение, въ което се намирахме преди балканската война. И затова всѣко българско правителство отъ подписването на договора за мира досега се е старало да не върши голѣма политика, да се затваря, така да се каже, въ своята черупка и, покрай пазенето на независимостта и свободата на държавата, да се задоволява да иска изпълнението на тѣзи клаузи отъ договора за мира, които сж благоприятни за насъ.

Съ нѣколко думи азъ ще се опитамъ да видя, дали правителството на Демократическия сговоръ, въ лицето на г. Бурова, е направило всичко възможно при тия обстоятелства, които ни се рисуватъ.

Г-да! За никого не е тайна, че положението на България, въпрѣки всичкитѣ декларации, които идватъ отъ министерската маса, е много лошо. Когато ние заявяваме, че преди 6—7 години международното положение на България бѣше по-добро, слушахме голѣми протести. Обаче фактъ е, че следъ като Демократическиятъ сговоръ пое властта, външното положение на България се влоши много повече и днесъ тя се намира въ много по-лошо международно положение.

Какъ да си обяснимъ това? Следъ 9 юний Министерството на външнитѣ работи заяви, че българското правителство ще следва сжщата външна политика, която е следвало предшествувашето, т. е. земледѣлското правителство. Обаче недовѣрието, което обкрѣжаваше България, стана много по-силно и много по-голѣмо. На какво се дължи това? Това недовѣрие, тази липса на кредитъ се дължи, преди всичко, на вътрешното положение на България. Знаеше се, че правителството на Демократическия сговоръ е едно правителство, което е дошло на властъ по единъ незаконенъ начинъ. Това нѣщо на Балканитѣ и въ България може би да не прави впечатление, обаче за странство то имаше голѣмо значение. Следъ туй вътрешното положение на България се влоши; а това не може да не се отрази и върху външната политика на България. Ако напоследѣкъ вие видѣте, че по отвлечането на генералъ Кутепловъ отъ Парижъ се вдигна такъвъ голѣмъ шумъ, устрои се дори митинги въ Франция и цѣлата преса искаше скжсване сношенията между Франция и съветска Русия, събитията, които се развиха въ България следъ 9 юний, не можеха

въ много по-голям мащаб да не намърят отражение и въ европейското обществено мнение, което не може да не окаже влияние върху отговорните правителства въ страните си. Защото за една политика не важат само думите и формулите, но и оная степен на личен и обществен кредит, съ които се ползват политиките и правителствата, които ги произнасят. Естествено, каквото и да бѣше министърът на външните работи, изхождащ отъ една срѣда, която бѣше предизвикала такива събития, той не можеше да окаже абсолютно никакво влияние, не можеше да има никакъв успѣхъ предъ европейскитѣ канцеларии.

Друга една причина, поради която не можа да се дойде до такъв голѣм успѣхъ, какъвто би се очаквалъ отъ декларациите на г. Бурова и отъ неговата политика, вървамъ, то е защото се чувствува известна раздвоеност, хвърляща съмнение върху външната политика на България. Чели сме и чували сме подозрения навън, че нашата политика не е лоялна, не е искрена. Слушали сме сѣщо за известни опити тази външна политика да бѣде подъ влиянието на тази или онази по-голяма сила. Азъ зная, че това не е така. Обаче мъчно е за насъ да докажемъ предъ външния свѣтъ, че това не е така.

Преди известно време се появи една статия въ френския мѣродавенъ органъ в. „Танъ“ за правителството на България и за неговата външна политика. Спомняте си, че въ нея министърът на външните работи бѣше много добре охарактеризиранъ, изказваше се пълна вѣра въ неговата политика, върваше се на неговата лоялност, на неговата искреност, обаче открило се заявяваше, че другата частъ отъ правителството на Демократическия сговоръ не представява здравъ елементъ на мира. Срещу тази статия, която се яви въ единъ голѣмъ европейски вестникъ, правителството на Демократическия сговоръ не реагира.

Министъръ А. Буровъ: Отде знаете, че не е реагирало?

К. Муравиевъ (з. в): Защото, ако бѣше реагирало, щѣхме да прочетемъ поне едно комюнике.

Министъръ А. Буровъ: Трѣбвало е, значи, да го дадемъ, вѣроятно, въ в. „Земледѣлско знаме“!

М. Дочевъ (д. сг): Или въ в. „Пладне“!

Д. Даскаловъ (з. в): В. „Пладне“ не е нашъ вестникъ.

М. Дочевъ (д. сг): Какво подскачашъ, като споменахъ в. „Пладне“?

А. Малиновъ (д): Спорътъ лесно може да се разреши, като се каже, че другъ мѣродавенъ органъ — английскиятъ вестникъ „Таймсъ“ — пъкъ е на малко по-друго мнение, щомъ е въпросъ за мнения на вестниците. Въ Англия пъкъ мислятъ малко по-другояче за работитѣ въ България, отколкото въ Парижъ. Тѣй че имаме приятели: едната половина въ Англия, а другата въ Франция!...

К. Муравиевъ (з. в): Следъ известно време бѣхме свидетели на друга една статия, която се появи въ единъ български вестникъ, и понеже въ нея, покрай сегашниятъ министър на външните работи, се визираще и бившиятъ министър-председател, покойниятъ Стамболийски, заинтересувахме се да видимъ отъ какъвъ източникъ е тази статия. Оказа се, че единъ чиновникъ отъ една чужда легация е разнасялъ отъ вестникъ на вестникъ. Когато никой не му е далъ достъпъ, тогава той можалъ да я вмъкне въ една отъ „Независимоститѣ“ — не помня коя бѣше. Видѣни се тогава чудно, какъ единъ чиновникъ на легация може да пише и да печата статия срещу министра на външните работи въ страната, въ която неговиятъ шефъ е акредитиранъ.

Министъръ А. Буровъ: Кога бѣше това?

К. Муравиевъ (з. в): Преди 7—8 месеца.

Министъръ А. Буровъ: Той не е билъ чиновникъ, а е билъ на временна служба и веднага е билъ уволненъ.

К. Муравиевъ (з. в): Не е билъ уволненъ.

Министъръ А. Буровъ: Веднага е билъ уволненъ, безъ да съмъ правилъ даже въпросъ. Той не заслужава тая честъ да му се поменава името тукъ, като представител на нѣкаква легация. Никакъвъ представител на никаква легация не е.

Г. Марковъ (з. в): Тѣ сж по-голям чиновници въ легациите.

Министъръ А. Буровъ: Не.

К. Муравиевъ (з. в): Има другъ единъ случай, когато ние видѣхме, че външниятъ свѣтъ, било въ лицето на тая или оная държава, не гледа еднакво на правителството на Демократическия сговоръ, особено по отношение на неговата външна политика, защото само тя го интересува. Това бѣше по поводъ последното посещение на г. Буровъ въ Римъ. Направи тягостно впечатление даже и на насъ позицията това, че италианската преса се нахвърли съ единъ обиденъ и непристоенъ езикъ срещу министра на външните работи, който отиваше да посети министра на външните работи на Италия. Това нѣщо, ако бѣше станало въ една балканска или азиатска страна, би било допустимо, но въ една европейска страна, въ една велика сила това поведение на единъ печатъ, който е подъ пълния контролъ и подъ пълната заповѣд на отговорното правителство, ни се видѣ съвършено необяснимо. Но туй, което бѣше най-интересно, то е, че правителството отъ тукъ не изказа веднага своята солидарностъ съ министра на външните работи. Ние очаквахме известно комюнике, известно ггагирание — нищо не излѣзе. Министърът на външните работи, който бѣше министъръ на България, и който отиде тамъ, не трѣбваше предъ сѣщия печатъ да дава ласкави отзиви, следъ като бѣ така обруганъ.

Министъръ А. Буровъ: Никога министърът на външните работи на България не е билъ обругаванъ. Трѣбва да Ви е срамъ като говорите така. Ако министърът на външните работи е билъ обруганъ, той ще съумѣе да защити не само своето лично достойнство, но и достойнството си като министър на външните работи. Никакви обиди, никакви обругавания нѣма; има преценки на една частъ отъ италианската преса върху политиката на България и върху министра на външните работи — преценки, които всѣки органъ на преса свободно може да прави. Важното е, че, следъ като министърът бѣ въ Римъ, и следъ като имамъ възможностъ да обясни много и много въпроси, всички тая кампания, въ голѣма степенъ инспирирана отъ български източници, бѣ прекратена. Това е фактътъ. И когато излагате фактите, излагайте ги поне въ тѣхното пълно освѣтление.

К. Муравиевъ (з. в): Ако Вие не вземате тия думи, тоя тонъ на италианския печатъ за обругаване, то е другъ въпросъ.

Министъръ А. Буровъ: Въ всѣки случай това не е обругаване. Ако така схватате и така схватате тона на италианската преса, Вие много се мамите. И азъ бихъ желалъ да прочетете, да цитирате тукъ ония статии отъ това време, съ които действително се обругава българскиятъ министър на външните работи.

Н. Стамболиевъ (з. в): Изявленията на министъръ Вълковъ.

К. Муравиевъ (з. в): Едно е важно, че правителството, което трѣбваше веднага да реагира, не направи никаква защита.

Т. Стоилковъ (д. сг): Г. Стамболиевъ е подготвенъ и по стопанскитѣ въпроси и по дипломатията! Неговата компетентностъ по дипломатията и по стопанскитѣ въпроси, и по администрацията, като градоначалникъ на Варна, е известна. Вие, г. Стамболиевъ, сте съ широка компетенция по всички български държавни въпроси! Тия (Сочи земледѣлцитѣ) сж рѣдки българи: въ 150 години веднѣжъ се раждатъ!

И. п. Янчевъ (з. в): Въ Тирана нѣма ли да отидешъ, бе Таско?

Т. Стоилковъ (д. сг): Ето и човѣкътъ на юридическата наука! Гледайте му сурата! И той борави съ тия международни правни въпроси!

К. Муравиевъ (з. в): Друга една причина, която не дава на нашата външна политика да има онзи кредитъ и онзи престижъ предъ външния свѣтъ, то е и съставътъ на днешното правителство. Известно ви е, че въ цѣла Европа, особено въ победенитѣ страни, старитѣ хора, така нареченитѣ хора на войната, отстѣпника първитѣ управляващи мѣста и отидоха въ архивата, не само защото бѣха отговорни за

много катастрофи на своите народи, но защото бяха и зле поставени предъ силите-победителки, и въ интереса на своите собствени народи тѣ отидоха малко на сѣнка, като оставиха на първа линия да излъзатъ нови и непровинени хора, които не можеха да бждатъ упрѣкнати въ нищо по отношение воденето и продължаването на войната. А какво е у насъ? Каза се следъ войната, че въ България настъпва нова ера, нова атмосфера, че дохождатъ нови хора, обаче малко следъ 9 юний гледаме, че на авансцената излъзоха пакъ онѣзи хора, които не можеха да излъзатъ съ чисто лице предъ тѣзи, съ които трѣбваше да преговарятъ по известни въпроси, които интересуватъ жизнено България. Напр., единъ отъ авторитѣ на междусъюзническата война е въ състава на днешното правителство. Частъ отъ опозицията, която тогава бѣше официално противъ войната, но вършеше политика, противна на оная, възприета официално отъ тѣхната партия, е пакъ въ състава на днешното правителство. Какъ искате въе тогава единъ министъръ на външнитѣ работи, едно правителство да излъзе предъ тѣзи сили-победителки съ хората, които носятъ известна отговорност за тѣзи войни, за катаклизмитѣ, които раздрусиха не само нашата страна, но и цѣла Европа?

Азъ мисля, че това сѣ причинитѣ, които налагатъ тази пасивност, която констатираме у г. Буровъ. Действително, неговитѣ декларации по външната политика не могатъ да не бждатъ одобрени. Общата насока, която той чертае отъ известно време, не може да не бѣде одобрена, както отъ болшинството, така и отъ опозицията. Защо? Защото тя е обща насока по външната политика, одобрена отъ цѣли български народъ, но при прилагането ѝ се чувствава известна пасивност, известно стѣснение въ неговата свобода на действие.

Нека ми бѣде позволено да кажа, че има и друга една причина отъ по-деликатно естество, която е една прѣчка въ дейността му като министъръ на външнитѣ работи; тя е, че независимо отъ неговата външна политика, независимо отъ неговитѣ хубави декларации, отъ неговитѣ постѣпки, има известни хора, известни организации, които действуватъ съвършено противоположно на тази политика, която той чертае и се мѣчи да прокара. А има срѣди, които търсятъ извѣстенъ контактъ, известна свръзка между правителство и тѣзи организации или пъкъ лица. Азъ искамъ да вѣрвамъ и вѣрвамъ, че това нѣщо не е вѣрно, но все пакъ не се реагира достатъчно, не се даватъ достатъчно доказателства, както отъ едната страна, така и отъ другата. Всѣки върви изъ своя пътъ, начертанъ отъ съвѣстѣта му, начертанъ отъ неговия патриотизъмъ, пътъ, избранъ така или иначе.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие сте за явната политика, но много съ загадки приказвате.

К. Муравиевъ (з. в): По тѣзи въпроси, г. Пждаревъ, Вие даже не смѣте и да загатвате и затова ви подозиратъ, не ви вѣрватъ. Какво искате повече да ви се каже?

И. Петровъ (д. сг): Г. Муравиевъ! Бждете по-ясенъ. Вие казвате такова нѣщо: „Ставатъ известни работи, има известни проявления, известни течения“, които предадохте като фактори, а отъ друга страна казахте: „Азъ не вѣрвамъ да съществуватъ“.

К. Муравиевъ (з. в): Азъ за себе си не ги вѣрвамъ.

И. Петровъ (д. сг): Не ги вѣрвате, а ги сочите като фактори.

К. Муравиевъ (з. в): Ако иматъ влияние. . . .

И. Петровъ (д. сг): Е, добре, кои сѣ тѣ?

К. Муравиевъ (з. в): Не е важно дали ги вѣрвамъ или не.

И. Петровъ (д. сг): Кажете кои сѣ тѣ?

К. Муравиевъ (з. в): Тѣ се разбиратъ.

И. Петровъ (д. сг): Нѣма защо да говорите така.

К. Муравиевъ (з. в): Г. Петровъ! Азъ ще Ви посоча, че има лица, които скитатъ насамъ-нататъкъ, които сѣ ги подозирали и ги подозиратъ, че вършатъ своя лична политика или политика на известна група. Вашето отиване въ Римъ бѣше едно ненуждно отиване, пакостно отиване.

И. Петровъ (д. сг): Моего отиване тамъ нѣма Вие да го съждате. Има правителство — то ще го съжди.

К. Муравиевъ (з. в): То има значение.

И. Петровъ (д. сг): Всичката дандания, която се появи въ нѣкои вестници тукъ, бѣше опровергана официално отъ италианското правителство. Понеже говорите за нѣкакви срѣди, че правителството имало известни тежнениа — говорете ясно, откровено.

Д. Гичевъ (з. в): Ти си още съ римско настроение.

И. Петровъ (д. сг): Какво казвате?

Н. Стамболиевъ (з. в): Казва, че понеже скоро си се върналъ отъ Италия, ти си още съ римско настроение.

К. Муравиевъ (з. в): Минавамъ къмъ отношенията ни съ нашитѣ съседи. Политиката на всѣко българско правителство отъ войната насамъ е, че България трѣбва да бѣде въ добросъседски отношения съ всички свои съседи. Предпоставки за това сближение сѣ етническата и битова общностъ съ нѣкои народи и стопанскитѣ интереси съ други.

Нашитѣ отношения съ Гърция биха могли да бждатъ уредени по-лесно. И доколкото следимъ тѣхната и българската преса, изглежда, че повечето въпроси между насъ и тѣхъ сѣ уредени вече.

Съ Ромѣния сѣщо отношенията сѣ по-добри.

Най-изострени, най-деликатни, най-мѣчни за уреждане сѣ отношенията ни съ нашата западна съседка Югославия. Надъ всички тѣзи отношения, г. г. народни представители, доминира най-първо единъ кардиналенъ въпросъ — въпросътъ за малцинствата. Трѣбва да заявя, че въпросътъ за малцинствата не е само български въпросъ, не е само югославянски, сръбски или пъкъ ромѣнски въпросъ. Той е европейски въпросъ — последица отъ тѣзи несправедливи договори за миръ, които бѣха наложени въ 1919 г. Малцинства има навсѣкжде въ Европа, затова, когато разглеждаме въпроса за тѣхъ, или пъкъ правимъ известни постѣпки, винаги трѣбва да имаме предъ видъ, какъ се разрешава този въпросъ другаде въ Европа. Естествено, че не навсѣкжде той е сложенъ така остро. Въ нѣкои страни той е по-мекъ, другаде съвършено остъръ, както е въ балканскитѣ държави. Знаете търканията между Полша и Германия по въпроса за малцинствата, знаете борбата на Франция въ Елзасъ и Лотарингия съ една частъ отъ елзасъ-лотарингското население срещу следвоенната политика на Франция въ Елзасъ-Лотарингия.

Имаме малцинства и въ Италия. Знаете добре, че тѣзи нѣмски области, които бѣха откъснати отъ Австрия, италианското правителство се помѣжи по всѣкакъвъ начинъ да ги поиталиянчи като имъ смѣнява имената и т. н. Имаме малцинства и на другата страна, пакъ до италианската граница. Тѣ не сѣ по-добре, отколкото нашитѣ малцинства. Четохъ въ в. „Ерѣ Нувелъ“ отъ 23 мартъ . . .

Д. Бъровъ (д. сг): Въпросътъ за нашитѣ малцинства въ Югославия стои малко по-другояче. Югославия въобще отрича съществуването на българско малцинство, на българска народностъ въ нейната територия. Следователно, този въпросъ тамъ стои малко по-иначе.

Н. Стамболиевъ (з. в): Вие не сте кадърни да отстоявате каузата на малцинствата въ Югославия.

И. Петровъ (д. сг): Вие я отстоявате съ шайкаджитѣ, които изпращате.

К. Муравиевъ (з. в): Стига тамъ!

И. Петровъ (д. сг): Какъ стига! За Васъ може би малцинствата сѣ бандититѣ. Цѣлото ви минало е шайкаджитѣ — политически шайки, а нѣкъде, където трѣбва, и вулгарни.

К. Муравиевъ (з. в): Запитайте Вашитѣ другари, тѣ ще Ви кажатъ, кой е шайкаджия.

„Ерѣ Нувелъ“ отъ 27 мартъ пише: „Фашисткото правителство е взело необходимитѣ мѣрки, за да поиталиянчи всички словенци, живущи въ Торентино. За промѣната на имената отъ словенски на италиански е създадена комисия, заседаваща при всѣко окръжно управление. Всѣка фамилия, въ която има нѣкое име за промѣняване, получава заповѣдъ отъ окръжния управителъ, въ която е означено и новото италианско име“.

Д. Бъровъ (д. сг): Г. Муравиевъ! Съ това искате да оправдаете поведението на Югославия спрямо нашитѣ малцинства?

К. Муравиев (з. в): Тази глупост кой може да я твърди?

И. Петров (д. сг): Азъ Ви питамъ, защо замѣсвате една дейност, която ние не можемъ да контролираме. Какво вършели на италианска територия! Питамъ Ви, това не е ли една провокация спрямо самата Италия? (Възражения отъ лѣвицата) Говорите какво се върши по отношение на българскитѣ малцинства, а същевременно цитирате какво се вършило съ малцинствата въ Италия. Това е явна провокация. Вижда се на какви интереси служите (Възражения отъ лѣвицата). Италия нѣма нужда да я защитаваме. Ние сме много малки, за да я защитаваме. Но, вмѣсто да хвърляте укоръ на Италия, по-добре изпълнете дълга си къмъ нашитѣ малцинства въ Югославия.

К. Муравиев (з. в): Ще дойда и до тѣхъ, имайте малко търпение. (Продължава да чете) „Всѣка фамилия, въ която има нѣкое име за промѣняване, получава заповѣдь отъ окръжния управителъ, въ която е означено и новото италианско име. Следъ получаването на тази заповѣдь, никой словенецъ не може да носи старото си име“. Следъ туй казва, какъ децата трѣбва да се водятъ въ градинитѣ, за да говорятъ италиански и т. н.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това сѣ мотиви, за да оправдаете нашитѣ съседи ли?

К. Муравиев (з. в): А бе кой ги оправдава? Вие провокирате съ този езикъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие не можете да оправдаете тѣзи цитати. Кажете защо ги цитирате?

К. Муравиев (з. в): Азъ Ви казвамъ, че въпросътъ за малцинствата е европейски. . . .

Н. Пждаревъ (д. сг): Значи, понеже тамъ става това, и у нашитѣ съседи трѣбва да бѣде същото.

К. Муравиев (з. в): Кой твърди това нѣщо?

Д. Гичевъ (з. в): Искате да каже, че отъ тамъ не можете да чакате спасение.

К. Муравиев (з. в): Г-да! Идвамъ на въпроса за нашитѣ малцинства, като ще почна съ Гърция. В. „Патрисъ“ помѣства писмо отъ единъ четецъ на вестника изъ Леринско, въ което между другото се казва: (Чете) „Служа въ Леринско, а съмъ изъ Стара Гърция. Съ голѣма тѣга слушамъ да се говори навсѣкѣде и всѣкога български езикъ. Тѣзи мѣста, макаръ да сѣ освободени преди 18 години, поради небрежностъ на държавата, населението не иска (даже и когато знае грѣцки езикъ) да говори на грѣцки. Поради това настанениитѣ въ този районъ бѣжански грѣцки семейства, вмѣсто да говорятъ грѣцки, научиха български езикъ, който говорятъ безпогрѣшно. Обърнахъ се къмъ тукашнитѣ компетентни власти и ги запитахъ защо имъ позволяватъ да говорятъ български. Единъ отъ служащитѣ тукъ офицери ми каза: „Когато нѣмамъ служба и отида да седна въ кафенето и да чуя български езикъ, нахлува кръвта въ главата ми и ми идва да извадя пистолета си и стрелямъ наредъ, но се въздържа, като си помисля за отговорноститѣ“. Коментирайки това писмо, вестникътъ изтъква, че, вънъ отъ Атина, Беоция и Пелопонесъ, на много мѣста отъ Солунъ до Леринъ се говори албански. Грѣцки езикъ се говорѣлъ само отъ органитѣ на властѣта“.

Х. Силяновъ (д. сг): Какво искате да кажете съ това? Защо привеждате това писмо?

К. Муравиев (з. в): Защо не слушате? Азъ Ви говоря, какъ се третиратъ малцинствата въ разнитѣ страни.

Х. Силяновъ (д. сг): Тогава позволете ми да кажа, че, освенъ впечатленията на този войникъ, има общоизвестни факти за третиране на българитѣ въ Гърция. Тѣ се състоятъ въ следното: всички новородени деца, които се кръщаватъ, трѣбва да се кръщаватъ на имена по списъци, които се даватъ отъ грѣцкитѣ свещеници. Това е истината. Второ. Макаръ въ по-малка степенъ, българитѣ въ Костурско и Леринско сѣщо така сѣ заставени да промѣнятъ своитѣ презимена съ грѣцки окончания.

К. Муравиев (з. в): Значи така е навсѣкѣде.

Х. Силяновъ (д. сг): Тогава защо цитирате това писмо? Какво искате да кажете? Азъ Ви казвамъ, че впечатле-

нието на този войникъ абсолютно не рисува положението такова, каквото е. Това е едно впечатление патриотическо: единъ грѣцки войникъ патриотъ билъ въ едно кафене, чулъ отъ нѣкого български говоръ, надува тая работа и я предава въ вестника въ такава форма. Туй е същността на работата, защото и тамъ се глобяватъ българи, когато говорятъ български. Защо цитирате туй? Азъ искамъ да Ви кажа, че Вие криво сте го разбрали, не можете да вникнете въ него.

К. Муравиев (з. в): Азъ искамъ да ви кажа, какъ се третиратъ българитѣ въ Гърция, че малцинствата въ Гърция не могатъ да си служатъ спокойно съ българския езикъ.

Х. Силяновъ (д. сг): Понеже училищата се посещаватъ отъ български деца, които не знаятъ грѣцки и тамъ ги учатъ, наказватъ ги съ шамари и съ други наказания, когато говорятъ български. Това е третирането на българитѣ въ Гърция.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Това доказва, че населението тамъ масово е българско, и които отидатъ тамъ не могатъ да живѣятъ по другъ начинъ, ако не говорятъ по български.

К. Муравиев (з. в): Разбира се.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Азъ мога да ви увѣря, че лѣкари, жболобѣкари, адвокати, дошли отъ Мала-Азия въ Солунъ, въ Кукушката махала, за да живѣятъ, се учатъ по български. Това е доказателство, че населението е българско, а не че се толериратъ и че се прилагатъ правата на малцинствата. А какво върши правителството, Вие, г. Муравиевъ, трѣбваше да се справите съ други данни.

К. Муравиев (з. в): Вие не разбирате какво искамъ да кажа.

Х. Силяновъ (д. сг): Защо ни обвинявате, че зле разбираме?

К. Муравиев (з. в): Азъ искамъ да кажа, че малцинствата зле се третиратъ.

Х. Силяновъ (д. сг): А!

К. Муравиев (з. в): Да. Азъ казвамъ, че искатъ да стрелятъ върху тоя, който говори български езикъ.

Х. Силяновъ (д. сг. Вие не се обяснявате, Вие само четете.

К. Муравиев (з. в): Вие не чакате да се изкажа.

Ц. Табаковъ (зан): Вие не го оставяте да се обясни; вие искате да го учите, какво да говори.

Председателстващъ В. Димчевъ: Моля ви се, г-да.

Х. Силяновъ (д. сг): Азъ искамъ да кажа, че положението не е такова, каквото го рисува войникътъ. Той казва, че имало толериране, че всички говорили български, че и бѣжанцитѣ, които отивали тамъ, се учили да говорятъ български! Това сѣ преувеличения! (Глъчка)

Председателстващъ В. Димчевъ: Моля ви се, г-да!

К. Муравиев (з. в): Г-да! Че тамъ не се толериратъ малцинствата, най-голѣмото доказателство не е, че се промѣнятъ имената, а че изгониха хората отъ Тракия. Какво по-голѣмо доказателство искате!

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Не само отъ Тракия, но и отъ Македония.

К. Муравиев (з. в): И отъ Македония. Вие искате да ни обяснявате работи, известни на всички.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Казваме ти какво заключение можешъ да извадишъ отъ това, което четешъ.

К. Муравиев (з. в): Г. г. народни представители! Когато въ Ромъния дойде на властъ правителството на Манину, всички го посрѣщнаха съ известни надежди, че, изхождайки отъ една народовластническа, отъ една народна формация, излѣзло, така да се каже, отъ недрата на на-

рода, това правителство, ще разреши въпроса за малцинствата въ онзи дух, въ който сме свикнали да виждаме, че го разрешават всички демократически правителства. Най-големите надежди възлагахме ние, които имаме известни родствени, партийни, сродни връзки съ това правителство. И, действително, не може да се откаже, че първоначално се дадох известни свободи, дадох се известни надежди. Фактът, че се избраха депутати под българско име въ листата на самата царинистка партия, бѣше указание, че щѣ се дадат известни свободи, че малцинствата тамъ ще се третиратъ малко по-добре. Но, за голѣмо съжаление, нашите надежди не можаха да бѣдат оправдани. Ние бѣхме излъгани донейде въ нашите надежди отъ тѣзи, отъ които ние сме имали не единъ пътъ всѣкакви увѣрения, че на властъ ще толериратъ малцинствата въ страната си, че ще имъ дадатъ всички права, че ще имъ дадатъ всички улеснения, че ще ги признаятъ въобще за малцинства. Почна да се чувствува известно притѣснение, известно гонение на българския елементъ и въ самата Добруджа. Това гонение се изразява въ кървави стѣлкновения на нѣкои мѣста. Последното избиване на българите по най-звѣрски начинъ отъ страна на мѣстните цинцари бѣ въ с. Богданово. Това е единъ скърбенъ фактъ, който показва, че и тамъ малцинствата не само че не се толериратъ, но и тамъ се прибѣгва до похвати варварски, нечовѣшки, за да бѣде изгонено населението отъ своите мѣста, да ги остави свободни за цинцарите, които да ги населятъ. Проследихъ положението на разните малцинства въ Ромъния — нѣмскитѣ, еврейскитѣ, рускитѣ, маджарскитѣ, както и други малцинства — и всички тѣ сѣ третирани горе-долу по-добре, иматъ почти всички права. Само едно не мога да разбера: защо българскитѣ малцинства сѣ третирани по единъ изключителенъ начинъ. Не зная дали нашето правителство е направило достатъчни постѣпки, не зная дали е положило достатъчно усилия, за да имъ осигури онѣзи права, които сѣ необходими на едно население да живѣе въ една правова държава. Не само че бива избивано, не само че бива ограбвано българското население, но и населението, което е отсамъ границата, почва да чувствува тежестта, подъ която живѣе българското население отатѣкъ границата. Въ единъ отъ последните броеве на единъ мѣстенъ вестникъ, „Кеманларски вѣсти“, азъ виждамъ следното оплакване до г. министра на външните работи: (Чете)

„Ромъно-българската граница биде прокарана по такъвъ начинъ, че на насъ — жителитѣ на с. Юклий, ни останаха около 12,000 декара ниви въ ромънската територия, сега въ землищата на селата: Омурджа, Докчеларъ и Атѣ — Ромъния.

Вече 12 години ние изпълнявахме нарежданията на ромънскитѣ власти по отношение подаване декларации за тия имоти, представили сме си документитѣ за собственостъ предъ специалнитѣ за целта сѣдилища, похарчили сме много пари и най-сетне тая година получихме разрешение да минаваме презъ границата и си ги обработваме. За целта получихме надлежните открити листове и преди нѣколко дни минахме, като отъ тукъ се снабдихме съ семена, рала, плугове и др. и отидохме да си посѣемъ нивитѣ. Какво, обаче, заваряваме: всичките ни ниви раздадени на ромънскитѣ бѣжанци колонисти, които си ги обработватъ свободно и необезпокоявани отъ никого; тѣ ни заявиха, че сѣ получили тия ниви да ги обработватъ наполовина отъ специалния за това чиновникъ-агрономъ, съ седалище въ гр. Аккадѣндларъ. Нашите настоявания да ни се отстъпятъ имотитѣ останаха безрезультатни, тъй като пограничните митнически и военни власти ни съобщиха, че действително тоя чиновникъ, съ седалище въ гр. Аккадѣндларъ, е ималъ абсолютна властъ да разполага съ тия наши имоти“.

По-нататѣкъ хората се оплакватъ, че знаятъ за известното споразумение между насъ и Ромъния, по което могатъ да обработватъ нивитѣ си, както сѣ ги обработвали и по-напредъ, обаче сега се натѣкватъ на граничната линия и имотитѣ имъ се раздаватъ на цинцаритѣ-колонисти, които да ги обработватъ.

Туй иде да покаже, че не само българите отатѣкъ границата чувствуватъ тежеститѣ на режима, който е въведенъ въ Ромъния, но вече и българите отсамъ границата не могатъ да упражняватъ едни права, които сѣ осветени не само отъ договоритѣ, но и отъ последното съглашение между българското и ромънското правителство. Не зная дали нашето правителство е направило нужните постѣпки, но безъ страхъ, че ще бѣде упрѣкнато, че прави голѣма политика, то би трѣбвало да направи всичко възможно да защити правата поне на туй население, което е отсамъ границата.

Г. г. народни представители! Казахъ и по-рано — преди да почнатъ да ме прекъсватъ нѣкои отъ господата — че

въпросътъ за малцинствата е сложенъ най-зле, най-остро въ Югославия. Въ Югославия, споредъ официалните данни на югославянското правителство, споредъ неговитѣ декларации, български малцинства не съществуватъ. Даже не се прави една уговорка поне за очи, че има малцинства поне по тая граница, която бѣше окастрена съ последния договоръ въ полза на Югославия. Въ Югославия българскиятъ елементъ нѣма абсолютно никакви права — ще не ще той трѣбва да мине като сръбски. Че положението тамъ е лошо, това всѣки го знае. Защото какво по-лошо за единъ човѣкъ отъ това, да не може да каже какъвъ е, да не може да говори поне въ къщи на този езикъ, на който е говорилъ отъ какъ се е родилъ и да не може да чете книги, написани на неговия матеренъ езикъ?

Положението на българите въ Югославия не може да се изрази съ думи. Не зная, обаче, защо има известни подзрения въ това отношение къмъ Българския земеделски съюзъ и когато се говори за малцинствата въ Югославия, иска се отъ неговите представители да правятъ нѣкакви много остри декларации, едва ли не да ругаятъ по адресъ на югославянското правителство. Ние винаги сме били за това, че малцинствата трѣбва да иматъ онѣзи права, които имъ сѣ дадени отъ договоритѣ, които имъ сѣ дадени отъ човѣщината. Ние най-много имаме право и дългъ да се боримъ за тия малцинства, за българите, останали подъ чужда властъ въ Гърция, Ромъния и Югославия. Земеделското правителство не може да бѣде упрекнуто, че не е повдигало въпроса за малцинствата, че не е използвало всѣки случай, за да може да имъ извоюва известни свободи. И азъ мога най-искрено да заявя отъ тая трибуна, че отъ войната насамъ не се е намѣрило правителство, което толкова често и съ такъвъ езикъ да е повдигало въпроса за малцинствата, както това е правило земеделското правителство.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Напримѣръ?

Т. Христовъ (д. сг): Стамболийски заявяваше, че е готовъ на вагони да натовари македонците и да ги предаде на Югославия, стига това да допринесѣло за разбирателство съ нея. Навремето и пресата коментираше тия заявления на Стамболийски.

К. Муравиевъ (з. в): Азъ ще Ви отговоря. Преди малко, когато ви казахъ, че мирните договори намѣриха известни смекчения, азъ ви споменахъ за Локарно и Хага. Азъ мога да посоча примѣри и съ България. Първите смекчения ги получихме ние — наистина твърде малко, но все пакъ смекчения. По договора за миръ ние бѣхме длъжни да предадемъ на Югославия онѣзи български граждани, които се бѣха провинили въ Моравско. Бѣхме длъжни — казвамъ. И тѣ бѣха поискани не отъ Югославия направо, а бѣха поискани отъ Съглашението, или, както едно време г. Ляпчевъ го наричаше, „Съглашението на културните народи“.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Какво общо има това съ въпроса за малцинствата?

К. Муравиевъ (з. в): Отговарямъ на въпроса.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Вие казахте, че по въпроса за малцинствата имало най-голъма заслуга земеделското правителство и започнахте да казвате примѣри, а пъкъ сега замѣствате съвсемъ други работи.

К. Муравиевъ (з. в): Николай пѣтъ Стамболийски, който отказа да предаде тия българи, между които болшинството бѣха македонци, не е ималъ намѣрението да ги товари на вагони, за да ги предава на Югославия.

И. Петровъ (д. сг): Вашата заслуга е, че изхвърлихте „б“.

К. Муравиевъ (з. в): Вие знаете много добре, че отъ васъ се поиска едно македонче-бозаджия и то не по дипломатически пътъ, и вие го предадохте, за да бѣде заклано.

Д. Гичевъ (з. в): Това знаете ли, г. Руменовъ?

К. Муравиевъ (з. в): Още преди подписване на договора за миръ — тия господа, които се интересуватъ отъ въпроса за малцинствата, могатъ да го проверятъ — преди да бѣде връченъ и подписанъ Ньойскиятъ договоръ, Стамболийски отпрати лична писма до Пашичъ, Венизелосъ и представителя на ромънското правителство. Въ писмото до Пашичъ той подчертаване вече общитѣ насоки на нашата външна политика, той вече загатваше за правата на тия народи, които по силата на договоритѣ ще останатъ въ Югосла-

вия и недвусмислено му казваше: „Тия мои думи, моля, да бъдат разбрани добре, въпреки че тѣ сега резултати нѣма да дадатъ, защото вие сте опиянени отъ победата“.

Така че отъ първия моментъ на свършване на войната българското правителство, въ лицето на своя представител, е повдигнало въпроса за малцинствата. Вие знаете много добре, че този въпросъ сѣщо така бѣше повдигнатъ и въ Генуа, и то при една атмосфера не такава, при каквато днесъ живѣемъ. Вие знаете много добре, че когато Обществото на народитѣ щѣше да заседава въ Лондонъ и ние бѣхме обвинявани отъ страна на югославянското правителство въ организиране на четнически акции, българското правителство сѣщо така повдигна въпроса за малцинствата, но този въпросъ не можа да се разреши, не можа да се разисква даже, защото другата страна отказа да се яви и разисква по него, разбира се, съзнавайки, че ние бѣхме прави и че ние бѣхме снабдени съ добри оржжия: първо, нашата искрена политика, и, второ, документитѣ, съ които разполагахме. Югославянското правителство знаеше, че въпросътъ щѣше да бѣде разрешенъ въ негова вреда и заради това отказа да го разисква. Тѣй че, всѣкога, когато се е явявала възможностъ, ние сме повдигали този въпросъ, ние сме защищавали правата на малцинствата.

Но, г. г. народни представители, въпросътъ за малцинствата не може да бѣде разрешенъ само съ искания Той е твърде сложенъ и мене ми е много неудобно да вѣя г. министра на външнитѣ работи, че въ туй отношение той не прави достатъчно. Като гражданинъ бихъ могълъ и азъ да викамъ, да искамъ речи, да искамъ ноти, но като зная какво е положението, какъ сѣ се развивали събитията и какъ е вървѣлъ този въпросъ, азъ мисля, че се палага той да бѣде разрешенъ не само по единъ пътъ, а по нѣколко пътища едновременно.

Ние смѣтаме, че българското правителство трѣбва да иска разрешението на въпроса за малцинствата по смѣтата на мирния договоръ.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Когато се разискваше конвенцията за двувластнитѣ имоти едно хортувахте — сега хортувате друго. Каквото ви скимне, това хортувате! Тогава се обявихте противъ конвенцията.

К. Муравиевъ (з. в): Ние мислимъ, че отношенията съ отдѣлнитѣ държави трѣбва да бъдатъ разрешени общо. Най-първо трѣбва да се постигне едно общо споразумение съ тѣхъ, като атмосферата между отдѣлнитѣ държави бѣде напълно смекчена. Тогава другитѣ въпроси ще бѣдатъ разрешени по-лесно.

Съ Гърция ние нѣмаме само стопански въпроси за уреждане; ние нѣмаме за уреждане само въпроса за бѣжанцитѣ, а имаме за уреждане съ нея и единъ другъ въпросъ, който правителството на Демократическия сговоръ не повдигна, който то пропусна да повдигне въ Хага и който тепърва трѣбва ние да разрешаваме съ гръцкото правителство: тсега е, г. г. народни представители, въпросътъ за излаза на Егея.

Н. Пждаревъ (д. сг): Нали нѣкои ваши приятели го разрешаваха!

К. Муравиевъ (з. в): Г. министърътъ на външнитѣ работи каза, когато се разискваха хагскитѣ спогодби, че въ Хага не разисквали друго, освенъ смѣткитѣ на държавитѣ. Да, но тамъ се разреши и Рейнскиятъ въпросъ, тамъ се разреши донейде и Саарскиятъ въпросъ; тамъ можеше да бѣде повдигнатъ и Егейскиятъ въпросъ.

Министъръ А. Буровъ: Защото репарационниятъ въпросъ е свързанъ и съ окупацията на Ренания.

К. Муравиевъ (з. в): Това не може да бѣде мотивъ.

Министъръ А. Буровъ: А! Не може да бѣде мотивъ! Така е.

К. Муравиевъ (з. в): Главниятъ мотивъ за излаза на Егея е стопански.

И. Петровъ (д. сг): Г-в разрешиха въпроса съ нѣколко милиона драхми!

Нѣкой отъ сговориститѣ: Вергилъ Димовъ го разреши.

Д. Дерлипански (з. в): Ако така мислите, тежко и горко на България!

К. Муравиевъ (з. в): По спогодбата ни съ Ромъния сѣщо нѣмахме успѣхъ — платихме една много по-голяма сума отъ тая, която по-рано искаха.

Министъръ А. Буровъ: Не е вѣрно, г. Муравиевъ!

К. Муравиевъ (з. в): Вие сами го заявихте.

Министъръ А. Буровъ: Тѣ искаха първоначално 300 и нѣколко милиона лев, следъ това слѣзоха на 78, на 110 милиона, обаче, имаше и друга една сума, за която се държи смѣтка. Въпросътъ се разгледа въ комисията. Азъ казахъ, въпросътъ е за точната сума. Искаха за компенсация специаленъ търговски договоръ за улеснение тѣхния вносъ. Ние останахме напълно свободни да си уреждаме търговскитѣ отношения, както трѣбва.

К. Муравиевъ (з. в): Отношенията съ Югославия е много по-мѣчно да се уредятъ, защото, както казахъ, сѣ много по-комплицирани. Първо, ние смѣтаме, че трѣбва да се смекчи атмосферата между двата народа, между дветѣ държави. Между двата народа не може да става въпросъ за такава вражда, за такава неприязненостъ, която да спъне дветѣ правителства да дойдатъ до едно споразумение. Обаче така се сложиха обстоятелствата въ последнитѣ десетъ години, така се развили събитията, че се създаде една атмосфера, която не дава възможностъ на дветѣ правителства да останатъ спокойни и да разрешатъ всички въпроси помежду си. Земледѣлскиятъ съюзъ е смѣталъ и смѣта, че най-първо трѣбва да се дойде до едно сближение съ Югославия, което ще създаде една атмосфера, която ще позволи на дветѣ правителства да разрешатъ всички спорни въпроси.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): На каква база? На тая, която защищаватъ г. Оббовъ и г. Атанасовъ?

К. Муравиевъ (з. в): Коя база?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Която постоянно декларира въ публични речи и въ събрания представителитѣ на Земледѣлския съюзъ въ чужбина Оббовъ и Атанасовъ.

Д. Гичевъ (з. в): Никакво задгранично представителство нѣмаме.

К. Муравиевъ (з. в): Защо ги смѣсвате съ насъ? Ние нѣмаме въ чужбина представители.

А. Радоловъ (з. в): Оббовъ и Коста Тодоровъ нѣматъ нищо общо съ насъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Ако е на тази база, която искатъ Оббовъ и Коста Тодоровъ, благодаримъ!

А. Радоловъ (з. в): Тѣ представляватъ само себе си и не могатъ да представляватъ Земледѣлския съюзъ. Вие го знаете това.

Г. Марковъ (з. в): Много добре го знаете това.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Г-да! Вие по тѣзи голѣми въпроси досега недостатъчно сте реагирали. Всѣкога, когато Оббовъ и Атанасовъ правятъ декларации по тѣзи въпроси, вие трѣбва енергично отъ тукъ да реагирате. Но това нѣщо не го правите достатъчно.

А. Радоловъ (з. в): Ние винаги сме си казвали думата по този въпросъ. Оббовъ, Недѣлко Атанасовъ, Христо Стояновъ и пр. не само че не ангажиратъ Земледѣлския съюзъ, ами не представляватъ тамъ освенъ себе си и всичко, което говорятъ и което вършатъ, вършатъ го за своя лична смѣтка; тѣ не ангажиратъ съ нищо Земледѣлския съюзъ.

Х. Стояновъ (д. сг): Но Гичевъ се подсмива, когато говорите това.

Министъръ А. Буровъ: (Къмъ А. Радоловъ) И вие не го одобрявате — прибавете това.

А. Радоловъ (з. в): Да, ние не го одобряваме.

Министъръ А. Буровъ: Ха така, кажете го ясно!

К. Кънчевъ (д. сг): Не само тукъ да го казвате, не само тукъ да го декларира, но го пишете и въ вашия вестникъ.

А. Радоловъ (з. в): Писали сме го не единъ пътъ и не единъ пътъ сме го декларирали отъ трибуната.

Т. Христовъ (д. сг): Ама вижте в. „Пладне“ какво пише!

К. Муравиев (з. в): Г. Руменов! Азъ не мога да разбера, защо сте толкова възкителен по отношение на насъ. Когато на 29 януарий м. г. в. „Миръ“ излъже съ една статия, съ която посрещна съ възторг възшествието на диктатурата въ Югославия и писа, че жестътъ на „Негово Величество кралъ Александъръ буди възторгъ“, че „предизвикалъ удивление“, защо вие не реагирахте, а сте толкова възкителни спрямо насъ?

Д-ръ В. Руменов (мак): Ние ли? Ние реагирахме. Вие не четете нашия органъ в. „Македония“, за да видите какво се пише за тая диктатура. Ние пишемъ най-силно противъ диктатурата въ Югославия. Ние всъкога сме реагирали; реагирахме и срещу в. „Миръ“.

К. Муравиев (з. в): Никой нѣма право да налага своето мнение на другитѣ.

Т. Христовъ (д. сг): Не е въпросъ за налагане, а за убеждение.

К. Муравиев (з. в): Азъ смѣтамъ, че по тѣзи въпроси никой не може да ни упрекне въ нищо. Но да искате дори декларации — въ името на какво ги искате?

Т. Христовъ (д. сг): Вие одобрихте политиката на министъръ Буровъ по отношение на малцинствата, а сега казвате, че не може да ви налагаме мнение за външната политика на България!

Д. Гичевъ (з. в): Само че Сговорътъ е раздѣленъ на две.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Т. Христовъ (д. сг): Ние на две, вие на петъ.

Министъръ Н. Найденовъ: (Къмъ земледѣлцитѣ) Като дойдете на властъ, Недѣлко Атанасовъ ще ви стане шефъ.

К. Муравиев (з. в): Ние мислимъ, че едно споразумение съ Югославия ще улесни всѣко българско правителство да разреши всички спорни въпроси между насъ. Ние мислимъ даже, че и македонскиятъ въпросъ ще бѣде най-лесно разрешенъ чрезъ едно предварително споразумение. Защото да искаме споразумение по всички други въпроси, преди едно общо споразумение, преди атмосферата между дветѣ държави да е изяснена, разчистена, смекчена, това значи да се туря ралото предъ воловетѣ. Едно отъ съображенията, което не ни позволи да гласуваме пиротската спогодба, бѣше това: на насъ ни се видѣ много чудно, когато чухме, че това спокойно, мирно селско население, отъ дветѣ страни на границата било единъ елементъ, който прѣчелъ на отношенията между дветѣ държави. И като знаехме, че тази конвенция е ненуждна, даже опасна въ рѣшетъ на днешното правителство, ние не гласувахме. Ние смѣтахме, че друго едно правителство, което би създадо друга една атмосфера между дветѣ държави, между дветѣ правителства, не би имало нужда отъ тая конвенция.

Т. Константиновъ (нац. л): Сега има телена мрежа между Сърбия и България.

К. Муравиев (з. в): Тя не е нужна.

Т. Константиновъ (нац. л): Има телена мрежа и вълчи ями и не може да се мине границата по никой начинъ. Правятъ се голѣми фортификационни постройки, за да не може да мине никой. Огражда се границата.

К. Муравиев (з. в): Това е пасивъ, както на сръбското правителство, така и на българското, по отношение на тѣхнитѣ народи.

Д. Гичевъ (з. в): Пъкъ се чудятъ, защо не имъ гласувахме конвенцията!

К. Муравиев (з. в): Обаче, г. г. народни представители, нищо не се е правило — защото тѣзи спогодби не могатъ да подобрятъ отношенията между дветѣ държави, да ги направятъ добросъседски и мирни — нищо не се е правило въ това отношение за жалостъ отъ самитѣ обществени сръди на двата народа. Нищо не е направено, което да покаже, че известни сръди, както тукъ, така и тамъ, сѣ направили една крачка напредъ къмъ мира, къмъ добросъседски отношения. Докато виждаме дружества да се създаватъ въ Германия и Франция за опознаване, за спома-

гане разрешението на известни спорни въпроси; докато виждаме видни политически лица не само отъ сръдата на правителствата, но и отъ опозицията, да минаватъ въ едната и другата страна, да се опознаватъ, да държатъ беседи, да освѣтляватъ — у насъ нѣма нищо подобно. Не можемъ да се винимъ само ние. Ще винимъ разбира се и атмосферата, която съществува отъ татъкъ. Защото отъ татъкъ никакъвъ жестъ отъ тукъ не се приема добре.

Но какво е положението отъ татъкъ, азъ не го познавамъ. Ние сме имали нѣколко случая само, когато отдѣлни хора сѣ се опитвали да завържатъ сношения. Имаше една изложба на единъ нашъ художникъ, имаше посещение на митрополитъ Стефанъ, Софийския владика. Разбира се, дадоха се изявления, но следъ това се направиха такива лоши опровержения, както отъ митрополитъ Стефанъ, така и отъ сръбския владика, че отъ тази среща нищо не излъже.

Т. Мечкарски (з. в): Надлъгвали сѣ се и двамата!

К. Муравиев (з. в): И митрополитъ Павелъ направи посещение въ Сърбия — едно посещение, което, право да ви кажа, можеше да има известно значение, може би малко, но все пакъ значение. За голѣмо съжаление, въ нашия печатъ то бѣ изтълковано зле и даже митрополитъ Павелъ бѣ упрекнатъ за нѣкои думи, които не се знаеше дори дали той е казвалъ. Правила сѣ се опити за създаване връзки и въ други сръди.

Нека спомена и за едно наше посещение въ Бѣлградъ, което стана прословуто. Това бѣше посещението на нашата делегация при връщането ѝ отъ Прага. Цѣлнитъ сговористки печатъ нададе единъ страшенъ вой, едва ли не, че България е предадена, че има предателство, че сме станали чужди орѣдия и т. н.

К. Куневъ (д. сг): Такива сте.

К. Муравиев (з. в): Единъ отъ най-голѣмитѣ аргументи да ни обвиняватъ бѣше този, че сме отсѣднали на чаша чай въ ресторанта „Сръбска Круна“.

Министъръ С. Василевъ: Нѣмаше никакъвъ чай. Имаше софра: вино и бира.

Д. Гичевъ (з. в): Хайде, чая ще го оставимъ за Влайкова, щомъ като претендирате толкова! (Смѣхъ всрѣдъ лѣвицата)

К. Муравиев (з. в): Г-да! Искамъ да ви кажа, че както у насъ, така и въ Сърбия, има известни сръди, които искрено желаятъ разбирателство между България и Югославия — сръди напълно искрени, напълно лоялни, които нѣматъ нищо общо съ шовинистическитѣ кръгове тамъ, каквито се намиратъ и тукъ. Ние бѣхме на гости именно на такива лоялни сръди.

Т. Константиновъ (нац. л): На каква база?

К. Муравиев (з. в): На база, каквато ние разбираме и каквато тѣ разбиратъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Кажете, каква е тази база?

К. Муравиев (з. в): Въ всѣки случай, не каквато вие разбирате.

Т. Константиновъ (нац. л): Кажете, да знаемъ на каква база?

Д. Гичевъ (з. в): Въ всѣки случай не на радославистка база.

Д-ръ В. Руменов (мак): За признаване на българското население въ Югославия?

К. Муравиев (з. в): Тамъ имаше народни представители, които на публиченъ банкетъ бѣха заявили, че правата на малцинствата трѣбва да бждатъ зачетени, включително и правата на българскитѣ малцинства. Какво искате повече?

Т. Константиновъ (нац. л): Нищо повече. Искаме да чуемъ вашето гледище.

Д-ръ В. Руменов (мак): Сърбинъ въ Бѣлградъ да направи такава декларация — това е невъзможно.

К. Муравиев (з. в): Говоря не за Бѣлградъ, а за Прага.

Д-р В. Руменовъ (мак): Азъ Ви питамъ: на тая среща съ сърбитъ — на чая или, ако не е имало чай, на яденето и пиенето — на каква база сте се споразумѣли? Вие казвате: ние се разбрахме.

И. Абаджиевъ (з. в): Никакво споразумение нѣма. Какво споразумение?

Т. Христовъ (д. сг): Споразумѣли сѣ се на база, каквато препоръчва Оббовъ. (Глъчка)

К. Муравиевъ (з. в): Можете ли да си представите какво впечатление направи отзивътъ на нашия печатъ всрѣдъ сръбското обществено мнение? Разбира се, много тягостно.

И. Абаджиевъ (з. в): Тамъ сѣ присѣдствували 30 български делегати и само 2—3 сърби.

К. Муравиевъ (з. в): Тоя отзивъ на нашия печатъ, разбира се, е една отъ причинитъ, поради които чуждиятъ свѣтъ не вѣрва на хубавитъ декларации на г. Букова.

Отъ сговориститъ: Е-й-й! (Смѣхъ)

К. Муравиевъ (з. в): Не се смѣйте. Това е една отъ причинитъ. Понеже много се говори по нашата срѣща въ Бѣлградъ, искамъ да ви кажа, какво правихме ние тамъ.

Д. Гичевъ (з. в): Нима г. Руменовъ не знае, че земледѣлцитъ въ Сърбия сѣ приятели на малцинствата! Той знае това много добре.

К. Муравиевъ (з. в): Ние бѣхме слѣзли въ Бѣлградъ, така да се каже, нелегално. Тѣ ни свалиха отъ парахода, като разбутаха полицията. Ние отсѣднахме въ тѣхния хотелъ „Сръбска Круна“. У тѣхъ всички заведения ги кръщаватъ съ царски имена, както у насъ ги кръщаватъ: „9тѣ магарета“ „Куцото куче“ и т. н. Слѣзохме въ този ресторантъ, защото неговиятъ съдържателъ е земледѣлецъ, пъкъ и този ресторантъ е много близко до кея; а ние трѣбваше да бѣдемъ наблизко, за да не изпуснемъ прахода. На кои хора бѣхме на гости тамъ? На д-ръ Тупанининъ, четири пѣти арестуванъ, цѣлниятъ му имотъ опажаренъ, минава за предателъ; на д-ръ Миланъ Гауриловичъ, интерниранъ сега въ с. Врѣнци, Шумадијско.

И. Абаджиевъ (з. в): Редакторъ на „Политика“.

К. Муравиевъ (з. в): На Душанъ Димитриевичъ, човѣкъ съ две счупени ребра, депутатъ; на Милошъ Московлевичъ, професоръ, уволненъ, защото е земледѣлецъ и предателъ — и тамъ земледѣлцитъ сѣ предатели! (Смѣхъ всрѣдъ сговориститъ) Да, както вие ни наричате.

К. Радолсвъ (з. в): Предателъ за сръбската шовинистическа кауза.

Нѣкой отъ сговориститъ: Сръбски болшевици.

К. Муравиевъ (з. в): А, сръбски болшевици!

За тия хора сѣщиятъ день бѣше излѣзла една статия, девета подъ редъ, въ вестникъ „Самоуправа“, за да бѣдатъ тѣ поставени внѣзъ отъ законитъ, като предатели. Въ 1925 г. за тѣхъ бѣше излѣзла специална притурка на в. „Сръбска речъ“, въ която се описваше, че ужъ български емибари имъ носили пари и т. н., че тѣ били предатели и че не сѣ никакви земледѣлци. Когато тѣзи хора искрено желаятъ споразумение съ България и съ българския народъ — защото и тѣ сѣ представители на сръбския народъ — можете да си представите тѣхното впечатление отъ отзивитъ на българския печатъ за посещението, което имъ направихме.

Т. Христовъ (д. сг): Какво представляватъ тѣ тамъ?

К. Муравиевъ (з. в): Какво представляватъ? Представляватъ нѣщо повече отъ васъ: двама отъ тѣхъ сѣ професори, другиятъ е директоръ на вестникъ. Въ всѣки случай и другитъ отъ тѣхъ не сѣ като васъ.

Т. Христовъ (д. сг): Тамъ е разликата между васъ и тѣхъ — че тамошнитъ земледѣлци иматъ за водачи професори и интелигентни хора, а вие въ България нѣмате водачи културни хора.

К. Муравиевъ (з. в): Присѣдствието на нѣколко професори въ Демократическия сговоръ не дава право на всѣки отъ васъ да се смѣта за интелигентенъ.

Т. Христовъ (д. сг): Други хора сѣ тамошнитъ земледѣлци.

Д-р В. Руменовъ (мак): Чели ли сте въ вестницитъ какво отговори нашето етнографско дружество на сърбитъ? Че българитъ не могатъ да отидатъ на конгресъ въ Югославия, кѣдето не се позволява да се повдига въпросъ за българин. Ужъ наука!

К. Муравиевъ (з. в): Че тия срѣди, за които ви говоря, искрено желаятъ сближение съ България, ще ви покажа. Единъ отъ подпредседателитъ на сръбския земледѣлски сѣюзъ е българинъ, бившъ български депутатъ — по-старитъ наши депутати го познаватъ — Василъ Костовъ. Той е председателствувалъ последния конгресъ на сѣюза въ Чачакъ, Югославия. Въ списъка е посоченъ като Костовъ, а не Костичъ. Въ конгреса той е държалъ речта си на български и е давалъ думата на ораторитъ пакъ на български езикъ.

Д-р В. Руменовъ (мак): Това нищо не доказва, г. Муравиевъ. Българскитъ и сръбскитъ лѣкарски сѣюзи сѣ устроиша срѣща . . .

К. Муравиевъ (з. в): Това е съвсемъ другъ въпросъ.

Д-р В. Руменовъ (мак): Чакайте. Прѣди войнитъ ставаше дума за образуването на всеславянски лѣкарски сѣюзъ на всеславянска база. На тази база сръбскитъ лѣкари поканиха нашия лѣкарски сѣюзъ. Въ втората срѣща въ числото на делегатитъ отъ българския лѣкарски сѣюзъ бѣхъ и азъ. Темата бѣше: Туберкулозата въ югославянскитъ страни — Сърбия. Азъ отидохъ тамъ и държахъ мой рефератъ на български.

Председателствувашъ **В. Димчевъ**: Моля, г. Руменовъ.

Д-р В. Руменовъ (мак): Тѣ напечатиха моя рефератъ въ своя органъ на български. Още на първия день азъ се срещнахъ съ колежитъ сръбски лѣкари, които заематъ голѣмо обществено положение тамъ — между тѣхъ имаше и народни представители. Докато говорихме по общи медицински въпроси, всичко вѣрвѣше по медъ и масло — добре, другарски, колегиално, приятелски. Но когато азъ имъ казахъ, че съмъ отъ Македония и „че съмъ дошелъ именно да поговоримъ по този въпросъ, да чуя какво мислите вие за насъ“, отъ този моментъ тѣ скѣсахъ всѣкакви сношения, всички избѣгаха отъ мене и никой не смѣеше повече да говори съ менъ.

К. Муравиевъ (з. в): Направили сте една грѣшка.

Д-р В. Руменовъ (мак): Каква грѣшка?

Т. Христовъ (д. сг): Грѣшка ли е направилъ, дето е казалъ, че е македонецъ?

К. Муравиевъ (з. в): Тамъ Ви е грѣшката — че сте отишли на лѣкарски конгресъ, а сте почнали да говорите за политика.

Д-р В. Руменовъ (мак): Но това бѣше на частна срѣща, когато пиехме бира, както и Вие. Когато пиемъ бира, неуже-ли не можемъ да говоримъ по тия въпроси?

К. Муравиевъ (з. в): И азъ казвамъ, че по тия въпроси въ известни срѣди не може да се говори; и тамъ ще намѣрите интелигентни срѣди, които се занимаватъ съ шовинистична политика.

Д-р В. Руменовъ (мак): Това сѣ интелигентни срѣди — лѣкари — които не се занимаватъ съ политика.

К. Муравиевъ (з. в): И лѣкарътъ може да бѣде шовинистъ. И Вие сте лѣкаръ и сте депутатъ.

Д-р В. Руменовъ (мак): Но знаете ли защо вземахъ такава отношение къмъ мене? Защото на другия день излѣзе заповѣдъ, съ която се запрещаваше на всички лѣкари да се срѣщатъ съ насъ. Заповѣдта дойде отъ горе. Това ви го казвамъ.

И. Абаджиевъ (з. в): Коя година бѣше това?

Д-р В. Руменовъ (мак): Преди 2 години.

К. Муравиевъ (з. в): Една голѣма грѣшка направиха нашитъ учени, които, поканени на етнографския конгресъ въ

Бѣлградъ, се отказаха да присѣтствуватъ на този конгресъ подъ претекстъ, че нѣма да иматъ свобода да се изкажатъ по въпроси, които интересуватъ Югославия и Бѣлгария. Една грѣшка е това, защото, ако бѣха възпрепятствувани тамъ, тѣ можеха да констатирайтъ преди всичко липсата на свобода и тогава да се върнатъ; но да се отказватъ предварително, смѣтамъ, че е грѣшка. Тѣ не трѣбваше да направятъ това, като учени и като бѣлгари, защото една такава среща все можеше да помогне нѣщо за смекчаване отношенията между Югославия и Бѣлгария. Ние смѣтаме, г. г. народни представители, че не шовинистическиятъ духъ ще помогне на нашитѣ малцинства въ Югославия и другаде, а духътъ на помирението.

Н. Пждаревъ (д. сг): За кѣде говорите?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): У насъ ли има шовинизъмъ? Нѣма.

Н. Пждаревъ (д. сг): За бѣлгарски шовинизъмъ ли говорите?

К. Муравиевъ (з. в): Ако една миролюбива политика даде едни добри отношения и по тѣсни връзки съ Югославия . . .

Н. Пждаревъ (д. сг): Какво още трѣбва да направимъ, г. Муравиевъ, за да убедимъ свѣта въ нашето миролюбие?

Т. Христовъ (д. сг): Да се откажемъ отъ нашата националностъ.

К. Муравиевъ (з. в): При едно правителство, което ще води една немиролюбива политика, която да отдалява Бѣлгария отъ Югославия, положението на нашитѣ малцинства ще бѣде винаги отекчено; не само това, но се има една голѣма опасностъ лека-полека да останатъ отдѣлни оазиси. И ако известни сръбски сръди въ 1920/1921 г. отговаряха на Стамболийски, че езикътъ, който държи, трѣбва да го държи следъ 20 години, тѣзи 20 години бѣха заради туй, защото смѣтаха, че тогава нѣма да има нужда може би да се повдига въпросътъ за малцинствата. Затова смѣтаме, че само една миролюбива политика ще бѣде отъ полза за нашитѣ малцинства.

Н. Пждаревъ (д. сг): Значи, Вие упрѣквате отъ тази трибуна бѣлгарското правителство, че не води миролюбива политика! Вие поддържате, че то не води миролюбива политика!

Д. Гичевъ (з. в): Защо не следите мислитѣ му?

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ следя всичко. Вие въ края на краищата искате да заключите, че бѣлгарскитѣ правителства и Бѣлгария сѣ виновни за това положение въ Югославия.

К. Муравиевъ (з. в): Вие не слушате. Нѣколко души тукъ само провокирате.

Х. Стояновъ (д. сг): Г. Муравиевъ! Вие преди една минута казахте, че ако нашата политика не е така шовинистическа, нашитѣ малцинства въ Югославия ще се ползватъ съ по-голѣми права, дадени отъ сръбското правителство. Това е единъ позоръ! Вие трѣбва да се срамите отъ тѣзи Ваши думи. Вие наричате Пждарева лудъ, но въ сѣщностъ вие вършите една мерзостъ, когато казвате това.

Д. Гичевъ (з. в): Не го е нареклъ лудъ.

Х. Стояновъ (д. сг): Точно това казахте, г. Муравиевъ! Туй е срамъ и позоръ! Вие сте бившъ и бѣдещъ министъръ. Това е безобразие. Значи, ако ние промѣнимъ нашата политика, ако нашата политика не е шовинистическа, нашитѣ малцинства ще се ползватъ съ по-голѣми права. Точно това казахте, господине! Засрамете се отъ туй, което казахте, защото носите бѣлгарско име и бѣлгарска майка. Ви е раждала.

К. Муравиевъ (з. в): Ако е въпросъ да говоримъ за шовинизъмъ и шовинистическа политика, азъ мисля, че можемъ много да говоримъ.

Х. Стояновъ (д. сг): Не желаемъ да ви слушаме вече.

К. Муравиевъ (з. в): Азъ не мога да търпя хората, които докараха на Бѣлгария две катастрофи, да ни говорятъ за миролюбива политика.

Х. Стояновъ (д. сг): Катастрофитѣ сѣ докарани отъ вашитѣ приятели, господине, вие ги доразвихте. Тукъ (Сочи сговориститѣ) катастрофаджии нѣма нито единъ. Вие тамъ сте катастрофаджии. Ако има катастрофаджии тукъ, вие нѣма да седите тамъ. Но Вие отговорете на забележката на г. Пждаревъ.

К. Муравиевъ (з. в): Вие не слушате какво ви се говори.

Х. Стояновъ (д. сг): Вие или се корегирате, или . . .

Д. Ивановъ (з. в): (Възразява нѣщо)

Х. Стояновъ (д. сг): Ти иди пасй говедата въ село, говедаръ такъвъ!

К. Муравиевъ (з. в): Вие отидохте дотамъ, че частъ отъ вашето болшинство подозрѣхте въ предателство. Съ тия прекъсвания и натяквания вредите на вашия министъръ и вършите лоша политика.

Х. Стояновъ (д. сг): Вие докажахте, че действително вършите предателство, щомъ като подчертавате думитѣ, които казахте преди 2—3 минути. Вие или ще се откажете отъ тѣхъ, или сте действително предателъ спрямо бѣлгарската кауза.

К. Муравиевъ (з. в): Вие искате да се крепите отъ известни фактори, предъ които ние трѣбва да минаваме за предатели. Вие не сте патриоти. Вие сте хора, които погубихте Бѣлгария.

Х. Стояновъ (д. сг): А вие на какво се крепите? Вие знаете много добре на какво се крепите. Не сте въ състояние да говорите за туй, на което ние се крепимъ.

К. Муравиевъ (з. в): Когато ние гинѣхме на фронта, вие чухате пълнитѣ си чаши съ германцитѣ, и затова вие сте споредъ мене катастрофаджии.

Х. Стояновъ (д. сг): Вие си купихте клубове съ чехски пари.

Министъръ В. Молловъ: Цѣлиятъ Земледѣлски съюзъ даде единъ махзаръ до главнокомандуващия генералъ Жекковъ, че е на страната на неговата политика.

С. Омарчевски (з. в): Ти бѣше германофилъ и въ коститѣ. Ти се фотографираше съ германцитѣ. Мошеници!

К. Муравиевъ (з. в): Много се обвиняваме ние, че сме спѣвали дейността на министра на външнитѣ работи.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Муравиевъ, позволете! Разберете, че отъ тая трибуна не бива вече Бѣлгария да се вини за положението на малцинствата.

К. Муравиевъ (з. в): Ние не прѣчимъ на вашата външна политика. Съ емигрантитѣ ние нѣмаме нищо общо и не можемъ да носимъ никаква отговорностъ за тѣхнитѣ действия. Но азъ мисля, че вие не можете да се похвалите съ сѣщото нѣщо. Ние въ нашата външна политика винаги сме били спѣвани отъ васъ. Всѣко отиване на наша делегация въ чужбина е било съпровождано съ единъ митингъ отъ ваша страна.

Х. Стояновъ (д. сг): Защото вземахте пари да си купувате клубове, отъ които сѣте развала въ цѣлия народъ, затуй така гледаме на вашето посещение въ Прага. Вашата външна политика започва отъ Добро-поле и свършва до д-ръ Ходжа въ Прага. Това е алфата и омегата на вашата външна политика. Вие бѣхте посрѣдникъ при покупката на клуба отъ д-ръ Ходжа.

К. Муравиевъ (з. в): Азъ нѣмахъ намѣрение да повдигамъ тѣзи въпроси, но понеже ги повдигате, азъ ще се спра и на тѣхъ. Ето какво пише в. „Прѣпорецъ“ отъ 24 януарий 1921 г.: (Чете) „Опозицията счита, че земята трѣбва да плаща своя дѣлъ отъ данѣцитѣ; а правителството отъ своя страна не иска и почти не може, безъ да разсърди своитѣ крепители, да предприеме данѣчна реформа, която би изкарала изъ чорапа икономитѣ, които се държатъ скрити и които не принасятъ нищо на страната“.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие не сте живѣли въ Бѣлгария, когато тая статия сѣ печати и не знаете какъвъ шумъ се вдигна около нея.

К. Муравиев (з. в): „Така наречената буржоазна опозиция заявява, прочее, че „Комисията по репарациите“, поставена предъ единъ бюджетъ съ дефицитъ, ще каже своята дума по данъчната система и ще наложи реформа. И ако тя поиска ще бжде една проста регистровачна комисиия, ограничаваща се“ . . . и т. н.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Четете!

К. Муравиев (з. в): Малко ли е това?

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие знаете много добре произхода на тая статия.

К. Муравиев (з. в): На 18 мартъ 1921 г. в. „Прѣпорецъ“ съобщава едно интервю съ Графъ Шеризе: „Не мислите ли, че вашитѣ цели до голѣма степенъ ще зависятъ отъ известни правителствени мѣроприятия, които забавиха стопанското развитие на нашата страна?“ Тия мѣроприятия тогава се споменаваха както отъ в. „Прѣпорецъ“, така и отъ останалия опозиционенъ печатъ. Графъ Шеризе отговаря, че „не му е въ намѣренията да се мѣси въ вътрешния животъ на страната“.

Въ Генуа нашиятъ представителъ Стамболийски имаше срѣща съ Раковски. Естествено, както се срѣща съ единитѣ, така ще се срѣща и съ другитѣ. Но когато нашата делегация отиде въ Лозана и тамъ се разискваха едни много важни въпроси — съдебноосни, както ги нарече самъ в. „Миръ“ — г. Петко Стайновъ писа въ списанието „Revue de Genève“ една статия, озаглавена „Селскиятъ режимъ и болшевизмътъ въ България“ — отъ което списание грѣцката делегация раздаваше по 10 екземпляра на другитѣ делегации — следното: (Чете) „Въ борбата си противъ буржоазната опозиция, станала застрашителна, правителствената партия имаше подкрепата на комуниститѣ, защото земледѣлскиятъ режимъ ставаше все повече и повече болшевишки“ . . .

Д. Апостоловъ (д. сг): Писаното е истина. Това е така.

И. Петровъ (д. сг): Нали Стамболийски заяви, че ако остави властта, ще я даде на комуниститѣ? Защо отричате това?

К. Муравиев (з. в): За сжщата конференция в. „Миръ“, брой 6145 отъ 1922 г., писа: (Чете) „Никога България не е зависѣла за своята съдба тъй много отъ благоразположението на външния свѣтъ, както следъ договора въ Ньой“ . . . Значи, подчертава значението на конференцията. Сжщиятъ вестникъ, брой 6711 писа: (Чете)

„Тѣхнитѣ усилия сж насочени срещу едно: да представятъ България като огнище на размирици и агитации срещу правовия редъ. Стремятъ се да представятъ днешното българско правителство като единъ видъ болшевишко. За тая целъ използватъ и най-малкиятъ подробности“.

Значи, нашитѣ съседи вършатъ това, което върши г. Петко Стайновъ. Това е изъ брошурата „Традицията на махзаритѣ“. Който иска, може да я прочете.

Д. Апостоловъ (д. сг): Отричайки правото на сжществуване на буржоазнитѣ партии, Стамболийски признаваше правото на сжществуване на Комунистическата партия и заявяваше велегласно, че вашитѣ замѣстници сж комуниститѣ.

К. Муравиев (з. в): Ние можемъ да упрѣкваме днешния министъръ на външнитѣ работи, че не е достатъчно осигурилъ стопанската дейность на страната съ сключване на търговски договори; можемъ да го упрѣкваме въ известна пасивность, можемъ да го упрѣкваме въ известенъ неуспѣхъ, но, г-да, не можемъ никой пѣтъ да го упрѣкнемъ въ нѣкакво предателство, или пѣкъ въ умишлено неостояване на българскитѣ права. — Разберете едно, ако сте българи (Възражения отъ сговориститѣ): никой пѣтъ не подозирайте и не обвинявайте лесно въ предателство, защото ще дойде време, когато ще могатъ и васъ да замѣсватъ въ подобни нѣща. (Пререкания между лѣвицата и дѣсницата) За нѣкои въ България винаги е имало предатели.

Д. Гичевъ (з. в): Най-много сж предателствували отъ тамъ. (Сочи дѣсницата)

К. Муравиев (з. в): Не ви ли омръзна? Ако търсимъ кой е предателъ, ще го намѣримъ тамъ, гдето най-малко се сочи. Между васъ има хора, които сж били и осжждани,

които сж били и визирани като предатели. Нека поне тѣ реагиратъ срещу тая система.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Отъ васъ.

К. Муравиев (з. в): Напоследѣкъ, нека не скрия предъ васъ, известна частъ отъ вашето болшинство се таксуваше като предателско. Вашъ човѣкъ идва да ми казва, че органътъ на тия хора се издържалъ отъ Бѣлградъ и трѣбваше азъ, единъ опозиционеръ, да кажа, че това е лъжа, че това не може да бжде.

Н. Пждаревъ (д. сг): Лъжа е, че сж ти казали това.

К. Муравиев (з. в): Трѣбва да спремъ съ тѣзи подозрения и съ тѣзи обвинения. Ние сме цѣлъ съюзъ, цѣла група. Азъ го казахъ и другъ пѣтъ: вие ни обвинявате въ предателство; вие ни обвинявате често пѣти, че искаме България да бжде включена въ югославянската територия подъ скиптъра на сръбския кралъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Лъжа ли е?

К. Муравиев (з. в): Ние сме представители на болшинството отъ българския народъ . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: На коѣ болшинство?

К. Муравиев (з. в): . . . и ви казваме: ако Демократическиятъ сговоръ обвинява една голѣма група, която представлява масата отъ народа, въ такива тежнения, значи, той дава на Сърбия правото да води една такава политика за заграбване на всички територии до Черно море. Не е ли това простачина? Вие не виждате ли каква пакостъ вършите на България и каква услуга на други страни?

Нѣкой отъ сговориститѣ: Вашитѣ недомислия не сж недомислия на масата отъ народа. Какво представлявате вие?

К. Муравиев (з. в): Ние искаме една политика на миръ, на добросъседски отношения, защото сме представители на селския елементъ, на селския народъ, който не може да живѣе безъ миръ, безъ спокойствие, и който най-много изгуби отъ всички войни. Каква е формата, която ще осигури този миръ, насъ много не ни интересува. Говори се често пѣти за конфедерация.

Б. Смиловъ (нац. л): Какъ да не ви интересува формата, която ще осигури мира?

К. Муравиев (з. в): Тя не ни интересува.

Министъръ С. Василевъ: Въ случая г. Муравиевъ е много искренъ.

К. Николовъ (д. сг): Говорите за форма въ смисълъ на една конфедерация?

К. Муравиев (з. в): Не.

К. Николовъ (д. сг): Изяснете се тогазъ.

К. Муравиев (з. в): Говоря за форма, при която да не се накрѣнятъ нито правата, нито достойнството на българската държава. Може ли да искате отъ мене друга декларация? (Възражения отъ сговориститѣ) Ама вие българи ли сте или какви сте! Човѣкъ трѣбва да се чуди, че чува това отъ запасни офицери, отъ хора, съ които даже съмъ билъ заедно въ окопитѣ!

Н. Пждаревъ (д. сг): Ние се чудимъ, като казвате, че не ви интересува формата.

Д. Яневъ (д. сг) Напр., подъ скиптъра на кралъ Александъръ.

К. Муравиев (з. в): Думата ми е за форма такава, която да не накрѣнява нито правата, нито достойнството на българската държава. Васъ ви интересува какво становище ще вземемъ по идеята за конфедерацията — нали така? — която се подема въ вестницитѣ на нашитѣ съседи страни.

Н. Пждаревъ (д. сг): Трѣбва да се изясните.

К. Муравиев (з. в): Нашата група не се е занимавала съ този въпросъ, но азъ ще ви припомня отговора на

Стамболийски въ отговоръ на запитването на г. Ляпчевъ въ 1921 или 1922 г., дали Стамболийски работи за една федерация или конфедерация. Стамболийски отговори категорично „Не“, и г. Малиновъ стана да го подкрепи и да каже, че действително такива слухове не сѣ могли да бѣдатъ друго, освенъ лъжа. Но, г-да, вие сте извънредно възискатели дори и когато ни подозирате, безъ да сме подхвърляли известна идея. А когато идеята се повдига отъ други, вие не правите въпросъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Искаме да бѣдете само ясни.

К. Муравиевъ (з. в): Моля, слушайте! — Преди нѣколко месеца въ в. „Миръ“ излѣзе една уводна статия, въ която се бѣлнува за една балканска империя, но нито вие, болшинството, нито отъ македонската група г. Руменовъ който го нѣма сега, който е толкова възискателенъ, не повдигнахте въпросъ. Но тая статия носѣше инициали, които вие не можехте да атакувате. Когато Петко Стояновъ въ 1921 г. декларира отъ тази трибуна, че идеята за балканска федерация е идея на Радикалната партия и тя държи за нея, никой въ този Парламентъ не повдигна въпросъ.

В. Кознички (нац. л): Той не е радикалъ вече.

К. Муравиевъ (з. в): Когато г. Генадиевъ стана следъ него и каза, че това е една идея, която заслужава да бѣде проучена отъ всѣки умъ и че това е една идея, която ще се осъществи, когато и да е, въпрѣки всичко. . .

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г. Муравиевъ! Това, което говорите, е срамно. Следъ всичко, което става въ Югославия, кѣдето се унищожаватъ черногорскиятъ народъ, кѣдето се унищожаватъ хърватскиятъ народъ и други, да говорите за една федерация въ този моментъ е срамно за Васъ, като българинъ.

К. Муравиевъ (з. в): Вие не знаете какво говорите.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ зная много добре какво говоря. Зная и вашите агитации и срѣдствата, съ които се корумпира българскиятъ народъ. Не го интересува формата, не го интересува съдържанието!

А. Радоловъ (з. в): Насъ ни интересува формата дотолкова, доколкото е необходима да се запазятъ самостоятелността, свободата и правата на българския народъ.

К. Муравиевъ (з. в): Естествено.

К. Николовъ (д. сг): А не на българската държава.

А. Радоловъ (з. в): И на българската държава, разбира се.

К. Муравиевъ (з. в): То се подразбира. Нашата група, както казахъ, не се е занимавала съ тоя голѣмъ въпросъ никой пътъ, но азъ лично ще ви кажа, че такава една конфедерация, даже ние да я искаме, отгатыкъ ще ни се отговори съ пълненъ отказъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: То не се знае.

К. Муравиевъ (з. в): Никой пътъ нѣма да приематъ отгатыкъ. Защо? Искате покрай хърватския, словенския, македонския, да се прибави и българскиятъ въпросъ ли? Естествено, че тѣ не ще приематъ това.

И. Петровъ (д. сг): Знаете тия работи.

К. Муравиевъ (з. в): Азъ смѣтамъ, че и вие ги знаете, щомъ ги повдигате.

Т. Христовъ (д. сг): В. „Пладне“ на чия кауза служи?

К. Муравиевъ (з. в): Това не е работа на Парламента.

Т. Христовъ (д. сг): Той се пласира най-много между вашитѣ хора.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ А. Христовъ)

К. Муравиевъ (з. в): Нѣмамъ нищо общо съ в. „Пладне“ и затова не мога да ви кажа нищо. Този въпросъ не може да бѣде предметъ на разправи отъ трибуната на Народното събрание.

Г. г. народни представители! Азъ декларирамъ, че външната политика на Земледѣлския съюзъ е политика на миръ, на добросѣдски отношения, при запазване, разбира се, добре разбранитѣ интереси на българската държава.

Ние одобряваме общитѣ линии на външната политика, очертани отъ г. министра на външнитѣ работи, защото тѣ сѣ и наши, но не можемъ въобще да одобримъ политиката на правителството, защото тя, по причинитѣ, които изброихъ по-рано, не може да даде единъ добъръ резултатъ, който да бѣде отъ полза за българската държава и за българския народъ. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Н. Пждаревъ (д. сг): Не намирате ли вънъ отъ България причинитѣ за това?

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Боянъ Смиловъ.

Б. Смиловъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Бюджетопроектътъ на Външното министерство за тази година, който е поставенъ на разглеждане днесъ въ Камарата, почти не се различава отъ този, който се гласува миналата година. Като вземамъ думата по бюджета на това министерство, азъ нѣмамъ за главна целъ да се спирамъ върху самото устройство на това министерство или да се спирамъ да разглеждамъ отдѣлнитѣ параграфи отъ бюджета; моята задача е да се спра върху политиката, следвана досега отъ г. министра на външнитѣ работи, респективно, отъ правителството на Демократическия сговоръ, защото мисля, че когато ще се гласуватъ кредити по това ведомство, същевременно съ одобрението на техническата, така да се каже, организация на Министерството на външнитѣ работи, се потвърждава и одобрява самата външна политика на кабинета.

Г. г. народни представители! Въ Англия има обичай, когато парламентътъ не е доволенъ отъ действията на единъ министъръ, правятъ предложение за намаление на неговата заплата. Този парламентаренъ обичай ние го нѣмаме и ние, ако не сме доволни отъ дейността, да кажемъ, на министра на външнитѣ работи, не можемъ да искаме намаление на неговата заплата, но имаме правото да не гласуваме кредититѣ, които сѣ предвидени въ бюджетопроекта и съ това да подчертаемъ, че не одобряваме дейността на министра на външнитѣ работи. Азъ мисля, че това наше право се оправдава, толкова повече като имаме предъ видъ, че Министерството на външнитѣ работи, взето изцѣло като такова, по много важни събития изъ областта на нашата външна политика е дало изобилни доказателства, че е водило недостатъчно умѣло възложена му задача.

За съжаление, г. г. народни представители, може да се констатира, че отъ дълги години Министерството на външнитѣ работи изобщо не е проявявало онѣзи инициативи, които трѣбваше да проявява, особено следъ войнитѣ. И азъ считамъ, че първата, голѣмата задача на Министерството на външнитѣ работи е да бди надъ националнитѣ интереси на България и да ги защитава. Всички други функции на това министерство сѣ акцесоарни, по всички други функции Министерството на външнитѣ работи се явява като единъ посредникъ между външния свѣтъ и различнитѣ наши държавни ведомства. Но, както казахъ, главната, принципиална задача на Министерството на външнитѣ работи е да бди върху националнитѣ интереси на България и да ги защитава.

И азъ сега си задавамъ въпроса: дали действително нашето Министерство на външнитѣ работи е бѣло зорко върху нашата национална кауза; дали действително то е предугаждало и отстранявало всички онѣзи атаки, които систематически се сипѣха върху нашитѣ национални интереси; дали въобще то е водило една по-активна и систематична борба, за да може да извоюва по-нови позиции въ защита на нашитѣ национални интереси и, най-сетне, дали то не е попадало въ положение да бѣде изненадано по известни въпроси, засѣгащи отношенията между насъ и други държави, и да се е явявало неподготвено да защити нашата кауза?

Г. г. народни представители! Задавайки си така въпроситѣ, азъ считамъ, че ние загубихме дветѣ войни поради отсъствието на една единствена наша национална политика, една политика възприета и следвана еднакво отъ всички политически партии, една политика, която съ еднаква ревност и усърдие да е била следвана отъ всички у насъ. Това бѣ единствената причина, за да не успѣемъ въ разрешаването на нашия националенъ въпросъ, който бѣ повдигнатъ за разрешение съ последнитѣ две войни. Азъ считамъ, че следъ това минало и следъ съзнаването на тази голѣма грѣшка, нашъ дългъ следъ войнитѣ бѣ да съсрѣдоточимъ всичкото си внимание върху Министер-

ството на външните работи. Тамъ ние трѣбваше да сгруппираме най-способните, най-характерните, най-опитните, най-добрите сили на нашия народъ. Защото, г. г. народни представители, следъ войните на насъ не остана нищо друго, освенъ пропагандата, печата, словото, убеждението, като единствени срѣдства за защита на нашите национални интереси, противъ интригата, противъ клеветата и противъ политическото влияние на нашите противници предъ външния свѣтъ. И азъ се питамъ: какво направихме ние следъ войните въ това отношение, при тази важност на Министерството на външните работи, при тази негова капитална задача? Дали действително ние съсрѣдоточихме всичкото си внимание върху опитните, характерните, първите сили на нашия народъ, които могатъ да отговарятъ на тази задача, правилно да защищаватъ националните интереси на българската държава, или нашите дипломатически постове следъ войните се възложиха на хора, взети отъ училищната катедра; взети може би отъ протокола? Хората, които днесъ сѣ наши дипломатически представители, може би притежаватъ много други добри качества, но — безъ да искамъ да ги обиждамъ като личности — азъ констатирамъ, че тѣ сѣ малко подготвени за ролята, която има да изпълняватъ, безъ специална политическа подготовка, каквато трѣбва да иматъ хората на такъвъ постъ — представители на държавата — безъ специални политически връзки вътре и вънъ отъ държавата.

Самъ г. министъръ Буровъ въ една своя речъ набеляза необходимостта отъ промѣна на дипломатическия персоналъ, но ето вече четири години какъ той е министъръ на външните работи, вие виждате, че устройството на този голѣмъ апаратъ, най-сжществената частъ отъ Министерството на външните работи — дипломатическия персоналъ — си остава така, а и днесъ не знаемъ дали г. министърътъ има намѣрение — поне дотогава, докогато има честта да бжде министъръ на външните работи — да се занимае съ този въпросъ, за да може, чрезъ едно подбиране на хората, да се даде една по-правилна защита на нашите национални интереси.

• Ние имаме, г. г. народни представители, голѣмъ дипломатически персоналъ. Станаха конференции въ европейските столици по въпроса за малцинствата, сжщо и по българските малцинства, и ние досега не сме видѣли нито единъ отъ нашите дипломатически представители да напечати въ нѣкой европейски вестникъ, тукъ-тамъ, нѣкои извадки отъ речитѣ въ тия конференции. Ние даже не сме видѣли напечатани статии отъ наши дипломатически представители по голѣмитѣ политически, стопански и национални въпроси, освенъ, ако се не лъжа, отъ г. Недковъ, който отъ време на време се явява въ виенската преса по тия въпроси. Такава една дейностъ, г. г. народни представители, безъ инициатива, е пакостна за сжществените задачи, които сѣ възложени на нашето Министерство на външните работи. Нашите дипломати изобщо не можаха да си създадатъ връзки съ пресата, защото днесъ е понятно, че пресата е форумъ на народитѣ, че чрезъ пресата се създава общественото мнение по всички голѣми и малки въпроси и тя даже налага решението на тия въпроси. Нашиятъ дипломатически корпусъ, който нѣма друго срѣдство освенъ туй, като-че-ли сжсѣ съ тази сила, която, както знаемъ, англичанитѣ наричатъ четвърта сила, а самъ г. министърътъ на външните работи, при разискванията по миналогодишния бюджетъ, мисля, обяви като първа велика сила. Шомъ е тъй, азъ считамъ, че това е единъ много голѣмъ дефектъ въ представителния персоналъ на българската държава. На този персоналъ не трѣбва да се гледа само така, като на хора чиновници. Неговата задача е по-специална, много по-обширна, много по-деликатна. И ако действително той бѣше реформиранъ, моето мнение е, че по много въпроси ние можехме да излѣземъ съ по-добра защита и най-главното, че Министерството на външните работи, разгледано така като цѣло, можеше да дава съвършено други информации на министъра. Да вземемъ, напр., случая съ въпроса за репарациитѣ въ Хагската конференция. Всички ние — общественото мнение, заедно съ правителството — вѣрвахме, че такъ, както бѣше сложенъ въпросътъ за конференцията, той нѣма да засегне българските репарации; имаше даже успокоения, че българските репарации ще бждатъ отдѣлени отъ общия въпросъ за репарациитѣ на Германия и на другитѣ държави.

Министъръ А. Буровъ: Както и стана, и Слава Богу, че така стана.

Б. Смиловъ (нац. л.): То е вѣрно, г. Буровъ, само че вие не вѣрвахте, а заедно съ Васъ и ние не вѣрвахме, че въ-

просътъ за нашите репарации ще може да се сложи на общо разглеждане.

Министъръ А. Буровъ: Въпросътъ за германските репарации ще се разрешава като отдѣленъ въпросъ, който да задоволи голѣмитѣ сили кредиторки.

Б. Смиловъ (нац. л.): Азъ не влизамъ сега въ сжщевството на репарационния въпросъ; ако въ реда на мислитѣ ми дойде да направя това, азъ ще кажа нѣколко думи и по него, а сега използвамъ случая, за да подкрепя моята първа мисль — че поради голѣмия недостатъкъ на нашите представители. . .

Министъръ А. Буровъ: Не е така, г. Смиловъ. Тамъ е въпросътъ, че не само за нашия представителенъ апаратъ, ами и за представителния апаратъ на най-добре уведомената дипломация — не искамъ да кажа името ѝ — оставянето на въпроса за ориенталските репарации въ последния день бѣ сюрпризъ. И моите информации по този въпросъ не ги имамъ толкова отъ наши представители, колкото отъ представители на най-информиранията дипломация на Европа.

Б. Смиловъ (нац. л.): Толкова по-зле. Съ това вие давате единъ аргументъ въ полза на моята мисль.

Министъръ А. Буровъ: Никакъ не. Въпроситѣ се развиха тамъ, както винаги става, въ последния моментъ, подъ натиска на заинтересованитѣ държави, които откажаха да подпишатъ плана Йѣнгъ, ако не се взематъ известни решения. Това е точно въпросътъ. Никакви заключения ни за непредвидливостъ, ни за неподготвеностъ не можете да извадите отъ туй обстоятелство.

Б. Смиловъ (нац. л.): Заключениеята си азъ радя отъ това, че имаше известно доволство, че така се развиватъ въпроситѣ, . . .

Министъръ А. Буровъ: И пакъ има това доволство.

Б. Смиловъ (нац. л.): . . . че този въпросъ нѣма да бжде разгледанъ въ обща конференция, а излѣзе тъкмо обратното.

Министъръ А. Буровъ: Пакъ така излѣзе — че предвидително се разреши въпросътъ за германските репарации, че чрезъ тѣхъ се задоволиха напълно голѣмитѣ кредитори и, следователно, нашето положение остана по-леко и голѣмитѣ кредитори можаха да се откажатъ отъ всѣкакви претенции върху българските репарации, благодарение на което стана и намалението на тѣзи репарации.

И. Петровъ (д. сг.): (Къмъ Б. Смиловъ) Вие знаете, че нѣкои членове отъ чуждитѣ делегации бѣха си заминали отъ Хага.

Б. Смиловъ (нац. л.): Бѣха си заминали принципалните делегати, а конференцията продължаваше да заседава. Тамъ бѣше изненадата, че не бѣхме се явили подготвени по въпроса, защото ако сжществуаше тази подготовка, нѣмаше защо да се яви нужда отъ пътуването на г. министъра на външните работи, заедно съ г. министъра на финанситѣ, въ Римъ, Парижъ и Лондонъ.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ, че този въпросъ е голѣмъ въпросъ и че представителниятъ персоналъ у насъ не бива да се оставя така, както е оставенъ — да се сведе до единъ чиновнически персоналъ, безъ да разбира голѣмата задача, която му е поставена да изпълнява. Аслж, благодарение на такава една информация, която азъ считамъ слаба, ние дойдохме до Цариградския протоколъ. Ние отидохме въ Цариградъ, за да санкционираме не нашата теза — тукъ азъ се различавамъ въ възгледа си отъ г. министъра на външните работи — а югославянската теза, която не е наша и която не е тезата на истината. По силата на пиротските преговори и на софийските конвенции, създаде се една смѣсена комисия съ назначение да урежда граничните конфликти. Но когато напоследъкъ се явиха факти на хвърляне на бомби вътрѣ въ Югославия, на десетки километри далече отъ границата, веднага, по силата на тѣзи преговори и конвенции, се поиска да се свика смѣсената комисия, за да установяватъ атенити и атенитори по нѣкакви си вестникарски статии и шпионски донесения и за да се търси непременно отъ българското правителство и отъ българските власти отговоръ

ност за атентати, извършени от едни неизвестни атентатори. А въ същото време, когато се атакуват българските постовете, когато се избиват и разпъват на кръстъ българи на самата граница, никой, по силата на тѣзи преговори и конвенции, не поиска да се свика на заседание съществуващата смѣсна комисиия, да разгледа тѣзи варварски насилия и да опредѣли отговорноститѣ за тѣзи случаи, извършени на самата граница и които случаи се обгръщатъ въ компетенцията на тази комисиия.

Азъ считамъ, г. г. народни представители, че този Цариградски протоколъ, който — г. министърътъ на външнитѣ работи може да не се съгласи съ това — азъ наричамъ нещастенъ протоколъ, е алфата на новия политически езикъ въ отношенията между насъ и Сърбия и че отсега нататъкъ той ще създаде много и огромни затруднения за българската държава.

Министъръ А. Буровъ: По този въпросъ толкова дълго и обширно се обяснявахме преди два месеца тукъ — и мене ми се струва, че тогава доказахъ всичката парадоксалностъ и несъстоятелностъ на тази теза — че се чуда, че имате куражъ, г. Смиловъ, да се връщате на него, и то съ такава самоувереностъ и патетичностъ.

Б. Смиловъ (нац. л): Каква патетичностъ? Вие сте патетиченъ.

Министъръ А. Буровъ: Това, което говорите, е абсолютно несъстоятелно.

Б. Смиловъ (нац. л): Вие считате, че сте освѣтили въпроса.

Министъръ А. Буровъ: Въротно Вие не сте ме слушали.

Б. Смиловъ (нац. л): Вие считате този протоколъ за спасителенъ.

Министъръ А. Буровъ: Нито го смѣтамъ спасителенъ, нито го смѣтамъ фаталенъ, а го смѣтамъ като единъ скромненъ актъ въ реда на една политика на добросъседство и на уреждане на минали отношения. И дотолкозъ, доколкото въ прилагането на този актъ се туря добра воля и добросъвестностъ отъ дветѣ страни, отъ него можемъ да очакваме полезни резултати; ако, обаче, се туря зла воля, не само този актъ, но каквито щете интернационални конвенции да бждатъ подписвани, тѣ ще се обърнатъ въ chiffons de papier, както казахъ навремето.

Б. Смиловъ (нац. л): Така е.

Министъръ А. Буровъ: Следователно, не бива нито да надценяваме, нито да подценяваме.

А колкото за алузията, която направихте за избивани българи на границата, безъ анкета и пр., азъ трѣбва да Ви заявя, че нито Външното министерство, нито Вътрешното, нито Военното, нито нѣкой другъ мѣродавенъ у насъ държавенъ организъмъ е получилъ каквито и да било сведения отъ такъвъ характеръ, засѣгащи български подданици, засѣгащи актове, извършени на българската граница или на българската територия — да се разберемъ — които биха могли да подпаднатъ подъ каквато и да било анкета.

Д. Гичевъ (з. в): За българи става въпросъ.

Министъръ А. Буровъ: Вие си въобразявате, че, по силата на тази конвенция или на каквато и да било друга, ние можемъ да предизвикваме такава съвмѣстно анкетирание въ чужда територия?

Д. Гичевъ (з. в): Не по силата на конвенцията, а само единъ постѣпки.

Министъръ А. Буровъ: Вие не сте чели конвенцията. Тукъ се говори за прилагането ѝ, и азъ отговарямъ на тази критика на г. Смилова, защо не сме прибѣгнали къмъ тази конвенция, за да анкетирате известни случаи, които засѣгатъ българи.

И. Абаджиевъ (з. в): Но какъ ще си обясните това: днесъ сме 1 май, а никакви резултати нѣма?

Министъръ А. Буровъ: Между насъ и Югославия се е натрупала толкова вражда отъ миналото, презъ душитѣ на

двата народа сѣ минали толкова горчивини, че недейте си прави илюзии, какво при прилагането на единъ новъ курсъ, на една нова конвенция, ще намѣримъ подготвени умствено и морално органи, които още отъ първия день ще дадатъ на една такава конвенция, която осветява единъ новъ курсъ, оная пълнота на съдържание, онзи смисълъ и онази целесобразностъ, която очакваме. Винаги има единъ периодъ на tâtonnement, на търсене. Инструкции се даватъ — едни ги разбиратъ по единъ начинъ, други ги разбиратъ по другъ начинъ. Азъ съмъ убеденъ въ това, което казахъ и напредъ: когато се настанятъ тамъ комисиитѣ въ единъ съставъ, който дава пълна гаранция за обективностъ, за компетентностъ и за разумъ, азъ съмъ убеденъ, че конвенцията ще може да бжде прилагана още въ своята първа частъ, т. е., по отношение на доброволното замѣняване, и ще даде резултати. Убеденъ съмъ, че колкото по-голямъ процентъ отъ случаитѣ ще бждатъ ликвидирани чрезъ доброволно спогаждане, толкова ефикасността на тази конвенция, отъ точка зрение морална и политическа, ще бжде по-голяма. Убеденъ съмъ, че това се сподѣля и отъ съответното югославянско правителство. И мога да Ви кажа, че въ този духъ работимъ.

А. Малиновъ (з. в): Поне единъ случай на доброволно ликвидирание трѣбва да има.

Министъръ А. Буровъ: Недейте се отчайва и недейте бърза да предричате фалитъ на това дѣло, преди да му сте дали времето да видимъ какво то ще даде. Съ такъвъ краенъ песимизмъ, съ такъвъ краенъ скептицизмъ не се създава обнова въ отношенията между два народа и две държави, които до вчера сѣ били въ враждебни отношения. Ако ние стоимъ винаги съ туй чувство на дълбоко недовѣрие, съ тази болезнена подозрителностъ, колкото и да е била тя оправдана въ миналото, не можемъ да направимъ стѣпка напредъ, г-да. Ще стоимъ тукъ на Балканитѣ изолирани, настрѣхнали, враждебно гледани, да сънуваме за нашитѣ болки, да ги оплакваме, безъ да измѣнимъ съществено нищо, въ никакво отношение. Азъ не бихъ желалъ, въ всѣки случай, отъ наша страна да дойде отговорността за единъ такъвъ безогледенъ, яловъ скептицизмъ. Нека, напротивъ, свѣтътъ да разбере, че отъ наша страна, въпрѣки всички страдания, въпрѣки всички горчивини на миналото, има още волята и върата за едно по-свѣтло бъдеще и че, доколкото зависи отъ насъ, ние добросъвестно подаваме ръка и правимъ тѣзи стѣпки, за да създадемъ това свѣтло бъдеще. Азъ съмъ го казвалъ и другъ пътъ тукъ: не е достатъчно да говоримъ за миръ, не е достатъчно да бждемъ мимотворни на дума. Мирътъ е едно живо дѣло, което трѣбва да се гради, което трѣбва да се твори, което трѣбва да се зида. Тогава нашето миролюбие ще бжде ефикасно, тогава то ще излѣзе отъ областта на празнитѣ приказки, за да влѣзе въ областта на политическитѣ реалности. Е добре, България има нужда да даде тѣзи доказателства на мирно творчество и нищо нѣма да изгуби, ако въ своята добросъседска въра тя се окаже, че е била прекалено оптимистична — нищо нѣма да изгуби, удрявамъ ви. Други може да изгубятъ, а тя не ще изгуби. Извинете, г. Смиловъ, че Ви прекъснахъ.

Б. Смиловъ (нац. л): Напротивъ, това бѣше важно да го чуемъ.

Министъръ А. Буровъ: Но азъ Ви прекъснахъ, защото мене ми се струва, че съ туй ще избѣгнемъ нѣкой излишни критики и думи.

Б. Смиловъ (нац. л): Вашето възражение ме навежда върху въпроса за така нареченитѣ югославянско-български отношения, който въпросъ Камарата не може да избѣгне, и по който въпросъ, както казахте Вие, дотогава, докогато ние сме съ болезнено подозрение спрямо целитѣ на югославянското правителство и спрямо актоветѣ, които излизатъ отъ страна на нашето правителство, съ огледъ да се създадатъ действително едни искрени добросъседски отношения, никога нѣма да има миръ и добри отношения между насъ и Югославия. Азъ считамъ, г. министре, че и да се освободимъ, както сме се и освободили, отъ подобни подозрения, не е причината у насъ, задето тия отношения колкото повече ги бистримъ, толкова повече се размѣтватъ, защото източникътъ на тѣзи отношения самъ по себе си не е чистъ, източникътъ на тѣзи отношения не се намира у насъ, а другаде, намира се въ Югославия. Та нима насъ могатъ да обвиняватъ за невъзможността да се постигнатъ целитѣ на тази политика, за която Вие

току-що говорихте? Кое прѣчи — дали само тѣзи психологически предпоставки за нѣкакво подозрение на едни къмъ други, затуй защото сме водили две войни, или има нѣщо реално, живо, за да не може да стане туй, което се желае отъ цѣлия свѣтъ, отъ всички европейски държави, което се желае и отъ насъ, и отъ правителството, и отъ българския народъ?

Но, г. г. народни представители, азъ искамъ да зная, кое спѣва нашитѣ отношения, за да не могатъ тѣ да бѣдатъ приятелски и отлични — отношенията между насъ и Югославия? Дотогава, докогато не бѣждатъ изпълнени известни условия, каквито и условия да правятъ българскитѣ правителства, колкото и миролюбиво да подготвятъ тия отношения, никой пътъ не ще можете да ги осъществите, затуй защото тамъ има нѣща, които не зависятъ нито отъ волята на българското правителство, нито отъ волята на българския народъ — има единъ въпросъ, който се казва македонски въпросъ.

Г-нъ министре на външнитѣ работи! Азъ считамъ, че по въпроса за политиката на сближение, за политиката на истинско приятелство, за политиката на добросъседски отношения може да се говори само тогава, въпрѣки нашето желание и въпрѣки всичкитѣ ни миролюбиви актове въ външната политика, когато Сърбия изпълни известни условия. А тѣзи условия тя ги знае; тя ги знаеше и преди да извърши политическата окупация на Македония. Тѣ сѣжачитѣ тѣзи условия, които легнаха въ основата на договора отъ 1912 г., когато сръбската държава официално, съ подписа си, предъ очитѣ на цѣлия свѣтъ, потвърди българския характеръ на Македония. Тия условия се знаятъ не само отъ тѣхъ, тѣ се знаятъ и отъ цѣлия свѣтъ, защото толкова международни конференции станаха по въпроса за Македония, дипломатическитѣ канцеларии на всички европейски сили сѣ пълни съ документи за Македония, за борбитѣ на македонскитѣ българи, за борбитѣ имъ за свобода, за реформи и за правото на българския народъ, на българската държава да се грижи и да се интересува за съдбата на своитѣ сънародници, като българи. Ето кѣде е причината. Ето кѣде е, асѣ, централниятъ въпросъ на политиката, която се издига за приятелство между България и Югославия. И азъ слушахъ тукъ отъ преждеговорившия ораторъ г. Муравиевъ да казва: „Дайте да разтворимъ границитѣ за размѣна на визити на представителитѣ на науката, на представителитѣ на културнитѣ дружества, на духовнитѣ сили на България и на Сърбия“. Нищо, г-да, не помага, дотогава, докогато тия условия, които се знаятъ много добре отъ Сърбия, не бѣждатъ изпълнени, за да можете да турите началото действително на едно истинско сближение, на единъ истински миръ, на едни истински добросъседски отношения между насъ и тѣхъ. Тѣ знаятъ тѣзи условия, но не ги изпълняватъ. И азъ ви увѣрявамъ, че дотогава, докогато тѣзи условия не се изпълнятъ, не зависи отъ политиката на което и да било българско правителство тоя резултатъ да се постигне. Защото, г. Буровъ, азъ не ще Ви обвиня, но азъ считамъ, че Вие сте направили всичко не само по пътя на онова, което договоритѣ предвиждаха, но и по пътя на онова, което вашата политика налагаше, да изпълните и извъндоговорни задължения. Вие отидохте и ги изпълнихте само и само за да можете да турите начало, да възвестите и да отбележите успѣха на тази политика, но Вие виждате, че не успѣвате.

Министъръ А. Буровъ: Голѣмитѣ работи мѣчно ставатъ.

Д. Гичевъ (з. в): Народитѣ ще ги направятъ.

Министъръ А. Буровъ: А-а-а! Народитѣ ще ги направятъ!

Б. Смиловъ (нац. л): Г. Буровъ! Позволете, азъ искамъ да отговоря на тоя апострофъ. Народитѣ, г. Гичевъ, нѣма да направятъ това затуй, защото другояче се развива интернационалниятъ проблемъ, който занимава свѣта следъ войнитѣ. Ако вие, г-да, наблюдавате развитието на Лондонската конференция и влѣзете въ дълбочината на този проблемъ, нареченъ интернационаленъ, вие ще видите, че всичко това, което се казва пактъ на Келлогъ, остава бледна буква. Така щото вие оставате народитѣ, защото всички виждаме пакжде вървятъ народитѣ. Народитѣ вървятъ къмъ съвсемъ други цели.

Й. Абаджиевъ (з. в): Защото народитѣ не сѣ дошли още до туй съзнание.

Н. Кемилевъ (д. сг): Какъ вие дойдохте до туй съзнание, а англичани и американци да не сѣ дошли? Хайде холаи!

Г. Чернооковъ (д. сг): (Къмъ Д. Гичевъ) Докато Ви окапе косата, нѣма да можете да дойдете до туй съзнание! (Смѣхъ)

Б. Смиловъ (нац. л): Ето защо азъ считамъ, че по този голѣмъ въпросъ — за отношенията между насъ и Югославия — трѣбва да говоримъ винаги открито, ясно и опредѣлено. И ние ще трѣбва да кажемъ на Европа, на европейскитѣ сили и на Югославия, че за да могатъ да се осъществятъ този желанъ миръ и туй спокойствие, които се искатъ отъ великитѣ сили и отъ насъ, то непременно трѣбва да се изпълнятъ условията, за които споменахъ и които сѣ основата на развитието на по-нататъшната ни политика.

Но вие виждате сега, г. г. народни представители, че великитѣ сили искатъ да се запази мирътъ тукъ, на Балканитѣ, искатъ запазване на добросъседскитѣ отношения, искатъ една политика на приятелство и сближение.

Министъръ А. Буровъ: Да, да.

Б. Смиловъ (нац. л): Това, което искатъ тѣ, искаме го и ние. Това е и наша политика. Защото не сме ние, които можемъ да застрашимъ и поставимъ въ опасностъ спокойствието и мира на Балканитѣ, защото ние сме малката държава България — повалена, обезоружена, застрашена, безъ армия. Какъ може, прочее, да се твърди при всѣки единъ инцидентъ, отъ естеството на тия, каквито ги знаете, че непременно България е, която смущава? И както виждате все тукъ се струпеатъ всичкитѣ съвети и предупреждения на всички велики сили, като че ние сме действително главнята, която ще дойде да подпали пожара на Балканитѣ, да наруши спокойствието и добросъседскитѣ отношения въ този неспокоенъ кѣтъ на Европа.

Министъръ А. Буровъ: За щастие, не само тукъ е причината.

Б. Смиловъ (нац. л): И азъ си задавамъ именно този въпросъ: какъ може да се предполага или да се счита, че България е, която може да смути този миръ и добросъседскитѣ отношения? Кой може да смути? Нали силнитѣ, незастрашенитѣ? А ние сме застрашенитѣ, слабитѣ. Дали мирътъ между две държави се застрашава отъ този, който лоялно, правилно, въ пълни детайли изпълнява договора, сключенъ между тѣхъ, въ всичкитѣ негови постановления, или отъ този, който не изпълнява този договоръ, който съществува между тия две държави? Ние въ туй отношение не само че можемъ да вземемъ премия за точно изпълнение на договоритѣ, но сме отишли даже много далеко, като сме изпълнявали и извъндоговорни изисквания, само и само да не падне подозрение върху насъ, че сме въ намерение да нарушимъ и смутимъ спокойствието и сигурността тукъ, на Балканитѣ. Азъ считамъ, г. г. народни представители, че мирътъ на Балканитѣ се смущава отъ онѣзи, които искатъ чрезъ насилие да смачкатъ онѣзи народи, които имаха нещастieto да попаднатъ подъ тѣхна властъ следъ войната. Мирътъ и спокойствието на Балканитѣ нарушаватъ онѣзи, които и днесъ пуснаха валяка на страданията и на смъртта върху тѣлото на Македония, и които искатъ и въ свободна България да задушаватъ зхото на тѣзи писъци, отъ страхъ да не би туй ехо да прозвучи чакъ въ Европа, да събуди и раздрусъ свършено заспалата нейна съвѣст и да направи отъ тѣзи страдания въпросъ европейски, въпросъ голѣмъ. Ето кой смущава мира въ Европа, ето кой е отговоренъ за неосъществимостта на политиката на разбирателство и на добри приятелски отношения!

Но азъ считамъ, че каточели истинскиятъ смисълъ на този Цариградски протоколъ е тъкмо това — да смути тѣзи добри приятелски отношения, и че този последенъ кадрилъ, който стана у насъ съ македонцитѣ, съ тѣхното разкарване и арестуване и т. н., тая политика, въобще, да нѣмаме куражъ открито да кажемъ на европейскитѣ сили и на Югославия това, което трѣбва да се махне между насъ, за да настѣпи миръ и спокойствие — това именно създаде резултата, който е налице: смугенитѣ добри приятелски отношения между дветѣ държави.

Даже нѣщо повече. Нѣкои считатъ, че македонското движение, заедно съ своята революционна организация, може всѣки пътъ да бѣде премахнато ей така, сѣ единъ замахъ, като че това движение и тая организация сѣ създадени отъ волята и по каприза на нѣкого си. Това не е

вѣрно, г. г. народни представители! Това е едно движение, създадено от борбитѣ и страданията на единъ народъ, който се бори за своитѣ човѣшки права и за своята националност. Това е едно движение, което е резултатъ на първия Берлински договоръ и впоследствие на последващитѣ договори, които предвиждаха, които санкционираха, които опредѣлиха и оправдаха съществуването на българскитѣ малцинства въ границитѣ на Югославия, и които малцинства не се радватъ днесъ на онѣзи права и свободи, каквито се обезпечаватъ отъ самитѣ договори за миръ. Защо тогава трѣбва да мълчимъ, и защо българското правителство не може да намѣри у себе си куражъ да открие тази рана и ясно и положително да сложи този въпросъ и предъ великитѣ сили, и предъ Югославия?

Г. г. народни представители! Вие виждате, че когато дойде да се говори по въпроса за българо-югославянскитѣ отношения, тогава се изпрѣчва една сръбска теза, която не ви допуска нито за моментъ да мислите, че въ Македония има българско малцинство, като се поддържа, че македонското население не е освенъ чисто сръбско. Това е една погрѣшна и неправилна теза, това е една невѣрна теза — теза, която се опровергава не само отъ изобилнитѣ доказателства, които се намиратъ въ архивитѣ на дипломатическитѣ канцеларии на Западъ, теза, която днесъ се опровергава и отъ най-старитѣ архиви въ турскитѣ канцеларии, но и теза, която днесъ се опровергава и отъ самото население въ Македония. Вие си спомняте, че преди 2—3 месеца избѣгаха отъ Македония трима видни македонци — единъ бившъ кметъ на Скопие, единъ бившъ депутатъ отъ Скупщината и единъ бившъ съдия на сръбска служба — и отидоха въ Женева да протестира за насилията, извършени и извършвани въ Македония.

К. Николовъ (д. сг): Тѣ не избѣгаха, а съ паспорти заминаха.

В. Кознички (нац. л): Упълномощени сѫ отъ самото население.

Б. Смиловъ (нац. л): Упълномощени го кажете, избѣгаха го кажете, както щете го кажете, но тѣ напуснаха Югославия и се отзоваха въ Женева.

Г. Чернооковъ (д. сг): Сега е въпросъ, могатъ ли пакъ да се върнатъ.

Б. Смиловъ (нац. л): И задаваме си сега този въпросъ: ако тѣзи хора, тѣзи нови апостоли на свободата, тѣзи — забележете — интелигентни хора, представляващи най-интелигентната частъ на македонското население, действително бѣха сръби споредъ тезата, която Югославия винаги противопоставя, или споредъ тази теза, че нѣма никакво малцинство въ Македония, защо тѣ отидоха въ Женева, за да пледиратъ правата на малцинството въ Македония? Защо отидоха тѣ да се борятъ оттамъ срещу насилията, които се вършатъ въ тѣхната злощастна страна — насилията засѣгащи не само отдѣлната личност, но насилията, които се изразяватъ въ най-чудовищното посегателство, което може да се извърши въ XX-я вѣкъ: това е денационализацията, съ която се постѣга върху дадена народностъ въ границитѣ на една държава — нѣщо, което систематически и планомерно се върши въ Югославия? Ако тѣзи хора бѣха сръби, та нима тѣ щѣха да отидатъ въ Женева да се борятъ за правата на едно чуждо тѣмъ малцинство? Азъ не бихъ желалъ, оборвайки горното несъстоятелно сръбско твърдение, да вземамъ за примѣръ македонцитѣ въ България, защото ще се възрази, че тѣ сѫ най-сетне живущи въ България, намиратъ се подъ влиянието на България. Но вземете за примѣръ, освенъ стотинцитѣ хиляди емигрирали у насъ македонци, още и тѣзи десетки хиляди македонци, които сѫ се изселили и се изселватъ въ другитѣ държави — въ Америка, въ Ромъния, въ Албания и т. н. Защо тѣзи хора се изселватъ, и защо се борятъ тѣ за правата на своята народностъ, за своитѣ малцинства? Вземете студентитѣ-македонци, които следватъ въ всичкитѣ европейски университети днесъ. Защо тѣзи млади хора, избѣзали изъ границитѣ на Македония, се борятъ съ такава пламенно въдусшевение за своята националностъ и за човѣшки права? Защо? Защото сѫ сръби, както винаги сръбската теза ее противопоставя, когато се повдигне този въпросъ?

Г. г. народни представители! Има и другъ единъ случай за отбелязване, който фанира и който прави силно впечатление. Вие виждате, че днесъ се осжждатъ по на 10—15 години затворъ архитекти и инженери — най-инте-

лигентната частъ отъ това македонско население — и се държатъ въ затворитѣ. Вие виждате, че само по едно подозрение даденъ гражданинъ, който не иска да се чувствувашъ сръбинъ, веднага се осжжда и се затваря. Ами нима всички тѣзи данни, всички тѣзи факти, нима всичко това не съставя единъ тежъкъ обвинителенъ актъ срещу тази държава?

При това положение на нѣщата азъ си поставямъ въпроса: какво направи нашето правителство, какво направихъ нашето Министерство на външнитѣ работи? Разгледа ли то положението чѣ неговата чѣлостъ, събра ли то тѣзи материали, систематизира ли ги, отнесе ли ги предъ обществено мнението въ Европа, направи ли искане предъ европейскитѣ сили, за да може да се направи, за да може да се даде онова минимумъ нѣщо, което е необходимо, за да може да се постигнатъ целитѣ на тази политика, наречена „спокойствие на Балканитѣ“ — цели, искани, преследвани отъ великитѣ държави, искани и преследвани и отъ насъ? Азъ не виждамъ въ това отношение Министерството на външнитѣ работи да е направило много нѣщо. Напротивъ, то винаги отбѣгва този въпросъ — като-че-ли той не съществува за насъ.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ, че този нашъ интересъ по въпроса за малцинствата може да се прояви по два начина: или българското правителство открито и ясно, по приятелски начинъ, да се отнесе до България и въ името на расовитѣ нужди, въ името на необходимостта отъ добросъседство, въ името, ако щете, на бъдещето на южнитѣ славяни, да поиска, щото на македонското население въ границитѣ на Югославия да се дадатъ най-обикновенитѣ права, да се дадатъ условията, при които това население може да се развива, като се ползува отъ своя езикъ, като се ползува отъ своята черква, като се ползува отъ своитѣ народни обичаи, или пъкъ Министерството на външнитѣ работи да избере другия пътъ: всички тия въпроси да ги сложи открито предъ великитѣ сили и да иска отъ тѣхъ да направятъ най-малкото нѣщо, което може да се иска — да се съблюдаватъ договоритѣ за миръ, които опредѣлятъ и санкциониратъ правата на малцинствата и които договори носятъ подписитѣ на самитѣ тия велики сили.

Но, г. г. народни представители, за да може едно българско правителство да успѣе въ една такава политика, азъ считамъ, че ние не само ще трѣбва да бъдемъ наясно и открито по този въпросъ, но същевременно ще трѣбва да намѣримъ и нашитѣ приятели, които, за голѣмо щастие, българскитѣ народъ има — има ги на Западъ, има ги и на Изтокъ. Има ги затова, защото интереситѣ на голѣмитѣ държави се допълнятъ и закрѣпчаватъ съ интереситѣ на малка България. Следователно, това, което става до днесъ, много ясно ни показва, че по въпроситѣ, които сѫ сложени да се разрешаватъ въ голѣмитѣ европейски конференции, може да се успѣе само тогава, когато България намѣри своитѣ приятели отъ крага на великитѣ сили и се облегне на тѣхъ, за да добие една по-голѣма и по-пълна защита на тия народни интереси.

Но има известни срѣди у насъ, които въздигатъ до божество това, което се казва Европа, и които считатъ, че всичко трѣбва да се иска отъ Европа, че всичкитѣ надежди трѣбва да бъдатъ възложени тамъ и ние трѣбва да треперимъ и да гледаме да не би тая Европа да се разсърди нѣкакси на малката България. Това би било вѣрно, г. г. народни представители, ако сложимъ въпроса: на коя Европа можемъ да разчитаме за подкрепа и защита на нашитѣ национални интереси — дали на Европа като нѣщо цѣло? Европа, обаче, взета като нѣщо цѣло, въ политиката не представлява нищо, тя би могла да бѣде единъ фетишъ за единъ фаталистъ, за единъ човѣкъ безъ инициатива, безъ воля и безъ вѣра въ себе си. Сама по себе си Европа не може и да представлява нѣщо; тя може да вдъхновява писателя, може да вдъхновява поета, за да възхвали гения на Европа, цивилизацията, културата, изобретенията, науката, но за реалния политикъ Европа не е нищо друго, освенъ единъ контингентъ отъ 26 държави съ най-противоречиви интереси, една отъ друга по-егоисти и по-меркантилни, държави, намиращи се въ една борба на постоянно надлъгване, държави, които съветватъ другитѣ да водятъ политика на миръ, а себе си въоръжаватъ за война. Само когато така се погледне на Европа ние ще можемъ да се освободимъ отъ най-голѣмия си недостатъкъ — да възлагаме всичко на Европа, да разчитаме за всичко на Европа; ще можемъ потрезво да погледнемъ на нѣщата и ще можемъ да се освободимъ отъ най-опасната насока въ нашата политика —

да считаме, че народният и национални интереси могат да зависят изключително от мъдростта на чужденеца.

Ние считаме, че за да може България да благоденствува, за да може да успява, тя трябва да бъде ценена като елемент на мира и уважавана от европейските държави. Но, за да може да се постигне този резултат, България се нуждае от единомислието на всички свои синове по националната политика. По този въпрос не трябва да има абсолютно никакво различие между партийните групировки. Тамъ всъщност чувства и партийни интереси трябва да бъдат снети и всички трябва да бъдат сплотени около една единствена национална политика.

Азъ считамъ, че за да може българската политика успешно да помогне на националната кауза на България, тя трябва да отговаря на следните условия. Първо, тая политика да бъде държавна, да бъде одобрена и прегърната безрезервно от всички. Партийните разбирания и партийните чувства да изчезнат и всички да й служат с еднаква ревност и еднаква преданност. Второ, тая политика да бъде строго национална, съ ясно определена програма, която да защитаваме всички с една воля и с една мисъл. И, трето, да бъде пропита от миролюбие, но не от миролюбието, проповядвано от известни пацифисти, но от миролюбие, основано върху почитането на правата на малцинствата, признати от мирните договори. Само ако такава една политика се възприеме и следва от цял български народъ, независимо от това, кой ще бъде министър на външните работи, ще може действително много ефикасно да защитимъ нашите национални интереси и ще можемъ много скоро да извоюваме ония позиции по националния въпрос, които вече загубихме и които навремето съ толкова жертви и съ толкова усилия бяхме спечелили.

Г. г. народни представители! Свършвамъ и казвамъ, че пасивътъ въ политическата партия на България е вече уреденъ. Той се уреди или доуреди отъ г. министъра на външните работи, като за доуреждането на този пасивъ се заложи трудътъ и потътъ на десетки поколения, за да можемъ да обезпечимъ нашите кредитори. Активътъ въ тая политическа тетрадка стои откритъ. Той не е сведенъ още на добър край. И азъ смѣтамъ, че ако политиката на единъ министър на външните работи непосредствено, първата или втората година следъ войната можеше да намѣри своето оправдание, днесъ вече тая политика на пълзене, политика на раболепие, на пасивно отнасяне трябва да бъде замѣнена съ една по-активна политика, за да може по тоя начинъ да туримъ най-после край на нещастията и мъките на измѣнена и нещастна България. (Ръкоплъскания отъ националибералите)

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Константинъ Станишевъ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! По моето скромно разбиране, днесъ ни предстои повече да определямъ сръдствата, съ които Министерството на външните работи ще може да преследва своята политика, а не да даваме директиви, каква политика трябва да води то. Чухъ, обаче, че много отъ г. г. ораторите зачекнаха въпроси, които стоятъ вънъ отъ този дневенъ редъ, по моето разбиране. И мисълта да взема думата ми дойде преди малко, съ намѣрение да моля народното представителство да позволи също и на менъ да се отклоня отъ дневния редъ и да възразя поне на нѣкой отъ г. г. ораторите.

Възпрепятствуванъ бѣхъ да взема участие въ спороветъ, развили се въ бюджетарната комисиия на Министерството на външните работи. Въ вестниците четохъ репликата между г. министъра и всички народни представители, които сж настоявали, щото при Министерството на външните работи да се открие единъ отдѣлъ, който да има за задача специално въпроса за малцинствата. Отъ мое име, като народенъ представителъ отъ Петричкия окръгъ, не от името на нашата парламентарна група, смѣтамъ, че г. министърътъ е билъ напълно правъ, като е казалъ, че въпросътъ за малцинствата трябва да бъде дирижиранъ и ръководенъ преди всичко отъ него. Този въпросъ, съ огледъ на нашето по-далечно бъдеще, съ огледъ бъдещето на нашите деца и на нашите внуци, е категорично най-важниятъ отъ всички въпроси, щото ни предстоитъ да разрешимъ. Би било подценяване на въпроса за малцинствата, който е така важенъ, ако се изостави въ рѣцетъ на нѣкой началникъ на отдѣление. Азъ смѣтамъ, обаче, че ако г. министърътъ е свършено правъ да не се съгласява да

се създаде специално отдѣление при Министерството на външните работи за малцинствата, то би могълъ да се съгласи да се създаде бюро, ако нѣма такова сега, което да има специалната задача да събира всички материали, да събира всички данни, да събира всички сведения, що се отнасятъ до българските малцинства въ Добруджа, Западните покрайнини, Македония и пр. Въ това бюро да се поставятъ хора, които ще иматъ амбицията, които ще иматъ добрата воля да събиратъ, като пчели медъ, данни, които могатъ да иматъ значение за правилното решение на въпроса за нашите малцинства, правилното освѣтление на чужденците относно сѣщия въпросъ, та когато единъ чужденецъ се яви въ Министерството на външните работи при министъра на външните работи и поиска известни данни, този последниятъ да може да каже на своите хора: дайте тѣзи данни, и да се дадатъ тѣ на минутата.

Н. Кемилевъ (д. сг): То и сега може.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): За голѣмо съжаление, трябва да кажа, че днесъ не е така. Ние не можемъ да дадемъ даже данни колко македонци, тракийци, добруджанци и хора отъ Западните покрайнини сж намѣрили братски приемъ въ свободна България.

Слушалъ съмъ оплаквания отъ наши пълномощни министри, че получаватъ малки заплати и че това ги възпрепятствувало твърде често да развиватъ такава дейност, каквато биха желали да развиятъ. Казаха ми пълномощни министри: да приемешъ поканата да отидешъ нѣкъде, трябва да бъдешъ готовъ и ти следъ това да поканишъ. Ние, като не можемъ да направимъ това, събираме се твърде често въ своята черупка. Предъ видъ тази голѣма задача, що ни предстои да разрешимъ, добиването права за нашите малцинства, смѣтамъ, че народното представителство би извършило твърде голѣмо дѣло, ако би дало по-голѣми заплати на пълномощните министри.

Председателстващъ А. Христовъ: Г. г. народни представители! Частъ е 8.

Министъръ А. Буровъ: Да се продължи заседанието докато се свърши бюджетътъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Има предложение отъ г. министъра да се продължи заседанието докато се свърши бюджетътъ.

Моля, които приематъ това предложение, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Продължете, г. Станишевъ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Обаче каго се дадатъ добри заплати, ще трябва Министерството на външните работи да потърси и подходящите хора. Защото, г. г. народни представители, мога да кажа смѣло, че не всички наши пълномощни министри иматъ данните, качества, добрата воля да служатъ на поста, на който сж поставени, съ умение, съ разбиране. Нашите пълномощни министри далечъ не могатъ въ отношение освѣтлението на европейското обществено мнение, което все има голѣмо значение при разрешаване на политическите въпроси, да се мѣрятъ, напр., съ пълномощните министри на Югославия. Зная и такива югославянски пълномощни министри, които не се стѣсняватъ да бъдатъ членове и на разни дружества въ Европа и въ Америка, да взематъ участие въ събрания при закрити врата и да освѣтляватъ посетителите по свое разбиране, по свое схващане. А има, за жалостъ, такива наши пълномощни министри, които не могатъ да намѣрятъ аргументи, доводи да оборятъ сръбската тези. Питаше ме единъ: „Сърбите казватъ, че македонското население до 1804 г. било сръбско, за такова то заявявало, че е. Обаче когато въ 1804 и 1806 г. Сърбия направила едно движение революционно срещу отоманската империя и турците се отдали на репресии, това население, за да спаси своята кожа, казалъ, че е българско. Какво можете да възразите?“ — Какво ли? Ще питамъ сърбите: ако ние следваме тази логика, какете ми, защо сѣщото население презъ руско-турската война и особено следъ Берлинския договоръ, когато Македония отново бѣ върната на турците и тѣзи последните се нахвърлиха съ дивъ бѣсъ върху славянското население въ Македония, върху българите, отъ жалъ, че сж изгубили една цвѣтуща провинция, защо сѣщото това население, за да спаси пакъ кожата си, не каза, че е сръбско, а, напротивъ, въ продължение на десетки години се биеше въ гърдите, провокираше всеки денъ турския аскеръ и крещѣше, че е българско? Това ще възразя. — Сърбите казватъ: „Нѣма национално самосъзнание у ма-

кедонца. Това е едно тѣсто, отъ което, споредъ политическитѣ обстоятелства, можешъ да създадешъ и българинъ, и сърбинъ. — Е добре, кажете, че въ 1858 г. въ Кукушъ сѣ написали петиция до папа Пий IX — и до денъ днешенъ тя се пази въ Ватикана — въ която е казано: „Ако Ваше Всесветейштво успѣе да даде на нашитѣ училища българо-учители и въ черквитѣ ни да се чете по славянски езикъ, като въ нищо не се измѣни нашиятъ ридъ, ние бихме Ви признали за нашъ върховенъ духовенъ глава“. Ето кое говори за национално чувство! Нашето население по-скоро жертвува даже религиознитѣ си разбирания, но не и народността си. Мнозина — азъ предполагамъ, че и между васъ има такива — не знаятъ, че Иларионъ Макариополски е билъ владика въ Кукушъ. А нашитѣ пълномощни министри, органи на Външното министерство, трѣбва да бждатъ твърде добре аргументирани, твърде добре документирани, да бждатъ сведущи, да познаватъ твърде добре и въ най-голѣми тѣкности и подробности нашата история, нашата етнография, нашата география и пр. За голѣма жалостъ, не всички наши пълномощни министри притежаватъ тия знания, и не се срамуватъ даже да го казватъ, защото въ противенъ случай на мене не биха ми се полагали тия въпроси отъ нѣкои отъ тѣхъ: „Какъ да защитимъ тази теза?“ Нѣкои изповѣдватъ даже, че стоятъ на това мѣсто време да мине. Нека не бжда криво разбранъ. Има много достойни на поста си пълномощни министри, но нека се съгласимъ, че има и такива, които не сѣ за пълномощни министри, тѣ иматъ своя специалностъ, но не сѣ подготвени за дипломати. Това казвамъ, понеже сега даваме акълъ на г. министра какво да прави, и ще трѣбва да му обрнемъ вниманието, че трѣбва да потърси за всички тия важни постове достойни и отговорни хора. Казахъ туй, понеже и преждеговорившитѣ оратори се отклониха.

Искамъ да обрна, г-да, вниманието на народното представителство върху единъ фактъ, върху който, по моето разбиране, като добъръ български гражданинъ и като македонецъ, трѣбва всѣки да помисли. Жилаво — всички ще го признаете — се оказа македонското население. Чужденци недоумяватъ отде е дошло това племе така кораво, така твърдоглаво или вироглаво, както щете го кажете. Фактъ е, обаче, че то не ще да промѣни своето име. Жилаво се показа! Смѣтката на покойния Пашичъ излѣзе много крива: „10 години ми сѣ достатъчни, за да посърбя македонцитѣ“. Това, обаче, не стана. Много опити се направиха отъ сърбитѣ за посърбяване на македонскитѣ българи. Разбраха, че това е абсолютно невъзможно, поне дотогава, докогато живѣемъ ние и нашитѣ деца, а дотогава може много вода да изтече. Сърбитѣ бързатъ да ликвидиратъ сѣ въпроса.

Друга една тактика — обрнете сериозно внимание — хванаха тѣ: да се създаде схващане и разбиране у македонца, че неговата майка е вдигнала рѣце отъ него. Мажно ми е едно, ще го кажа: почитамъ твърде високо Негово Високопреосвещенство митрополитъ Павелъ и архимандритъ Софроний, добро съмъ духовно чадо на нашия Свети Синодъ, не ми липсва респектъ, обаче предъ племеннитѣ интереси трѣбва да кажа истината такава, каквато си е. Азъ получихъ писмо отъ студентъ въ странство, живущъ въ Македония, тамъ сѣ неговитѣ родители, тамъ ще се върне и той. То почва така: „Майко, защо ни изоставишъ!“ — по подобие на: „Господи, защо си ме оставилъ!“ Това е мотото на писмото, а подъ „майка“ той разбира българската църква. Негово Високопреосвещенство Варнава — сега не ми дохожда на умъ титуда му, като патриархъ — като сърбинъ може да е прекрасенъ човѣкъ, може да е добъръ духовникъ, не ми е длъжностъ тукъ да го критикувамъ, обаче докато бѣше владика въ Дебъръ, българското население се оплакваше горчиво отъ него.

Т. Стойковъ (д. ср): И ще се оплаква! Исусъ Христосъ е сърбинъ, споредъ Варнава!

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Инструкциитѣ на Св. Синодъ сѣ били — поне така слушамъ — тия две духовни наши лица да присѣтствуватъ на погребението на патриархъ Димитрий, който билъ давалъ знаци на искрено желание за помирение между двата братски народа, българския и сръбския, но че веднага следъ туй тѣ трѣбвало да се върнатъ. Какъ е станало, не мога да зная, тѣ останали и на интронизацията на новия патриархъ Варнава. Това, г. г. народни представители, е устроено отъ сръбска страна сѣ смѣтка. Македонецътъ въ това обстоятелство ще види, че майка България вдига рѣце отъ него и сърбитѣ ще могатъ да му кажатъ: още ли, вироглави македонцо, упорствуваешъ? Не видишъ ли, че си изоставенъ и отъ твоя братъ въ България; не видишъ ли, че той те мрази? Та ти още

ли ще упорствуваешъ? Това е целта, ние я чувствуваме дълбоко, нашитѣ братя въ Македония я чувствуватъ още по-дълбоко.

Всичкитѣ прикази, г. г. народни представители, които дохождатъ по единъ или другъ пѣтъ за разбирателство съ днешна Югославия, специално съ Сърбия, не сѣ искрени, не сѣ чистосърдечни; тѣ иматъ една целъ: убиване морала на българина въ Македония, за да могатъ по-лесно да го посърбятъ. Когато ви канятъ учени, артисти, журналисти на среща или на приказки и когато ви увѣряватъ въ братски чувства, недейте имъ вѣрва. Тѣ сѣ зли, тѣ сѣ перфидни, тѣ хвърлятъ само прахъ въ очитѣ, искатъ да обезкуражатъ македонца. Погледнете нашата история: всѣки моментъ тѣ сѣ ни лѣгали, днесъ тѣ пакъ ни лѣжатъ. И при ликвидацията на двувластнитѣ имоти тѣ прибѣгватъ до разни хитрости. В. „Зора“ писа навремето каква комедия тѣ бѣха устроили на границата. Съ моя другаръ д-ръ Руменовъ узнахме, че сръбскитѣ власти сѣ поканили нашитѣ административни и военни власти да докаратъ нашето погранично население на границата, та и тѣ да докаратъ тамъ тѣхното, да се срещнатъ двувластницитѣ и да ликвидиратъ сѣ имотитѣ си. Следъ 10-годишна раздѣла, обаче, когато братя и сестри, майки и дѣщери сѣ се прегръщали, хълцали, задавали сѣ се отъ сълзи и вълнение и никому не е дошло на умъ да търси каквато и да било материална облага, сръбитѣ сѣ наказали своитѣ чиновници, които сѣ позволили тия срещи, сѣ излияния на чувства, и следъ половинъ или единъ часъ сѣ наложили раздѣлата между двувластницитѣ, като сѣ смѣтнали, че ликвидацията на тѣхнитѣ имоти е вече станала. Дали нашето Министерство на външнитѣ работи ще остави въпроса да се ликвидира така, е другъ въпросъ. Но ето тѣхната ехидностъ, ето тѣхната перфидностъ! Въ всѣки случай, нека ние добре преценяваме фактитѣ, нека се взираме въ тѣзи хитрини, така майсторски кроени, да вземаме мѣрки срещу тѣхъ и, особено, добра поука.

Сръбски приятель — ще му кажа смѣло името — професоръ Анселонъ, директора на в. „Информационъ“, който дохожда преди нѣколко години тукъ, писа две книги въ защита на сръбската теза. Следъ двучасовъ разговоръ тукъ, въ София, той ми каза: „Г-не! Човѣкъ мѣни своитѣ разбирания, споредъ освѣтлениата, които получава“. Помислихъ, че той може би вече ще стане, ако не защитникъ, поне по-справедливъ къмъ нашата кауза. Една година следъ това посетихъ го въ Парижъ, въ неговия кабинетъ. — „Кажете ми, каза ми той, г. председателю на Македонския националенъ комитетъ“ — длъжа да заявя, г. г. народни представители, че и качеството ми председателъ на Македонския националенъ комитетъ ме подтикна да взема днесъ думата, за да дамъ нѣкои освѣтления по нашитѣ схващания и разбирания, защото смѣтамъ, че чрезъ братствената организация, чрезъ Илинденската организация, чрезъ младежката организация, чрезъ студентскитѣ дружества, женскитѣ дружества, научния институтъ, кооперативната банка, акционерната банка, представявамъ цѣлата емиграция въ България, сѣ много малки изключения може би, и смѣтамъ, че моята приказка е въ душата, въ сърдцето и разбиранията на всѣки единъ македонецъ — „кажете ми, защо сте толкова тѣсногърди? Ето, виждате картата. При тази голѣма Югославия, която би опрѣла на Черно море и на Егейско море, това малко кѣтче, това малко парченце отъ Македония какъвъ ли идеалъ може да представлява за интелигентни хора?“ — Позволете ми, г. професоре, казахъ му, да ви положа въпроса наопаки: това малко кѣтче отъ Македония, въ тази голѣма Югославия, обезоружено, голо, тънесто въ нишета, разорено отъ войнитѣ, опростено, каква опасностъ може да представлява за подобна Югославия, ако му се даде правото да говори своя майчинъ езикъ, да се моли на Бога на тоя сѣщия езикъ? При тия условия Вашето желание за една голѣма Югославия може би ще се сбъдне като съ магическа прѣчка още на другия денъ. Но ако се постоианствува въ желанието на сърбитѣ, да бжде първо Македония сърбизирана, смѣтамъ, че тази Ваша Югославия ще остане дълги години една химера. Ами защо? Ние сме може би 600 хиляди души емигранти и бѣжанци македонци въ България. И тѣзи, които още въ първитѣ дни на освобождението на България отидоха въ България, пакъ мислятъ за Македония, макаръ и да нѣматъ всички намерение да се връщатъ въ Македония. Тѣ работятъ да се създаде животъ поносимъ, човѣшки, а не скотски на тѣхнитѣ братя и роднини, останали въ Македония. Тѣзи 600 хиляди души македонци въ България сѣ въ кръвни, родствени връзки сѣ още толкова отъ мѣстното население тамъ. България презъ войнитѣ даде стотици хиляди жертви. Тате и мама на тѣзи жертви сѣ още живи. При Одринъ, при Люле-Бургазъ жертва станаха лѣвоветѣ на българ-

скитъ семейства. Тѣ бѣха съвѣстѣта на България, тѣ бѣха сърдцето и душата на България; това бѣха най-достойнитѣ чада на нашитѣ семейства. Тѣхнитѣ тате и мама не могат да ги забравят, не могат да забравят тѣхната паметъ и да вдигнат рѣка отъ идеала, за който умрѣха. Тѣзи родители сѣ съ насъ. А това представлява половината отъ населението на България. Нѣма да се намѣри българско правителство, което да игнорира това положение и да прибѣгне къмъ разбирателство съ Югославия на всѣка цена, предизвиквайки гражданска война въ България. А недейте забравя, че въ България има много лѣви елементи, които чакатъ само смущение на водитѣ. Това ще бѣде гробътъ на България. Дайте правата на малцинствата въ това малко парченце въ Югославия, македонската земя, и може би вие, по вашето желание, утре ще имате голѣмата Югославия. Азъ, като македонецъ, не съмъ за тая голѣма Югославия. България ще си остане България, Сърбия трѣбва да бѣде Сърбия, Хърватско да си бѣде Хърватско, Македония трѣбва да бѣде на македонцитѣ, Гърция да си бѣде Гърция, Албания да си бѣде Албания. Ние работимъ за една балканска федерация, а не както иска Сърбия да бѣде тя господарката. Това е нашето разбиране. Ако направимъ голѣма Югославия, сигурно ще имаме недоволствата и на Гърция, и на Албания, на Ромъния и т. н. Това ние не желаемъ. Отъ химеритѣ за панславизма ние си измихме рѣцетѣ отдавна. Ние желаемъ да бѣдемъ въ добри отношения съ всички наши съседи. Но не по този начинъ, не братство въ ущърбъ на други държави. Защото при една такава голѣма Югославия отъ насъ ще се плаши и Турция за своитѣ европейски владения, отъ насъ ще се плаши и Гърция за Солунъ, ще се плаши и Ромъния да не би да ѝ вземемъ Добруджа обратно и т. н. Въобще ще се явятъ дразги, недоволства отъ другитѣ държави, а това не е животътъ, който търсимъ ние. България търси успокоение на Балканитѣ; ние търсимъ човѣшки животъ; ние искрено ратуваме за миръ. Много войни водихме, много страдахме, много патихме.

Въ това направление, за да може да защищаваме нашата кауза въ чужбина, ние трѣбва да имаме, г. г. народни представители, преди всичко подготвенъ персоналъ. Може би — слушалъ съмъ — и по-раншиятъ министъръ на външнитѣ работи и днешниятъ такъвъ, уважаемиятъ г. Буковъ, сѣ търсили хора подготвени, които да пратятъ на Западъ, обаче, казахъ, срѣдствата сѣ малко и мнозина вдигатъ рѣка. Трѣбва да намѣримъ срѣдства, защото задачата, която възлагаме на тия органи за разрешение, е отъ голѣмо значение за племето, за народа ни, за съществуването ни и като държава въ бѣдеще. Представете си, г. г. народни представители, положението, ако, не дай, Боже, сърбитѣ създадатъ и отъ македонска единъ такъвъ фанатизиранъ сърбинъ, какъвто днесъ е пиротчанинътъ или лѣсковецътъ. България мѣжко би могла да диша. И може би нашата съседка веднага следъ това ще изяви претенция и за Искра, и за София. Тогава ще ни остане може би — извинете ме за тая силна фраза — да кажемъ: прощавай, езикъ свещенъ на нашитѣ дѣди! Това да не забравяме. Ние трѣбва да мислимъ за по-далечното бѣдеще. И затова, казвамъ, нека дадемъ срѣдствата на нашитѣ пълномощни министри, нека намѣримъ хората, нека ги пратимъ където е нужно. Не току-така ние можемъ да игнорираме европейското обществено мнение. Задачата на министъра на външнитѣ работи ще бѣде много улеснена, когато ние чрезъ нашитѣ органи вънъ създадемъ благоприятна атмосфера, благоприятна почва за насъ, когато освѣтимъ въпроситѣ въ истинската имъ сѣщина.

Позволете да ви посоча следния фактъ. Преди години ходихъ въ Женева и потърсихъ председателя на конгреса на мира, подпредседателя на белгийския сенатъ. По име се знаехме, лично не се познавахме. Още като влѣзохъ въ кабинета му, той каза: „Хей, какво стана съ тази хубава България? На какво прилича сега? Тя е вече една страна, където убийствата сѣ ежедневни. Азъ не мога да я позная. Имашъ навремето студенти българи въ Брюкселъ и ги алмирахъ като трудолюбиви, кротки, мирни хора. Ами днесъ вие подивѣхте“. — Казахъ: „Г. сенаторе! Като Ви слушамъ да говорите така, ако не бѣхъ дошелъ вчера отъ България, щѣше да ме обвеме страхъ да се завърна пакъ тамъ“. — „Какво искате да кажете?“ — Казахъ му: „Ако вестниците хроникиратъ, че въ Ню-Йоркъ нѣкой негръ е билъ подъ маловаженъ претекстъ линчуванъ отъ бѣлитѣ, Вамъ може би фактътъ не би Ви обърналъ внимание. А не позволявате на българитѣ да се самозабравятъ, когато при опѣването на мъртвецъ въ тѣхната катедрала хора, които сѣ се тупали въ гърдитѣ и сѣ се заканвали, че могатъ да правятъ такива деяния, заровятъ цѣлта на българското общество подъ развалинитѣ на църквата. Елате самъ да видите и да си дадете смѣтка за всичко“. Дойде, посети Бъл-

гария, ходи въ Розовата долина, въ Карлово, Пловдивъ; видѣ мирни хора тамъ; чисти, спретнати къщици, добри нрави, скромни българи, които се боятъ отъ Бога, и си измѣни понятието за България. Днесъ само когато спи, може би, той не приказва за България. И затова, г-да, вънъ отъ нашитѣ пълномощни министри — недейте ме разбира криво, не говоря за моята скромна личностъ — трѣбва да търсимъ други хора, които при разни обстоятелства, при разни конференции, конгреси, сдружения и т. н. да отиватъ да слушатъ какво се говори и, при случаи, да даватъ пояснения. Тѣзи пари, дадени отъ Външното министерство, нѣма да бѣдатъ загубени. Сърби, гърци, ромъни днесъ владѣятъ български малцинства, увеличиха се, иматъ войски, иматъ срѣдства, нѣматъ нужда толкова, колкото ние, отъ подкрепа на общественото мнение, и въпрѣки това, на всѣки конгресъ, на всѣка конференция, тѣхнитѣ представители сѣ тамъ. И то кои? Бивши министри, Аграропулосъ, проф. Андреадисъ и т. н. Сърбитѣ сѣщо пращатъ най-виднитѣ си хора. Истина е, може би г. министърътъ на външнитѣ работи е правъ да се страхува, че нѣкои може, вмѣсто да теглятъ вежди, да извадятъ очи, но — негово преценка. Негово право е да намѣри хора, на които да даде срѣдства и да ги прати на такива конгреси и конференции, защото той самъ лично не може да отиде. Не е това неговата задача и не е за неговото положение, поради поста, който заема. Има работи, които сѣ невъзможни за него. Обаче, трѣбва да се пращатъ други, подходящи хора. Азъ за Македонския националенъ комитетъ не говоря. Ние си имаме наши срѣдства, никога не сме гърсили отъ държавната хазна. Но, казвамъ, контактътъ съ чужденцитѣ трѣбва винаги да търсимъ.

Ако не Ви отегчавамъ, нека ми бѣде позволено да ви кажа какво се говори и какъ се печели общественото мнение въ тия конгреси, конференции и тѣмъ подобни. Явиха се сърбитѣ въ Брюкселъ съ своя брошура. На днешенъ редъ бѣше македонскиятъ въпросъ. Тамъ имаше бивши дипломати, политици, професори, сенатори, видни общественици, учени хора, като делегати на победители, на победени и на неутрални страни. Неосведоменитѣ добре, които бѣха чели сръбската брошура — едва ли не ни питаха какво търсимъ тамъ, защо се занимаваме още съ македонския въпросъ. Пръвъ се изказа сръбскиятъ делегатъ и следъ туй дадохъ думата на менъ. Взехъ сръбската брошура въ рѣка и казахъ: „Г. г. делегати! Съ чувство на угнетение се явявамъ предъ васъ. На моята възраст трѣбва да доказвамъ тукъ националния си произходъ! Вие чухте г. професора, голѣмия сръбски делегатъ, да твърди, че югославиянскиятъ езикъ се простира до Черно и до Егейско море, понеже въ думитѣ на разнитѣ му наречия коренътъ билъ единъ и сѣщъ“.

Г. Чернооковъ (д. сг): Той хваща въпроса отъ корена!

Д-ръ К. Станишевъ (мак): „Не познавамъ югославиянски езикъ. Но ако е думата за сръбския езикъ, г. професорътъ се лъже. По тая логика той езикъ той трѣбва да го търси до Владивостокъ, понеже дотамъ думитѣ иматъ все единъ сѣщи коренъ. Вънъ г. професорътъ ми каза, че главата, въ която се третира филология, била писана отъ него. Азъ не съмъ филологъ, нито лингвистъ, предполагамъ, че мнозинството отъ васъ нѣматъ тѣзи претенции, обаче отъ тази глава, както и отъ последващитѣ, азъ ще релевирамъ само два-три пункта, които по своята яснота да бѣдатъ достѣпни за всѣкиго. Г. професорътъ твърди въ брошурата и въ своитѣ приказки, че звукътъ „дж“ сѣществува само въ сръбски езикъ и въ македонскитѣ наречия, но не и въ българския езикъ. Тукъ сѣ четирима делегати отъ българската секция при нашата лига — нека тѣ ви кажатъ дали не се употребяватъ въ България редовно: думата „джаснатъ“ за човѣкъ, който не знае какво говори и какво пише, „джамъ“, „джамия“ и др.“

Г. Чернооковъ (д. сг): Затова ти е дошла думата на умъ, защото си го видѣлъ малко джаснатъ!

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Въ края на краищата азъ казахъ: но, г. г. делегати, влѣзте въ моето положение, разберете моята трагедия! Вземете решение да помолите Обществото на народитѣ да отлѣжи отъ своята срѣда една комисиия, която да отиде въ Македония и на мѣстото да провѣри славянското население тамъ, е ли то българско или е сръбско, та и азъ самъ на моитѣ години да знамъ, съмъ ли сърбинъ или съмъ българинъ! (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Министъръ А. Буровъ: Браво!

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Всички едногласно казаха, че трѣбва да се избере такава комисиия. Явиха се, обаче,

представителитѣ на Малката антанта, явиха се поляцитѣ, които казаха, че преди половинѣ часъ получили сръбската брошура, че добре не я били проучили и т. н., че въпросътъ не билъ ясенъ и че трѣбвало следъ 3 месеца да се разгледа отново въ Хага, и други подобни отводи, които сѣ обикновени въ такива случаи.

Тия сдружения не могатъ да допринесатъ Богъ знае какво за насъ, тѣ не могатъ да дадатъ права за малцинствата въ Югославия, но като трибуна, тѣ сѣ едно мѣсто, дето може да казваме нашата дума, откъдето можемъ да печелимъ общественото мнение въ Еврпа и, следователно, да откриваме нашия въпросъ и да улесняваме, ако щете, даже политиката на нашето Външно министерство. Ние не си правимъ илюзия — далечъ особено отъ менъ такава мисль — да искаме да водимъ външна политика. Не. Нашата задача е да освѣтляваме и съ това да улесняваме политиката на нашето Външно министерство. Това, обаче, като императивна задача се налага на нашитѣ пълномощни министри. А това ние не го виждаме, това го нѣма. Има важни постове, на които ние трѣбва да имаме подходящи лица.

Азъ, като народенъ представителъ отъ тая частъ на Македония, която е присъединена къмъ България — Петричкия окръгъ — и като представителъ на 600 хиляди души емигранти и бѣжанци, всички добри български граждани, моля г. министра въ името на нашето бѣдеще, като народъ, да употреби всички свои усилия, на всѣки постъ да постави човѣкъ съ максимумъ качества. Смятамъ при това, че едно бюро при Министерството на външнитѣ работи, което да събира данни, е нужно. Съгласенъ съмъ, че едно отдѣление само би подценявало значението на въпроса. А той е толкова важенъ въпросъ, че по него пръвъ и последенъ трѣбва да има думата нашиятъ министъръ.

Нѣма да ви отегчавамъ повече. Това искахъ да кажа. (Ръжкоплѣскания отъ всички страни)

Председателствуващъ А. Христовъ: Г-да! Други оратори нѣма записани. Приключвамъ дебатитѣ.

Има думата г. министърътъ на външнитѣ работи.

Министъръ А. Буровъ: Г. г. народни представители! Нѣма да ви отегчавамъ съ дълга речъ, защото тукъ преди месецъ имаше обширни дебати въ връзка съ гласуването на конвенцията между Югославия и България. Имаше дълги дебати и въ комисията по Министерството на външнитѣ работи, които траяха 2-3 дена — дебати съвършено изчерпателни, съвършено откровени, кждето всички тия въпроси можеха да бъдатъ третираны съ много по-голямъ свобода на говора и кждето азъ, като министъръ, можехъ да говоря малко по-иначе, отколкото, за жалостъ, тукъ, публично, отъ туй отговорно мѣсто. По всички тия причини и поради факта, че не чуехъ нищо ново — никаква нова рекомендация, никаква основателна критика на политиката на българското правителство, никакви указания отъ естество да ме накаратъ да се замисля дали следваната политика не трѣбва да бѣде ревизирана, азъ нѣма да влизамъ въ подробенъ отговоръ на онова, което се каза отъ преждеговорившитѣ оратори. Ще се спра на нѣколко дребни точки, които представляватъ повече натяквания и които сѣ отъ такова естество, че не може да не се реагира и да не се кажатъ нѣколко думи въ отговоръ.

Защо не съмъ свикалъ комисията по Министерството на външнитѣ работи преди тѣзи дебати! Господата, които направиха тая критика, знаехъ много добре, че тая комисия не можеше да бѣде свикана, тъй като бюджетарната комисия непрекъснато, всѣки работенъ день, заседава преди обѣдъ, а Парламентътъ въ своя пленумъ заседава следъ обѣдъ. Какво да направя и какъ, за да мога едновременно да се явя и предъ бюджетарната комисия и предъ комисията по Министерството на външнитѣ работи и предъ пленума! Азъ самъ желая да свикамъ тая комисия, азъ самъ желая известни критики и натяквания тамъ да ми бѣдатъ казани, кждето ще мога съ пълна свобода да говоря тъй, както трѣбва и както съмъ отговарялъ. И ще го направя дори следъ тѣзи дебати, дори следъ гласуването на бюджета, защото смятамъ, че все пакъ ще бѣде полезно. Известни истини трѣбва да се набиватъ като гвоздеи. Въ България има още много мъгли въ умоветѣ — тѣзи мъгли трѣбва да се изпарятъ. Трѣбва известни позиции окончателно да се възприематъ отъ всички хора, въ които има съзнание на добри българи. И преди всичко ще трѣбва да престане да се демагогствува съ въпроситѣ, които засѣгатъ наболѣлата българска душа и българския патриотизъмъ.

Азъ не мога да оставя безъ единъ енергиченъ протестъ думитѣ на г. Смилова — съжالياвамъ, че той не е

тукъ — че нашата политика била политика на раболепие! Той себе си унижава, той унижава народа си, той унижава държавата си като смѣе да казва такива тежки и долни обвинения. Кжде бѣ раболепие? Ако ми се докаже, че има единъ единственъ случай въ моята дейностъ като министъръ, кждето да съмъ проявилъ актъ на раболепие, азъ ще си тегля веднага последствията — нѣма да чакамъ вие да ми го кажете, г-да. Какъ така леко може да се хвърля върху цѣла една държавна политика обвинение тъй немотивирно и тъй недостойно? Кога бѣше раболепието? Когато се даваха колективни ноти? Азъ мисля, че отговорихъ тогава безъ раболепие и по начинъ достоенъ за България! Когато ми се правѣха спънки по бѣжанския заемъ? Азъ се борихъ безъ раболепие и успѣхъ. Кжде? Кога? Отъ туй ли, че азъ съмъ билъ винаги защитникъ на една политика на миролюбие, на лоялностъ; на една политика, която да произхожда преди всичко отъ съзнанието на нашата немощъ, на рисковетѣ, въ които живѣе България, на опасноститѣ, които тежатъ върху нея, на нуждата да се съобразява всѣко държавно действие съ психологията на европейския свѣтъ — оттамъ ли се вадя заключение, че това било политика на раболепие? А, ако се иска да се прави политика на безумие, ако се иска да се прави политика на катастрофи, ако се иска съ главата си да трошимъ зидове, ако се иска да окървавимъ България още веднѣжъ; ако се иска, за да спасимъ една или друга частъ отъ нашето тѣло, да жертвуваме цѣлото тѣло, за такава политика мене ме нѣма. (Ръжкоплѣскания отъ сговориститѣ) Азъ не съмъ за тая политика. Азъ съмъ убеденъ, че нашитѣ сънародници отъ Македония по този голѣмъ въпросъ, че първата идея на българската политика е да се запази преди всичко България, мислятъ като насъ, мислятъ като мене. (Продължителни ръжкоплѣскания отъ сговориститѣ)

И какво ме съветва г. Смиловъ? Като напустна тая политика на раболепие да се отнесе къмъ кого? Къмъ Европа. Но той веднага казва: „Какво? Европа? Европа политически не съществува. Това сѣ държави, потънали въ егоизъмъ, които се надхитрятъ помежду си, играятъ си и сѣ готови да изядатъ всѣки по-слабъ“. Това е една теза доста повърхностна, доста българска, доста байганѣвска, защото има Европа. Но, най-насетне, една теза! Но което е още по-странно — сѣшиятъ г. Смиловъ съ една поразителна убедителностъ казва: „Ние ще трѣбва да търсимъ приятели и протектори въ тази егоистична и опасна Европа“. Та, ако тѣ сѣ именно тия силни хитреци, които дори между себе си съ известенъ рискъ играятъ играта на надхитряване, азъ се питамъ: съ тази психология, при една слаба и немошна България, представена отъ Смиловци, кжде ще бѣде съдбата на България? „Общество на народитѣ! Ахъ, казва, каква е тая залъгалка!“ И други го казватъ. Е, тогазъ кжде, на какво да се опремъ въ нашата политика? — Обществено мнение. Ако дори общественото мнение на Европа е такъвъ факторъ — а това се горе-долу признава отъ всички оратори, и много отъ тѣхъ го признаватъ повечето съ целъ да критикуватъ правителството, че недостатъчно е обърнало вниманието на туй общественото мнение — колко по-голямъ факторъ е общественото мнение на женевския институтъ, мнението на отговорнитѣ фактори на английското управление, на италианското управление, на французкото управление, на германското управление! Тѣхъ ще неглижираме и презъ главата на тѣхъ ще търсимъ, по знания и незнания пѣтица, съ институти, които тепърва ще създадемъ и съ материални срдства, които сѣ хиляди пѣти по-слаби отъ срдствата на нашитѣ съперници, да раздрусаме свѣта и да превземемъ туй общественото мнение, като забравяме, че първата стѣпка за спечелването на туй общественото мнение е преди всичко да не вършимъ работи, които противопоставятъ туй общественото мнение срещу България. Ако не сме кадри да направимъ умни работи, да избѣгваме да вършимъ преди всичко лоши работи.

Казахъ, че ще бѣда кратъкъ — по неволя се увлѣкохъ пакъ — но все е нужно да кажа още нѣколко думи по нѣколко конкретни въпроси. Защо не се съгласявамъ да се предвиди въ бюджета на Министерството на външнитѣ работи специално отдѣление или отдѣлъ за малцинствата? Казахъ го предъ бюджетарната комисия ясно и изчерпателно и съжالياвамъ, че и следъ тѣзи подробни обяснения тоя въпросъ се повдига пакъ тукъ. Азъ смятамъ, че, изхождайки даже отъ целта, която се гони, ако въ бюджета съ едно параграфче се създаде нѣкакво малко отдѣление за малцинствата, то би значило да се намали политическото и морално значение, което българскиятъ Парламентъ дава на въпроса за малцинствата. Че на какво съмъ азъ министъръ на външнитѣ работи, ако въпросътъ за българскитѣ малцинства нѣма да бѣде една отъ първитѣ ми грижи?

Е. Начевъ (д. сг): Стопански съветъ!

Министъръ А. Буровъ: Че какъвъ смисълъ има да бюрократизирамъ една проблема *par excellence* политическа и да я туря въ тѣснитѣ рамки на една бюрократическа институция, която ще събира сведения и ще дава информации на чужденцитѣ, които минаватъ презъ България? Нека ми позволи и уважаемиятъ д-ръ Станишевъ, съ когото доста пѣти сме разговаряли на тази тема, да направя предъ него едно нескромно заявление: предпочитамъ азъ да информирамъ всѣки пѣтъ чужденцитѣ и съмъ убеденъ, че безъ да бѣда етнографъ и безъ да бѣда събирачъ на такива сведения, ще съумѣя и съумявамъ да го направя съ всички тактъ и съ всички усѣтъ на европейската психология, за да има по-важенъ резултатъ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Не знамъ дали обърнахте внимание — азъ казахъ, че съмъ съгласенъ, че Вие трѣбва да имате ръководството, но казахъ, че има да се събиратъ данни, сведения и пр.

Министъръ А. Буровъ: Тогава нѣма за какво да го вписваме като институтъ. Азъ казахъ, че съмъ взелъ мѣрки за вътрешното разпредѣление на службитѣ, да имамъ постоянно единъ мой органъ, за който азъ ще нося отговорностъ и който азъ ще дирижирамъ.

Другъ въпросъ, г-да — и съ който ще свърша — е въпросъ за дипломатическия персоналъ. Мене ми е винаги много тежко, когато чувамъ отъ тукъ преценки — нѣма да кажа обидни — но преценки ненасърдчителни за този персоналъ. Г-да! Да направимъ една изповѣдъ. Ако ние спрямо другитѣ сме тѣй вискателни и ако приложихме спрямо самитѣ насъ същата тази вискателностъ, която прилагаме спрямо другитѣ, не знай колко отъ насъ ще отговорятъ на условията, които искаме отъ другитѣ. Ние имаме една българска действителностъ.

Г. Чернооковъ (д. сг): За депутатъ трѣбва да бѣдешъ само грамотенъ. Ние всички отговоряме на условията!

Министъръ А. Буровъ: Тая действителностъ ни опредѣля и кадритѣ, и нашитѣ възможности. Тази действителностъ ни е разбила на 15 лагери и азъ, колкото и да се мъча да проявя една абсолютна безпартийностъ въ избора на персонала — и съмъ го доказалъ, ще признаете това нѣщо — всетаки тия отдѣлни партийни организми ограничаватъ въ голѣма степенъ свободата на изборъ на единъ министъръ. Като прибавите, че онѣзи хора, които азъ ценя като най-години, не имъ се отива; като прибавите малкитѣ срѣдства, съ които можемъ да възнаградимъ тѣзи труженници; като прибавимъ неудобната морална атмосфера, въ която доскоро бѣха поставени нашитѣ представители, защото голѣма частъ отъ тѣхъ сѣж представители въ държави, съ които ние бѣхме въ война — това да не се забравя — и колкото да се подобряватъ горе въ върховетѣ и въ кабинетитѣ политическитѣ отношения, споменитѣ за войната още тежатъ върху общественитѣ мнения и върху съзнанието на народитѣ — всички тѣзи мжнотии, взети вкупомъ, ще ви обяснятъ, че не навсѣкѣже могатъ да се намѣрятъ първокласни дипломати, отговарящи на тѣзи, много правилно развити условия, които г. Станишевъ тукъ разви. Но това е то нашата действителностъ. Каквото въ тази посока можемъ да направимъ, ще го правимъ. Азъ, обаче, дължа да подчертая добросъвѣстността, голѣмитѣ усилия и голѣмото родолюбие на всички, безъ изключение, представители на България. Всѣки съ своитѣ си качества и способности, всѣки въ крѣга на своитѣ възможности, кой съ повече талантъ, кой съ по-малко талантъ се мъчи да служи добросъвѣстно на България. И не бива въ една обща критика да обезсърждаваме тѣзи труженници, тѣзи мжченици, бихъ казалъ, защото много отъ тѣхъ изнемогватъ материално. Това е истината. Азъ съмъ решенъ да направя най-последни и най-голѣми усилия, за да подобря тѣхния халъ и искамъ да вѣрвамъ, че въ Министерския съветъ, кѣдето въпросътъ ще бѣде сложенъ въ свързка съ тѣй наречения курсъ, по който се плащатъ заплатитѣ, безъ да има нужда да се измѣняватъ заплатитѣ, предвидени въ бюджета, ще мога да добия едно увеличение на курсовата разлика, което да подобри въ значителна степенъ положението на тѣзи добросъвѣстни държавни чиновници и да имъ даде възможностъ въ по-голѣма пълнота да изпълняватъ своитѣ тѣй важни функции.

Но, г-да, бихъ желалъ да ви предпазя отъ една илюзия или, по-право, азъ си позволявамъ да ви изкажа единъ мой скептицизмъ — азъ, който обикновено съмъ вѣрующъ човѣкъ. Недейте чакъ много отъ усилията на отдѣлнитѣ хора, дори и на първокласни дипломати. Проникнете се

всички отъ убеждението, че политиката на голѣмитѣ народи и държави почива на тѣхни голѣми и съществени интереси. Дали тѣ ще узнаятъ по единъ начинъ по-аргументиранъ или нѣма да узнаятъ точния съставъ на българското население; дали отъ всички ония аргументи, които можемъ ние да допринесемъ, за да установимъ наши известни тези, ще зависи да измѣнятъ своята политика — не знамъ, скептикъ съмъ малко. Ако, обаче, ние можемъ да нагодимъ нашата политика и да действуваме по такъвъ начинъ, че да създадемъ известна солидарностъ между линиите, по която ние вървимъ, и линиите, по която тѣ се стремятъ — ето начинътъ, по който ние увеличаваме въ значителна степенъ възможноститѣ да защитимъ по начинъ успѣшенъ нашата кауза. Това не значи, че трѣбва да изоставимъ въпроса за дейността на нашитѣ представители, въпроса за освѣтляване на общественото мнение — не искаме да бѣда криво разбранъ. Тази дейностъ трѣбва да се развива и каквото може да се направи въ тази посока, трѣбва да се направи. Но не бихъ желалъ да останемъ съ илюзията, че тази именно деятелностъ ще бѣде решаваща по отношение резултатитѣ, които се чакатъ.

Азъ свършвамъ, г-да, съ заявлението, което за десети пѣти ще повтора: предъ моята съвѣстъ и предъ Бога азъ съмъ дълбоко убеденъ, че политиката, която следваме, не само е най-умната и най-разумната, но тя е и единствено възможната, и всѣко отклонение отъ тая политика може да докара за България сюрпризи и нещастия. И азъ съмъ по-твърдо отъ всѣки пѣтъ решенъ, следъ всичко туй, което чухъ тукъ, докогато държа този отговоренъ постъ, да следвамъ тази политика. (Продължителни ръжкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 1, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете)

„Глава II.

Легации и консулства“.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на глава II, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията увеличи кредита за заплати, представителни и квартирни пари на личния съставъ отъ 6.358.500 л. на 6.405.540 л., а намали кредита за курсова разлика отъ 26.695.660 л. на 26.574.860 л. Общиятъ кредитъ по § 9 се намалява отъ 33.454.160 л. на 33.430.400 л.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 9, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете)

„Глава III.

Поддържане иновѣрното и инославното духовенство“.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на глава III, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете)

„Глава IV.

Общи вещевени разходи на министерството, легациитъ, консулствата и на иновѣрното и инославното духовенство“.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на глава IV, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 12, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 17, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 18, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 19 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 19, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 20 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 20, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 21 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 21, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 22 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 22, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 23 — вж. прил. Т. I, № 76)

На четвърти и шести редъ има печатни грѣшки; на четвъртия редъ вмѣсто 24.319.02 долари трѣбва да бѣде 26.139.85 долари и на шестия редъ вмѣсто 120 турски лири трѣбва да бѣде 127.60 турски лири.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 23, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 24 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващ А. Христовъ: Които приематъ § 24, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 25 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 25, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 26 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 26, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 27 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 27, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 28 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 28, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 29 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 29, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 30 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 30, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 31 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 31, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 32 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията направи следните поправки въ текста: на първия редъ думитъ „и за които“ ставатъ „за които“; на втория редъ думата „постигнали“ става „стигнали“.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 32, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете забележките I до IX — вж. прил. Т. I, № 76)
Въ забележка II на първия редъ цифрата 8 става 9. Въ другитъ забележки нѣма промѣни.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат забележките I до IX къмъ бюджета, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): Всичко по Министерството на външните работи и на изповѣданията, отдѣлъ I, се предвиждатъ 96.000.000 л.

Въ обяснителната таблица за разходите за личния съставъ по Министерството на външните работи и на изповѣданията за 1930/1931 финансова година комисията направи следните промѣни:

На стр. 9 въ „Централно управление“ — „единъ съветникъ, началникъ на архивитъ и пазителъ на тайната архива“ става „първи секретаръ, началникъ на архивитъ и пазителъ на тайната архива“ и общиятъ кредитъ за заплата на сѣщия става 60.000 л.; годишната допълнителна заплата на „I съветникъ (завед. шифра)“ отъ 2.400 л. става 9.600 л.; въ сѣщия отдѣлъ „2 трети секретари“ ставатъ „1 трети секретаръ“ съ общъ кредитъ за заплата на сѣщия 42.240 л. и нему представителни 12.000 л.

На сѣщата страница въ „Дирекция политическа“ се предвижда нова длъжностъ „I съветникъ“ съ годишна допълнителна заплата за длъжността 9.600 л. и общъ кредитъ за заплата на сѣщия 67.200 л.; нему представителни — 18.000 л.

На сѣщата страница въ „Отдѣление консулско“ годишната допълнителна заплата на „I съветникъ“ отъ 2.400 л. става 9.600 л.

На стр. 10 предъ „Легации и консулства“ се гуря „Глава II“.

На стр. 13 въ „18. Александрия (Египетъ)“ — „I генераленъ консулъ, той и отчетникъ и домакинъ“ става „I генераленъ консулъ“; въ сѣщото консулство се предвижда нова длъжностъ „1 трети секретаръ, заведующъ счетоводната служба, той и домакинъ II—135“ съ общъ кредитъ за заплата на сѣщия 42.240 л. и нему представителни 4.800 л.

На стр. 14 въ началото се туря „Глава III“. Въ „1. Главно мюфтийство“ досегашната длъжностъ „1 секретаръ камбо за шериятскитъ дѣла“ става „1 секретаръ-наибъ“; „1 писаръ по турски езикъ“ ставатъ „2 секретари по шериятскитъ дѣла — V—4“ съ общъ кредитъ за заплата на сѣщия 36.000 л.

На сѣщата страница въ „4. Мюфтийски намѣстничества“ следъ „Враца“ се прибавя „Т.-Пазарджикъ“, малко по-долу „18 секретари за шериятскитъ дѣла“ ставатъ „17 секретари за шериятскитъ дѣла“ и общиятъ кредитъ за заплата на сѣщия става 318.480 л.

Тия промѣни направи комисията въ таблицата за разходите за личния съставъ по Министерството на външните работи и изповѣданията за 1930/1931 финансова година.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат таблицата съ докладванитъ измѣнения, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане на бюджета на разходите по Министерството на външните работи и изповѣданията — Българска православна църква за 1930/1931 финансова година.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“)

за разходите по Министерството на външните работи и изповѣданията.

**Българска православна църква
за 1930/1931 финансова година“.**

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат заглавието на бюджета, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете)

„Отдѣлъ II.

Българска православна църква.

Глава I.

Заплати на личния съставъ“.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат прочетеното заглавие, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 1, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 2, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на бюджета, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 76.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията увеличи кредита за възнаграждение отъ 27.448.280 л. на 28.148.280 л. и кредита за добавъчно възнаграждение отъ 8.923.120 л. на 9.173.120 л., а общо кредита по този параграфъ отъ 36.608.400 л. на 37.558.400 л. Както виждате, сумата е увеличена съ 950.000 л., защото, по силата на едно решение на бюджетарната комисия, чрезъ прибавката на единъ новъ членъ къмъ закона за бюджета, ще се добиятъ за държавното съкровище още 3.000.000 л. отъ увеличението на такситъ, които се взематъ при изпълнението на разнитъ обряди. Чрезъ това увеличение ще могатъ да се дадатъ заплати на още 62 енорийски свещеници.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 4, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Х. Силяновъ (д. ср): (Чете)

„Глава II.

Веществени разходи“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на гл. II, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете)

„Глава III.

Разни разходи“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на глава III, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията увеличи кредита по този параграфъ отъ 500.000 л. на 850.000 л.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 12, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията увеличи кредита по този параграфъ отъ 1.500.000 л. на 3.200.000 л.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 17, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 18, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 19 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 19, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. ср): (Чете § 20 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 20, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Силяновъ (д. сг): Общата сума на разходите за Българската православна църква отъ 45.500.000 л. става 48.500.000 л.

Въ объяснителната таблица на стр. 8, § 4, броятъ на свещеницитъ отъ 2.288 става 2.350, а кредитътъ ставатъ: по буква а — отъ 27.448.280 л. на 28.148.280 л.; по буква б — отъ 8.923.120 л. на 9.173.120 л. или общата сума по тоя параграфъ отъ 36.608.400 л. се увеличава на 37.558.400 л.

Кредитътъ за личния съставъ при Българската православна църква отъ 39.567.000 л. става 40.517.000 л.

Председателстващъ А. Христовъ: Къто приематъ объяснителната таблица, заедно съ докладванитъ промѣни, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Рѣкоплѣскания отъ сговориститъ)

Предлагамъ следния дневенъ редъ за утрешното заседание:

1. Второ четене бюджетопроекта за приходитъ на държавата.

Второ четене законопроектитъ:

2. За бюджета на държавата за 1930/31 финансова година.
3. За увеличение вносното мито на зърненитъ храни.

Първо четене законопроектитъ:

4. За защита на влоговетъ.
5. За търговия съ сурови неманипулирани тютюзи.

Второ четене законопроектитъ:

6. За одобрение произведения съгласно чл. 61 отъ закона за минитъ търгъ за отдаване експлоатацията на държавната каменовъглена концесия „Крумъ“ и пр.
 7. За уреждане собствеността и залога на движимости — машини и транспортъ отъ значителна стойност.
 8. Докладъ на прошетарната комисия.
- Къто приематъ така предложения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. 10 м.)

Подпредседатели: **А. ХРИСТОВЪ**
В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: **ИВ. Д. МИХАЙЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Стр.

Стр.

Отпуски, разрешени на народнитъ представители: Таско Стоилковъ, Проданъ Поповъ, х. Георги х. Петковъ, Борисъ Наковъ Божковъ, Станю Златевъ и Левъ Кацковъ 1787

Питания:

1. Отъ народния представител Сотиръ Яневъ къмъ министра на народното просвѣщение — относно уволнението на лектора въ Музикалната академия Христо Панчевъ. (Съобщение) 1787
2. Отъ народния представител Георги Енчевъ къмъ министра на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството — относно причинитъ за бавене строежа на моста надъ р. Осъмъ при с. Козарь-Бѣлене, Свищовско. (Съобщение) 1787

Законопроектъ за „Посмъртенъ фондъ“ за учителитъ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение. (Трето четене — приемане) 1787

Бюджетопроектъ за разходите по Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията за 1930/1931 финансова година: а) Централно управление и б) Българска православна църква. (Второ четене — приемане) 1787

Дневенъ редъ за следващото заседание. 1817